

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2013:2

2

Talous
Suhdanne
Artikk

ETLA – Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen edeltäjä Taloudellinen Tutkimuskeskus perustettiin vuonna 1946 suorittamaan taloudellista ja talouspoliittista päätöksentekoa palvelevaa kansantaloudellista, liiketaloudellista ja sosiaalipoliittista tutkimustyötä. Laitosta ylläpitävän kannatusyhdistyksen jäseniä ovat Elinkeinoelämän keskusliitto r.y. ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT) Säätiö. Laitoksessa suoritetaan tutkimuksia myös kannatusyhdistyksen ulkopuolisella rahoituksella. Tätä toimintaa varten ETLA on perustanut erillisen projektitutkimusyksikön. Tutkimus- ja ennustetoiminnan tuloksia julkaistaan laitoksen eri julkaisusarjoissa.

VALTUUSKUNTA

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Jäsenet

Matti Alahuhta
Magnus Bargum
Anne Berner
Leif Fagernäs
Matti Halmesmäki
Satu Huber
Jyri Häkämies
Mika Ihamuotila
Kari Jordan
Ari Kaperi
Reijo Karhinen
Jouko Karvinen
Heikki Lehtonen
Liisa Leino
Pekka Lundmark
Marjo Miettinen
Kuisma Niemelä
Jussi Pesonen
Jaakko Rauramo
Risto Siilasmaa
Karsten Slotte
Riitta Tiuraniemi
Maarit Toivanen-Koivisto
Matti Vuoria
Antti Zitting

HALLITUS

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Sari Baldauf

Varapuheenjohtaja

Jäsenet

Anne Brunila
Antti Herlin
Bengt Holmström
Ilpo Kokkila
Sakari Tamminen
Tuula Teeri
Björn Wahlroos

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA

2013:2

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos on julkaissut suhdanne-ennusteita vuodesta 1971. Vuoden 2006 alusta ennusteet julkaistaan kaksi kertaa vuodessa ilmestyvässä SUHDANNE-vuosikirjassa. SUHDANNE sisältää myös artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Vesa Vihriälä
VTT
toimitusjohtaja,
talouspolitiikka

Markku Kotilainen
VTT
päätoimittaja,
tutkimusjohtaja,
yhteenvedo,
talouspolitiikka

Birgitta Berg-Andersson
KTL
vientä,
tuotanto,
tuonti

Paavo Suni
TTM
kansainvälinen
talous

Hannu Kaseva
VTK
julkinen talous,
investoinnit,
tuotanto,
työllisyys

Reijo Mankinen
VTK
yksityinen kulutus,
tuotanto, hinnat ja
kustannukset,
mallien käyttö

Julkistamispäivä: 25.9.2013

Toimitustyö: Laila Riekkinen, taitto: Kimmo Aaltonen, kuvat: Kimmo Aaltonen ja Eija Kauppi

Suhdanteen kuvat ovat katsottavissa internetissä (www.etla.fi). Suhdanteen laadinnassa käytettävää tilastoaineistoa voi tilata ETLAn tytäryhtiöstä Etlatieto Oy:stä (puh. 09-609 901). Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLAn julkaiseman Suhdanne-vuosikirjan kustantaa ja myy ETLAn tytäryhtiö Taloustieto Oy (puh. 09-609 909).

Painopaikka: Unigrafia Oy, Helsinki, 2013

PÄÄTOIMITTAJAN ESIPUHE

Taloudessa lievästi
kirkastuvaa

Viimeaikaiset tiedot Yhdysvaltojen ja EU-maiden talouskehityksestä ovat olleet rohkaisevia ja suunnilleen arvioidemme mukaisia. Ennakoivat talousindikaattorit ovat olleet lievässä nousussa. Toisella neljänneksellä euroalueen kokonaistuotanto oli jo 0.3 prosentin kasvussa edelliseen neljännekseen verrattuna. Elpyminen on kuitenkin haurasta ja merkittäviä riskejä huonompaankin kehitykseen on yhä olemassa. Tässä Suhdanteessa kuvaamme perusennusteen ohella myös vaihtoehtoisia kehitysuria ja niiden vaikutuksia.

Suhdanne-ennusteen ohella julkaisumme sisältää artikkeleita ajankohtaisista aiheista. Lisäksi siinä on lyhyempiä ns. erityisteemoja.

Julkaisun alkuun sijoitettu artikkelini käsittelee talouspoliittista tilannetta sekä euroalueella että Suomessa. *Tuomo Virkola* kirjoittaa finanssi-politiikan suhdannevaikutusten mittaamisesta. Julkaisun lopun artikkeliosuudessa arvioidaan erilaisia tapoja mitata kilpailukykyä. *Olavi Rantala* tarkastelee kustannuskilpailukyyn mittaamista suhteellisilla yksikkökustannuksilla ja kiinnittää huomiota kuljetuskustannusten merkitykseen kilpailukyvyssä. *Mika Maliranta* tarkastelee neljää erilaista kustannuskilpailukyyn ja suhteellisen kannattavuuden mittaria ja arvioi niiden ominaisuuksia,

Erytisteemojen aiheita ovat vaihtoehtoiset kehitysurat, liuske-energia, Nokian Microsoft-kaupan vaikutus Suomen kansantalouteen sekä Suomen kustannuskilpailukyyn ennustaminen.

Toivotan kaikille lukijoille hyvää syksyä ja antoisia hetkiä Suidanteen parissa.

Helsingissä syyskuussa 2013

Markku Kotilainen

Talouspolitiikka s. 5

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2013

Markku Kotilainen

Milloin finanssipolitiikka on elvyttävää, milloin kiristävää?

Tuomo Virkola

Suhdannekatsoaus s. 15

Katsaus suhdannekehitykseen

Kansainvälinen suhdannekehitys

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

Investoinnit

Yksityinen kulutus

Julkinen talous

Tuotanto ja työllisyys

Tuonti ja maksutase

Hinnat ja kustannukset

ETLAn ennustevirheet

Artikkelit s. 79

Kilpailukyky riippuu tuotantokustannuksista ja kuljetuskustannuksista

Olavi Rantala

Nimelliset ja reaaliset yksikkö(työ)kustannukset ja niiden osatekijät

Mika Maliranta

EURO: Valuutta vailla valtiota

SIXTEN KORKMAN

EURO

Valuutta vailla valtiota

Sixten Korkman

~190 s. 29 euroa (julkistuspäivä 23.10.2013)
(Tuotekoodi 454) ISBN 978-951-628-591-0

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Talous

Talouspolitiikka

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2013.....	6
<i>Markku Kotilainen</i>	
Milloin finanssipolitiikka on elvyttävää, milloin kiristävää?	12
<i>Tuomo Virkola</i>	

Taluspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2013

MARKKU KOTILAINEN

Tutkimusjohtaja

ETLA

SUHDANNEKÄÄNNE NÄYTTÄÄ TOTEUTUVAN, MUTTA EUROALUEEN ONGELMAT JATKUVAT

Euroalueen taluskriisi on ollut viime aikoina rauhallisessa vaiheessa. Euroopan keskuspankin (EKP) vuosi sitten antama ilmoitus velkakirjaos- toista näyttää toimivan perusuottamusta luovana tekijänä. EKP ilmoitti, että se ostaa rajattomasti kriisimaiden velkakirjoja jälkimarkkinoilla, edellyttäen että maa hakeutuu Euroopan vakausmekanismiin (EVM) tuen hakijaksi. Kulu- van vuoden ensimmäisellä neljänneksellä Italian hallituskriisi ja Kyproksen velkakriisi lisäsivät taloudellista epävarmuutta ja hidastivat kasvun käynnistymistä. Kun näihin ongelmiin saatiin (ainakin väliaikainen) ratkaisu, luottamus palasi ja positiivisesta suhdannekäänteestä on jo toisella neljänneksellä nähty merkkejä.

Taloudellinen kasvu on yhä heiveröistä, ja mahdolliset uudet kriisit voivat sen pysäyttää. Kaiketta huolimatta suhdannekäänteeseen vahvistuminen näyttää todennäköiseltä. Tästä syystä EKP tuskin enää keventää rahapolitiikkaansa. Toisaalta se tuskin sitä myöskään kiristää ennen vuoden 2014 loppua tai vuoden 2015 alkua. EKP voi kuitenkin vielä tehdä joitakin hienosäätötoimia ns. epätavanomaisilla rahapolitiisilla instrumenteilla.

Kriisimaat ovat kyenneet asteittain tasapainotamaan julkista talouttaan, ja niiden kustannuskilpailukyky on kohentunut. Julkisen talouden tiukkuus ja velan alentaminen kuitenkin jatkuvat useita vuosia ja joissakin maissa kymmeniä vuosia. Työttömyyden lähtötaso on myös korkea ja se

alenee hitaasti. Tämä jarruttaa väistämättä taloudellista kasvua. Myös globalisaatio asettaa koko ajan haasteita eurooppalaiselle tuotannolle.

Euroalueen yhteenlaskettu vaihtotase on kohtuullisen hyvin tasapainossa, eivätkä koko alueen julkisen talouden keskimääräinen alijäämä tai velka poikkeaa muiden kehittyneiden maiden (esim. Yhdysvallat ja Iso-Britannia) lukemista. Euroalueen ongelma on alueen sisäinen epätasapaino näillä muuttujilla mitattuna. Kriisimaat joutuvat noudattamaan äärimmäistä malttia julkisessa taloudessaan ja työmarkkinoilla. Joissakin maissa, erityisesti Saksassa, on sen sijaan varaa nostaa palkkoja muita maita enemmän eikä mittavaan julkisen talouden sopeutukseen ole tarvetta. Tämän prosessin kuluessa euroalueen kilpailukykyerot toivottavasti tasoittuvat asteittain.

Euroalueen rakenteellinen haaste on siinä, että sen jäsenmaat ovat suvereenia valtioita, mutta niillä on yhteinen keskuspankki ja rahapolitiikka. Jäsenmailla on oma finanssipolitiikka, omalaisensa tuotantorakenne ja työmarkkinat sekä omat preferenssinsä. Pääoma- ja luottomarkkinatkaan eivät ole täysin integroituneet. Kyse ei siis ole pelkästään kansallisesta finanssipolitiikasta, josta eniten puhutaan. Yhteisellä keskuspankilla on omat rajoitteensa ostaa jäsenvaltioiden velkakirjoja eikä se voi määrittää kullekin maalle sopivaa valuuttakurssia tai korkoa. Kun julkisen talouden ja vaihtotaseen epätasapainot kasvavat riittävän suuriksi, markkinat reagoivat vaatimalla korkeampia korkoja niin kuin lopulta kriisimais-

sa tapahtuikin. Korkeiden nousu on tasapainottava mekanismi, mutta sen lyhyen aikavälin kustannukset voivat olla suuret.

Yhteinen valuutta vaatii kurinalaisuutta ja hyvää suorituskykyä paitsi julkisessa taloudessa, myös työmarkkinoilla ja yrityksissä. Yhteisen valuutan oloissa yksittäisten maiden vaatimustaso on siten tiukempi kuin kansallisen valuutan ja keskuspankin oloissa. Pitkällä aikavälillä yhteinen valuutta ei välttämättä johda hitaampaan talouskasvuun, jos taloudet ovat riittävän joustavia ja niissä noudatetaan kurinalaista politiikkaa. Toimivin instituutioin yhteisvaluutta voi pikemminkin tukea kasvua ns. mikrotaloudellisten tehokkuushyötyjen kautta.

Yhteisen valuutan potentiaaliset ongelmat olivat tiedossa ennen EMUn luomista. Kasvu- ja vakaussopimuksella pyrittiin rajoittamaan julkisen talouden alijäämä 3 prosenttiin BKT:sta keskipitkällä aikavälillä ja julkinen velka 60 prosenttiin BKT:sta. Työmarkkinoilla korostettiin kansantalouden suorituskykyä vastaavien palkkaratkaisujen tarvetta ja inflaation hillintää.

Kasvu- ja vakaussopimusta voidaan kritisoida siitä, että se ei ollut riittävän konkreettinen eikä toisaalta ottanut huomioon sitä, että talouteen voi syntyä myös muita vakavia epätasapainoja kuin suuri julkisen talouden alijäämä. Pohjimmiltaan oli kuitenkin kysymys siitä, että sopimuksen merkitystä ei riittävästi sisäistetty poliittisella tasolla eikä sitä noudatettu. EMUn jäseniksi hyväksyttiin myös maita, jotka eivät täyttäneet lähellekään asetettuja kriteereitä. Tässä suhteessa on nyt saatu oppia ”kantapään kautta”.

Eurokriisin aikana kasvu- ja vakaussopimusta on uudistettu ns. six ja two pack -lainsäädännöllä sekä täydennetty valtioiden välisellä budjettisopimuksella (ns. fiscal compact). Poikkeuksellisia oloja varten on luotu Euroopan vakausmekanismi (EVM), josta voidaan luotottaa kriisimaita.

Six pack -lainsäädännössä julkisen talouden sopeuttamisessa vajekriteerin rinnalle on tuotu ns. velkakriteeri. Siirtymäkauden jälkeisen liiallisen

velan omaavien maiden tulee alentaa velkaansa kolmen vuoden aikana 1/20 referenssiarvon (60 %) ylittävistä osuudesta. Julkisen talouden tasapainon ohella kiinnitetään huomiota myös koko makrotalouden epätasapainoihin.

Julkisen talouden alijäämät pienenevät asteittain sopeutustoimien ja vahvistuvan taloudellisen kasvun myötä. Uudella EU-lainsäädännöllä toivottavasti pystytään vähentämään uusien epätasapainojen syntymistä. Korkea velan taso kuitenkin altistaa tuleville kriiseille. Julkisen velan taso on korkea erityisesti kriisimaissa, mutta myös sellaisissa suhteellisen vahvoina pidetyissä maissa kuten Belgia, Ranska ja Saksa. Taloudellinen kasvu alentaa velkasuhdetta, jos julkinen talous pysyy tasapainossa. Voidaan kuitenkin kysyä, onko tämä riittävää. Erityisesti Kreikassa voidaan velkoja joutua järjestelemään uudelleen tavalla tai toisella. Muiden maiden osalta joudutaan päättämään, miten niiden velkoihin suhtaudutaan. Jos varsinaiset velkasaneerukset suljetaan näiden maiden osalta pois, päävaihtoehdot ovat 1) asteittainen alentaminen kansallisin toimin, 2) määräaikainen yhteisvastuu osasta velkoja ja yhteisesti sovitut toimet velan alentamiseksi ja 3) pysyvä siirtyminen yhteisiin valtionvelkakirjoihin (eurobondit).

Ensin mainittu keino toimii hitaasti ja edellyttää kansallista kurinalaisuutta. Tätä paimennetaan EU-tasoisin koordinaatio- ja kuritoimin. Six pack -lainsäädännön velkakriteerin soveltamisesta käytäntöön ei kuitenkaan ole kokemusta ja sen sitovuutta on vaikea arvioida etukäteen. Pohjimmiltaan on kyse poliittisista päätöksistä. Kohdassa 2 mainittu rajattu yhteisvastuu veloista voisi toteutua esimerkiksi ns. velanlyhennysrahaston (debt redemption fund) muodossa. Siinä yli 60 prosentin BKT:sta olevat julkiset velat otettaisiin yhteisvastuullisiksi ja luotaisiin tiukka velanlyhennysohjelma kullekin maalle. Tämä järjestely olisi määräaikainen ja kestäisi siihen asti, kun kaikkien velat on alennettu 60 prosenttiin BKT:sta. Tiukassa velanalennusohjelmassa, olipa se kansallinen tai EU-tasoinen, on taloudellista kasvua hidastava vaikutus.

Yhteisvastuu voidaan toteuttaa myös siirtämällä julkinen velka tai osa siitä yhteisvastuulliseksi ns. eurobondien muodossa ilman erityisen tiukkaa velanlyhennysohjelmaa (vaihtoehto 3). Tässä vaihtoehdossa taloudellinen kasvu voisi ehkä olla nopeampaa kuin edellisissä vaihtoehdossa, mutta se altistaisi suuremmissa määrin ns. moraalikadolle. Kansallisvaltioiden kannustimet kurinalaiselle talouspolitiikalle saattaisivat heikentyä, jos muut maat ottaisivat viimekätisen vastuun niiden veloista. Sama ongelma voi syntyä pidemmälle viedyssä ns. fiskaalisessa federalismissa, jos liittovaltion ja osavaltion vastuita ei ole tarkkaan määritelty. Maiden väliset tulonsiirrot muodossa tai toisessa ovat myös poliittisesti hyvin herkkä asia eikä pitkälle viety yhteisvastuu ole todennäköinen lähivuosina.

On myös ehdotettu, että Euroopan keskuspankki ostaisi jäsenmaiden velkoja ilman takaisinmaksuvelvoitetta.¹ Myös tähän vaihtoehtoon liittyy moraalikadon riski. Tällainen osto-ohjelma edellyttäisi muutoksia EKP:n peruskirjassa, eikä se ole tällä hetkellä poliittisesti todennäköinen.

Yksi konkreettinen toimi, jolla euroalueen kriisiherkkyttä pyritään vähentämään on pankkiunioni. Se koostuu kolmesta elementistä: 1) yhteinen pankkivalvonta, 2) yhteinen kriisimekanismi (resolution) ja 3) yhteinen talletussuoja. Tavoitteena on katkaista kansallisvaltioiden ja pankkien välinen sidos niin, että veronmaksajien vastuuta pankkien pelastamisessa voidaan vähentää. Valvonnalla pyritään estämään pankkien vastuuton toiminta. Kriisimekanismilla vastuuseen pannaan ensisijaisesti omistajat ja toissijaisesti osat velallisista. Talletussuojan alaiset talletukset (nykyisin 100 000 euroa) kuitenkin turvataan. Yhteisen talletussuojan tavoitteena on, että talletussuojasta saadaan uskottava. Näistä yhteinen pankkivalvonta on etenemässä. EU:n komissio on antanut esityksensä kriisimekanismin luomisesta. Poliitti-

sella tasolla ehdotus ei kuitenkaan ole saavuttanut vastakaikua – etenkin Saksassa. Yhteiseen talletussuojaan liittyvät toimet on poliittisten erimielisyyksien vuoksi lykätty tulevaisuuteen. Myös pankkiunionin yksityiskohdat tulisi rakentaa niin, että moraalikadon riski minimoidaan.

Jos euroalueen akuutti kriisi asteittain rauhoittuu, paine rakenteellisiin muutoksiin heikkenee. Uudistustahti voi silloin hidastua. Toimia velkaantuneisuuden alentamiseksi ja rahoitusmarkkinoiden kriisiherkkyuden alentamiseksi joudutaan kuitenkin toteuttamaan muodossa tai toisessa.

SUOMESSA VIENTI ON SAATAVA NOUSUUN

Suomen kokonaistuotanto oli vuonna 2012 määrittäen 3.7 prosenttia matalampi kuin ennen finanssikriisiä vuonna 2008. Tavaroiden ja palvelusten vienti oli peräti 13 prosenttia alempi. Tärkein syy huonoon kehitykseen on kansainvälisen kysynnän heikkous finanssikriisin ja eurokriisin seurauksena. Suomea on kohdannut myös selvä ns. epäsymmetrinen häiriö elektroniikkateollisuuden (Nokian) romahduksen ja paperin kysynnän hiipumisen muodossa. Metalliteollisuudessaakin on tuotantoa, joka on globalisaation puristuksessa siirtymässä ulkomaille. Suomen kustannuskilpailukyky on lisäksi heikentynyt erityisesti verrattuna Saksaan ja Ruotsiin. Saksassa palkat ovat nousseet erittäin maltillisesti koko 2000-luvun. Suomessa palkankorotukset ylimitoitiin erityisesti finanssikriisin jälkeen. Kaikki nämä tekijät ovat vaikuttaneet viennin tasoa ja markkinaosuuksia alentavasti. Työttömyys on samalla kohonnut.

Edellä mainitut ongelmatekijät liittyvät toisiinsa. Esimerkiksi elektroniikkateollisuuden ja paperiteollisuuden tuotannon lasku näkyy kilpailukykyindikaattoreissa, koska näiden kahden korkean tuottavuuden toimialan osuuden lasku alentaa koko kansantalouden keskimääräisen tuottavuuden kasvua. Tuottavuus on työvoimakustannusten ohella keskeinen kustannuskilpailukykyyn osatekijä. Viennin laskussa on nähtävissä toisaalta myös kustannuskilpailukykyongelmaa. Esimerkiksi Nokian Salon tehtaan logistinen asema ei

¹ Ks. Páris, P., Wyplosz, C. (2013): "To end the Eurozone crisis, bury the debt forever". VOX EU, 6.8.2013. <http://www.voxeu.org/article/end-eurozone-crisis-bury-debt-forever>.

todennäköisesti olisi ollut kilpailukykyinen, vaikka Nokian liiketaloudellinen menestys olisi ollut parempi. Suomen korkeat logistiikkakustannukset ovat vauhdittaneet myös paperiteollisuuden tuotannon leikkauksia. (Kilpailukykyindikaattoreista ks. Suhdanteen lopussa olevat artikkelit s. 80.)

Kustannuskilpailukyvyyn ohella voidaan puhua myös ns. laadullisesta kilpailukyvyistä. Hyvä laadullinen kilpailukyky näkyy laadultaan houkuttelevina tuotteina, joista asiakas on valmis maksamaan. Tässäkään suhteessa Suomessa ei ole viime vuosina onnistuttu parhaalla mahdollisella tavalla, vaikka koko maan sijoitus kilpailukyvyyn rakenteellisilla taustatekijöillä mitattuna, esimerkiksi maailman talousfoorumien (WEF) indikaattoreilla, on yhä säilynyt hyvänä. Hyvät taustatekijät eivät ole näkyneet riittävästi yritysten tuotteissa ja tuottavuudessa.

Suomessa on viime aikoina pyritty kohentamaan vientituotannon edellytyksiä eri tavoin. Työmarkkinakeskusjärjestöjen 30.8.2013 solmima sopimus maltillisesta palkkaratkaisusta auttaa asteittain kustannuskilpailukyvyyn parantamisessa. Sopimuksen toteutuminen on tarkoitus selvittää liittojen kanssa lokakuun 25. päivään mennessä. Ensimmäisenä vuonna korotus on sopimuksen mukaan 20 euroa kuukaudessa, mikä keskituloliselle palkansaajalle merkitsee 0.6 prosentin korotusta. Se astuu voimaan 4 kuukauden kuluessa sopimuskauden alusta. Seuraavana vuonna toteutetaan kaikille 0.4 prosentin korotus. Lisäksi sopimuksessa on optio kolmannen vuoden sopimukselle, mutta siitä päätetään erikseen. Tämä sopimus antaa positiivisen signaalin sekä kotietä ulkomaalaisille sijoittajille siitä, että Suomeen kannattaa sijoittaa. Sopimuksen vaikutus kustannuskilpailukykyyn toteutuu kuitenkin hitaasti. Kilpailijamaita matalampia palkankorotuksia täytyy todennäköisesti jatkaa myös tulevan sopimuskauden jälkeen.

Kustannuskilpailukyvyyn kohentaminen on välttämätön edellytys Suomen viennin kääntämiselle nousuun. Vaikka viennin laskun taustalla myös muita kuin kustannustekijöitä, tarvitaan entis-

tä parempaa kilpailukykyä, jotta laskevien toimialojen menetykset voidaan korvata muilla toimialoilla. Kustannuskilpailukyvyyn paraneminen ei kuitenkaan ole riittävä edellytys menestykselle. Suomen yritysten tuotevalikoiman täytyy koko ajan pysyä myös laadultaan houkuttelevana ja tuotteet täytyy saada markkinoille. Uusien yritysten syntyminen ja kasvu on välttämätöntä dynaamiselle tuotannolle.

Suomen hallitus on panostanut näihin tekijöihin eri tavoin. Uudistuksia on pohjustettu useissa työryhmissä. Ns. Elorannan työryhmä pohti investointeja edistäviä toimia. Stadighin työryhmä kiinnitti huomiota yritysrahoitukseen. Alahuhdan työryhmä pohjusti Suomen viennin ja muiden taloudellisten ulkosuhteiden edistämistä ns. Team Finland -konseptin avulla. Ala-Pietilän työryhmä pohti keinoja, joilla Suomen ICT-klusterin elinvoimaisuutta voitaisiin parantaa ja korvata Nokian irtisanomisten kautta toteutuneita menetyksiä. Hallitus on näistä toteuttanut pisimmälle Team Finland -organisaation. Muiden työryhmien ehdotuksista osa on toteutettu. Mittavin investointeja tukeva toimi on viime kevään kehysriihessä päätetty yhteisöveron alennus 24.5 prosentista 20 prosenttiin vuoden 2014 alusta. Toimia ns. laadullisen kilpailukyvyyn parantamiseksi täytyy jatkaa sekä em. työryhmien esitysten pohjalta että uusilla avauksilla. Eryteisesti tutkimuksen ja tuotekehityksen edistäminen kaipaa yhä tehostamista.

SUOMEN JULKISTA TALOUTTA TASAPAINOTETTAVA RIITTÄVÄN AJOISSA

Julkisen talouden tasapaino on heikentynyt finanssikriisin jälkeen sekä tulojen vähenemisen että menojen lisääntymisen kautta. Heti finanssikriisin jälkeen niin Suomessa kuin muissa EU-maissa harjoitettiin elvyttävää finanssipolitiikkaa. Taantumien pitkeytyminen kuitenkin johti velkaantumisen kasvuun ja elvytyksestä jouduttiin siirtymään tasapainotukseen. Pääministeri Kataisen hallitus on päättänyt julkisen talouden sopeutus-toimista hallitusohjelmassaan vuonna 2011 ja kahdessa kehysriihessä vuosina 2012 ja 2013. Hallitus on joutunut tasapainottelemaan sopeu-

tuksen, suhdannepolitiikan ja puoluepoliittisten paineiden välillä. Suomen taloudellinen tilanne on myös heikentynyt vuodesta toiseen. Ns. rakenteellisella alijäämällä mitattuna Suomen finanssipolitiikka on ollut elvyttävää aina 2012 saakka (ks. seuraava artikkeli finanssipolitiikasta).

Hallitusohjelman mukaan valtionvelan BKT-suhteen pitäisi alentua hallituskaudella (viimeistään vuonna 2015) eikä alijäämä saisi olla suurempi kuin 1 prosentti BKT:sta. Viimeksi mainittu tavoite on osoittautunut jo aikaa sitten epärealistiseksi. ETLAn ennusteen mukaan valtiontalouden bruttovelan BKT-suhdekin kasvaa nykyisillä päätöksillä edellisen vuoden 48.6 prosentista 49.1 prosenttiin vuonna 2015. Rahassa tämä merkitsee noin miljardia euroa. Saavuttaakseen tavoitteensa hallitus joutuisi sopeuttamaan valtiontaloutta viimeistään ensi kevään kehysriihessä tällä summalla.

Yksi keino velkatavoitteen saavuttamiseksi menojen ja verotulojen sopeutuksen ohella olisivat valtion yritysomistusten myynnit (yksityistämiset). Valtion sijoitusyhtiö Solidium myikin 4.9.2013 Telia-Soneran osakkeita noin 370 miljoonan arvosta. Mittavilla yksityistämisillä kyettäisiin periaatteessa velkatavoite saavuttamaan, mutta tämä keino ei ole pitkällä aikavälillä kestävä, koska siinä nettovelka ei muutu. Vaikutus alijäämään voi olla lyhyellä aikavälillä jopa negatiivinen, jos osakeomistusten osinkotulot ovat korkomenoja suuremmat. Yksityistämiset onkin harkittava enemmän valtion omistajuusstrategian kuin velka-argumenttien pohjalta. Tältä pohjalta arvioiden valtio voisi hyvinkin myydä useita ei-strategisia omistuksia.

Ennustemme mukaan koko julkisen talouden ns. EMU-velka kasvaa 60.2 prosenttiin vuonna 2015. Edellisen vuoden lukema on 59 prosenttia. Ilman lisäsopeutusta velan kasvu jatkuu, vaikkakin hidastuen, jos talouskasvu nopeutuu. Valtion ohella myös kuntien alijäämä, ja samalla velka, on nopeassa kasvussa, mikä edellyttää myös niitä mittavia sopeutustoimia lähivuosina.

Kasvu- ja vakaussopimuksen 60 prosentin rajan ylittäminen ei muuta hetkessä mitään. Jopa Saksalla julkisen velan BKT-suhde on 80 prosentin paikkeilla. Ylittäminen on kuitenkin pienelle ikääntyvän väestön maalle hankala, koska alijäämäpaineet lisääntyvät ikääntymisen myötä. EU-tasolla on vielä epäselvää, miten tiukennetun vakaussopimuksen velkakriteeriä aletaan soveltamaan. Periaatteessa liiallisten alijäämien menettely voidaan aloittaa myös velan perusteella. Näin tapahtuu erityisesti, jos myös alijäämää pidetään liian suurena. 60 prosentin ylittäminen saattaa myös Suomen niiden maiden joukkoon, joiden pelivara ns. finanssipoliittisen sopimuksen (fiscal compact) puitteissa pienenee. Sopimuksen mukaan sallittu alijäämän jousto suhdanne-tilanteen perusteella on suurempi, kun velka on alle 60 prosenttia BKT:sta.

Suomen hallitus joutuu ensi kevään kehysriihessä tarkkaan miettimään tasapainoa sopeutuksen ja suhdannepolitiikan välillä. Mittava sopeutus voisi hidastaa elpymistä. Sopeutuksen tulisi kuitenkin olla riittävä velkaantumisen hidastamiseksi. Jos taloudellinen kasvu nopeutuu riittävästi ja jos hallituksen päättämät rakenteelliset uudistukset toteutuvat, hallituksen valintatilanne helpottuu. Kasvu tuo lisää verotuloja ja hidastaa menojen kasvua. Rakenteelliset toimet taas antavat toiveita julkisen talouden tasapainottumisesta pitkällä aikavälillä.

HALLITUS RYHTYI TOIMIIN KESTÄVYYSVAJEEN PIENENTÄMISEKSI

Suomessa väestö ikääntyy nopeammin kuin muissa EU-maissa keskimäärin. Tämä aiheuttaa pitkällä aikavälillä paineita julkisen talouden tasapainoon sekä alentuvien verotulojen että kasvavien eläke- ja hoivamenojen muodossa, ellei korjaavia toimia tehdä. Kestävyysvajeen suuruudesta on olemassa erilaisia arvioita. Valtiovarainministeriön arvio on 4.7 ja EU:n komission arvio 6.2 prosenttia BKT:sta. ETLA arvioi vuoden 2013 alussa kestävyysvajeen suuruudeksi keskimäärin 1–2.5 prosenttia BKT:sta. Mutta myös ETLAn arvion mukaan kestävyysvaje voi huomattavalla todennäköisyydellä ylittää 3.5 prosenttia BKT:sta.

Erot johtuvat erilaisista laskentamenetelmistä ja erilaisista taustaoletuksista.

Elokuun 2013 lopulla hallitus esitteli rakennepoliittisen ohjelmansa, jolla julkisen talouden kestävyysvaje pyritään kuroma umpeen.² Valtiovarainministeriön kestävyysvaje-arvio on rahassa noin 9 miljardia euroa. Tämän vajeen kiinnikuromiseksi tehdyt toimet on jaoteltu kahteen pääluokkaan: 1) julkisen talouden hoitoon kohdistuvat toimet ja 2) työllisyyttä, tuottavuutta ja talouden kasvua edistävät toimet.

Julkisen talouden tehostamisen kautta arvioidaan saatavan kaikkiaan 2.4 prosenttiyksikön suurinen alennus kestävyysvajeeseen. Tästä yksi prosenttiyksikkö syntyy kuntataloudessa. Puolet toteutuu kuntien tehtäviä ja velvoitteita purkamalla ja toinen puoli ”verorahoituksella ja kuntien omin toimin, mm. tuottavuutta parantamalla”. Julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvun puolen prosenttiyksikön verran arvioidaan alentavan kestävyysvajeetta 1.4 prosenttiyksiköllä.

Työllisyyttä, tuottavuutta ja talouden kasvua edistävät toimet jaetaan hallituksen ohjelmassa kolmeen osaan: 1) työurat ja työn tarjonta, 2) rakenteellinen työttömyys ja 3) koko talouden tuotantopotentiaali. Yhteensä näiden toimien arvioidaan alentavan kestävyysvajeetta 2.3 prosenttiyksiköllä.

Suurimman vaikutuksen (1.4 prosenttiyksikköä) arvioidaan syntyvän työurien pidentymisestä keskimäärin kahdella vuodella nykyisestä. Tämä vastaisi työllisyysasteen kohoamista neljällä prosenttiyksiköllä. Työuria pyritään pidentämään ½ vuotta alkupäästä ja 1½ vuotta loppupäästä sekä vähennetään katkoksia ja vajaatyöllisyyttä työuran aikana.

Rakenteellisen työttömyyden alentamisella yhdellä prosenttiyksiköllä arvioidaan alennettavan kestävyysvajeetta 0.3 prosenttiyksikköä. Toimet kohdistetaan työelämän säätelyyn, työn kan-

nattavuuteen, työpolitiikan palvelurakenteisiin, osaamisen ja työkyvyn ylläpitämiseen, rakenne muutosten hallintaan ja työmarkkinoiden yleistä toimivuutta määrittäviin tekijöihin.

Koko talouden tuotantopotentiaalin vahvistamisella pyritään alentamaan kestävyysvajeetta 0.6 prosenttiyksikköä. Toimet koostuvat kilpailun lisäämisestä, investointien edistämisestä, hyödyke- ja asuntomarkkinoiden toiminnan tehostamisesta sekä elinkeinoelämän sääntelyn karsimisesta.

Edellä mainitun ohjelman keskeisiä elementtejä ovat vireillä oleva kuntauudistus, sosiaali- ja terveys (sote) -uudistus sekä eläkeuudistus, jota pohditaan kuluvana syksynä kahdessa työryhmässä työmarkkinaosapuolten ja asiantuntijoiden kanssa. Näistä kunta- ja sote-uudistukset ovat ajautuneet ongelmiin hallinnollisen monimutkaisuutensa, poliittisen herkkyytensä ja perustuslaillisten ongelmiansa vuoksi. Eläkeuudistuksessa suurin ongelma on ollut puoluepoliittinen.

Hallitus on esitellyt uudistusehdotuksensa pääpiirteet eduskunnalle syyskuun alussa. Yksityiskohtien hiominen on annettu työryhmien tehtäväksi. Työryhmien pitäisi antaa raporttinsa marraskuun loppuun mennessä.

Hallitus ansaitsee kiitoksen toimistaan rakennepoliittisen ohjelman laatimiseksi. Ohjelman toteutuminen on kuitenkin vielä auki sekä teknisen valmistelun että poliittisen hyväksynnän osalta. Ohjelman toimenpiteiden vaikutusten kvantitatiiviset arviot ovat lisäksi tällä hetkellä karkeita ja tavoitteellisia. Eryisesti kunta- ja sote-uudistuksen hyödyt ja haitat ovat kiistanalaisia.

Rakennemuutokseen on kuitenkin pantu laadittu ohjelmalla vauhtia, ja se vie julkisen talouden kestävyyttä parempaan suuntaan. Kauan odotettu ohjelma antaa lisää uskottavuutta julkisen talouden tasapainon kohentamiseen ja vakuuttanee myös luottoluokittajat. Ohjelman yksityiskohtia kyetään vielä valmisteluprosessin aikana parantamaan.

² <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/budjetti/290813/kannanotto.pdf>

Milloin finanssi- politiikka on elvyttävää, milloin kiristävää?

TUOMO VIRKOLA

Tutkija
ETLA

Pitkittynyt talouskriisi on nostanut finanssipoliittiset toimet – elvytyksen ja julkisen talouden tasapainotustoimenpiteet – politiikan keskiöön. Julkisessa keskustelussa on arvioitu, millaista (aktiivista) finanssipoliittikkaa pitkittyneessä taantumassa tulisi harjoittaa, ottaen huomioon lyhyen ja pitkän aikavälin kokonaisvaikutukset taloudelliseen taloudelliseen toimeliaisuuteen sekä julkisen talouden kestävyYTEEN. Poliittisen päätöksenteon pohjana täytyy kuitenkin ensin olla käsitys siitä, mikä on toteutuneiden ja suunniteltujen finanssipoliittisten päätösten yhteisvaikutus: onko politiikka kokonaisuudessaan elvyttävää vai kiristävää. Seuraavassa tarkastellaan erilaisia lähestymistapoja finanssipoliittikan kokonaistilan arviointiin.

Lyhyellä aikavälillä julkisen sektorin budjettitasapaino ei ole riittävä indikaattori finanssipoliittikan kokonaistilasta, sillä budjettiin liittyy suhdanneautomaattikkaa. Verotuotot vähenevät ja julkiset menot kasvavat taloudellisen aktiviteetin laskiessa. Finanssipoliittikkaa on arvioitava mittareilla, jotka erottavat päätöspäriset toimet suhdanneautomaattikasta.

Yleisesti käytetty mittari finanssipoliittikan tilan arviointiin on rakenteellinen budjettitasapaino ja erityisesti muutokset sen tasossa.¹ Rakenteellinen budjettitasapaino muodostetaan ns. top-down lähestymistavalla korjaamalla suhdanneautomaattikan ja väli aikaisten budjettierien vaikutus

julkisen sektorin nettoluotonantoon. Tuloksena on budjettitasapaino, jossa oltaisiin, jos kansantalouden tuotanto olisi potentiaalisella urallaan kulakin hetkellä. Muutokset rakenteellisessa tasapainossa toimivat indikaattorina finanssipoliittikan tilasta – kohentuminen indikoi finanssipoliittikan kiristymistä ja heikentyminen puolestaan finanssipoliittikan keventymistä.

Vaihtoehtoisesti finanssipoliittikan tilaa voidaan tarkastella päätöspärisen politiikkatoimenpiteiden kautta ns. bottom-up lähestymistavalla. Mikäli päätöspärisen muutos kasvattaa verotuloja tai leikkaa julkisia menoja, finanssipoliittikka kiristyy. Vertailukohtana on tällöin budjetti, joka vallitsisi ilman aktiivista politiikkaka. Etuna päätöspärisiin toimiin perustuvassa mittarissa on, ettei erillistä arviota suhdanteiden vaikutuksesta verotuloihin tarvitse tehdä – olettaen, että käyttäytymisvaikutukset on huomioitu päätöspärisen toimenpiteiden budjetoinnissa.

Vaihtoehtoisia mittareita päätöspärisille toimille on kuitenkin vähän käytettävissä. Yksi vaihtoehto on turvautua julkisesti saatavilla oleviin tietoihin tulevista politiikkamuutoksista ja arvioihin näiden vaikutuksesta budjettiin. Lisäksi mm. Euroopan komissio arvioi EMU-jäsenmaiden päätöspärisen finanssipoliittikan vaikutuksia verotuloihin DFE (discretionary fiscal effort) -indikaattorilla.²

¹ Ks. mm. Virkola, T. (2013): Rakenteellinen budjettitasapaino. ETLA Raportit No. 4.

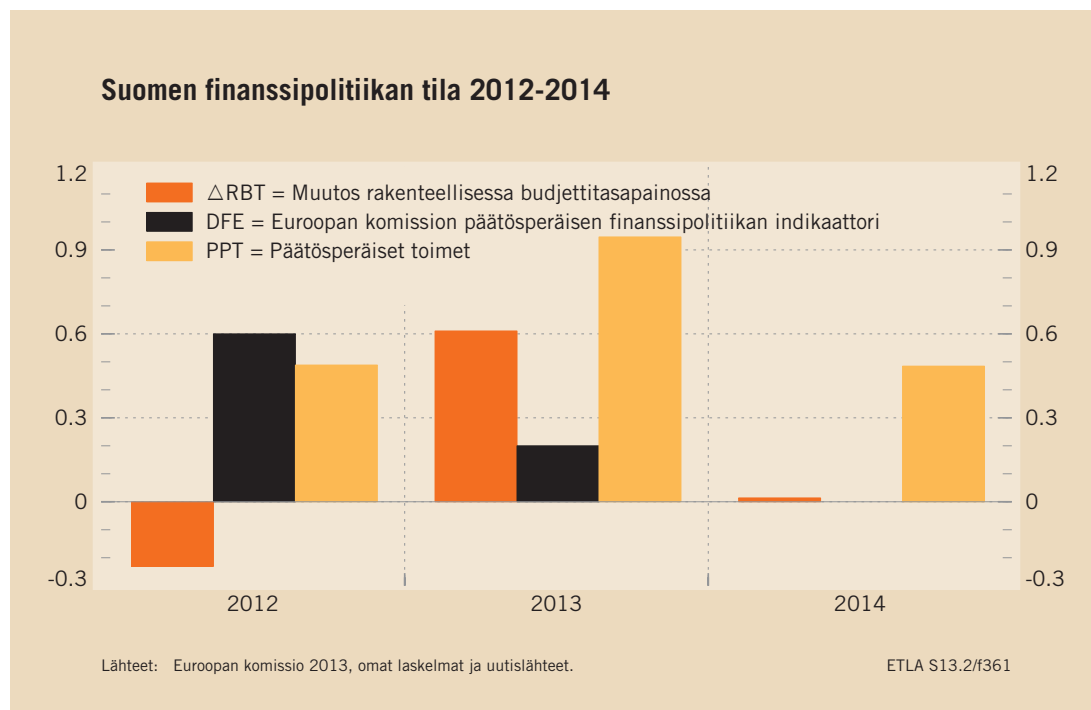
² Euroopan komissio (2013): Report on Public Finances in EMU. (http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2013/pdf/ee-2013-4.pdf)

Julkisten menojen osalta tässä indikaattorissa turvaudutaan aggregaattitason arviointiin johtuen siitä, että julkisten menojen muuttumattoman politiikan taso kullekin jäsenmaalle on osoittautunut vaikeasti arvioitavaksi. Jälkimmäinen indikaattori voidaan siten nähdä kompromissina päätösperäisten toimien vaikutusten arvioinnissa top-down ja bottom-up lähestymistapojen välillä.

Finanssipolitiikan eri indikaattorit välittävät hyvin erilaisia signaaleja Suomen viimeaikaisesta finanssipolitiikasta. Oheinen kuvio esittää arvion finanssipolitiikan tilasta perustuen kolmeen yllä esitettyyn indikaattoriin: 1) muutos rakenteellisessa budjettitasapainossa (Δ RBT), 2) komission DFE-laskelmat ja 3) julkisuudessa esitetyt julkisen sektorin päätösperäiset toimet (PPT).³

Ensinnäkin, Suomen rakenteellinen budjettitasapaino heikkeni noin 0.2 prosenttiyksikköä BKT:stä vuonna 2012. Tämän nojalla voitaisiin tulkita, että finanssipolitiikka oli kokonaisuudessaan lievästi ekspansiivista eli taloutta elvyttävää. Kuitenkin molemmilla päätösperäisen finanssipolitiikan indikaattoreilla (DFE ja PPT) mitattuna päätösperäiset toimet kiristivät taloutta 0.5–0.6 prosenttiyksikköä BKT:stä vuonna 2012.

Vuonna 2013 finanssipolitiikka on kaikkien esitettyjen indikaattoreiden valossa kiristävää. Arvioissa on kuitenkin huomattavia eroja. Komission DFE-indikaattorin mukaan kiristävät toimet vastaavat noin 0.2 prosenttiyksikköä BKT:stä, kun rakenteellisen alijäämän ja uutislähteiden perusteella kiristys vastaa noin 0.6 ja 0.9 prosenttiyksikköä BKT:stä.⁴ Vuonna 2014 päätösperäiset

³ Rakenteellinen budjettitasapaino on laskettu komission laskentamenetelmän mukaisesti. PPT-luvut perustuvat uutislähteisiin hallituksen finanssipoliittisista toimista.

⁴ Eroa voi selittää osaltaan se, että komission arvio perustuu kevään 2013 tilanteeseen toteutuvista päätösperäisistä toimista.

toimet vastaavat uutislähteiden perusteella noin 0.5% BKT:sta, mutta rakenteellisen budjettitasapainon ennustetaan pysyvän kutakuinkin muuttumattomana.

Ero näiden indikaattoreiden antamassa signaalissa johtuu niiden lähestymistavasta finanssipoliittisten toimien mittaamiseen. Esimerkiksi rakenteellisen budjettitasapainon perusteella saadaan usein liian konservatiivinen kuva finanssipoliittikan kokonaisvaikutuksista huomattavassa laskusuhdanteessa ja toisaalta liian positiivinen kuvanoususuhdanteessa. Tämä johtuu kahdesta eri tekijästä. Ensinnäkin, toisin kuin Euroopan komission laskentamenetelmässä oletetaan, budjetin suhdanneherkkyys muuttuu yli ajan johtuen syklisistä veropohjan muutoksista, talouden rakennemuutoksista ja päätösperäisistä finanssipoliittikan toimenpiteistä. Näin ollen esimerkiksi suhdannetilanteen kanssa samanaikainen talouden rakenteellinen muutos vaikuttaa rakenteellisen alijäämän kehitykseen. Toiseksi, rakenteellisen alijäämän estimaatit muuttuvat huomattavasti yli ajan. Tämä johtuu revisioista tuotantokuilun estimaateissa, jotka muodostavat pohjan budjetin suhdannekorjaukselle.

Päätösperäisten toimien tarkastelu on sitä vastoin potentiaalisesti vakaampi tapa tarkastella finanssipoliittikkaa reaaliaikaisesti, sillä politiikkamuutosten vaikutukset budjettiin arvioidaan kertaluontoisesti. Myös Euroopan komission DFE-laskelmissa julkisten menojen trendin arvio on vakaampi kuin yleisesti käytetyt suhdanneindikaattorit, sillä se perustuu pitkän aikavälin trendiin. Päätösperäisten toimien mittaamisessa joudutaan kuitenkin arvioimaan myös politiikkamuutosten euromääräinen vaikutus budjettiin. Esimerkiksi verojen kiristys ei oletettavasti kasvata verotuloja lineaarisesti johtuen veromuutoksien aiheuttamista käyttäytymisvaikutuksista kuten yksityisen kulutuksen laskemisesta. Tällaisten käyttäytymisvaikutusten arviointi ei kuitenkaan ole lähtökohtana esimerkiksi valtiovarainministeriön esittämissä budjettiarvioissa.

Edellä esitetty esimerkki havainnollistaa sitä, kuinka herkkiä finanssipoliittikan indikaattorit ovat (reaaliaikaisessa) finanssipoliittisten päätösten kokonaisvaikutusten tarkastelussa. Indikaattorit välittävät hyvin erilaisen reaaliaikaisen kuvan siitä, onko finanssipoliittikka ollut kunakin ajankohdasta kiristävää vai elvyttävää.

Suhdanne

Suhdannekatseaus

Katsaus suhdannekehitykseen	10
<i>Markku Kotilainen</i>	
Kansainvälinen suhdannekehitys.....	25
<i>Paavo Suni</i>	
Kotimainen suhdannekehitys	
Vienti	38
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Investoinnit	44
<i>Hannu Kaseva</i>	
Yksityinen kulutus.....	47
<i>Reijo Mankinen</i>	
Julkinen talous.....	51
<i>Hannu Kaseva</i>	
Tuotanto ja työllisyys.....	55
<i>Birgitta Berg-Andersson, Hannu Kaseva</i>	
Tuonti ja maksutase	64
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Hinnat ja kustannukset	70
<i>Reijo Mankinen</i>	
ETLAn ennustevirheet	76
Erityisteemat	
Vaihtoehtoiset kehitysurat.....	23
<i>Markku Kotilainen</i>	
Globaalit energiamarkkinat.....	35
<i>Paavo Suni</i>	
Nokian puhelimet Microsoftille	58
<i>Jyrki Ali-Yrkkö</i>	
Kilpailukyyn osatekijät	74
<i>Reijo Mankinen</i>	

Katsaus suhdannekehitykseen

- Euroalueen taantuma näyttää päättyneen, mutta kasvu jää hitaaksi
- Suomen kokonaistuotanto alenee 0.4 prosenttia vuonna 2013, mutta kasvaa 1.6 prosenttia ensi vuonna
- Viennin määrä supistuu vielä vuonna 2013 lähes prosentin, vuodelle 2014 odotetaan 3.5 prosentin kasvua
- Yksityinen kulutus supistuu 0.4 prosenttia vuonna 2013 säästämisasteen nousun vuoksi, vuonna 2014 kulutusmenot kasvavat lähes samaa vauhtia reaalisen ostovoiman nousun kanssa
- Yritysten investoinnit supistuvat heikon kysynnän vuoksi vuonna 2013, mutta kääntyvät lievään kasvuun kysynnän elpymässä vuonna 2014
- Työttömyysaste pysyy korkeana 8.2 prosentissa vuosina 2013 ja 2014, vuonna 2015 se laskee 7.9 prosenttiin
- Suomen kuluttajahinnat nousevat 1.7 prosenttia sekä tänä että ensi vuonna: arvonlisäveron nosto kiihdyttää inflaatiota tänä vuonna, mutta korkojen lasku vähentää hintapaineita
- Julkisen velan BKT-suhde ylittää ennusteessamme 60 prosenttia vuonna 2015

HITAASTA ELPYMESESTÄ LOPULTA MERKKEJÄ

Vuoden 2008 finanssikriisistä alkanut maailmantalouden heikon kasvun jakso näyttää lopulta hellittämisen merkkejä. Koko OECD-alueen BKT:n neljänneksestä toiseen kasvu nopeutui ensimmäisellä neljänneksellä 0.3 prosenttiin ja toisella neljänneksellä 0.5 prosenttiin viime vuoden loppunollakasvusta. Yhdysvalloissa vastaavat lueumat olivat 0.3 ja 0.4 prosenttia.

Myös EU-maissa talouden kehitys on kääntynyt parempaan suuntaan. Käänne tapahtui toisella neljänneksellä, jolloin BKT:n neljänneksestä toiseen kasvu oli 0.3 prosenttia. EU:n taantumakausi alkoi vuoden 2011 viimeisellä neljänneksellä heijastellen erityisesti euroalueen taantumaa. EU:n kasvun merkit ovat yhä hauraita, ja euroalueen ongelmien uutta kärjistymistä ei voida sulkea pois.

Muun muassa Yhdysvalloissa, Saksassa ja Ruotsissa kokonaistuotanto on jo ohittanut vuoden

2008 alun tason. Koko euroalueella ja Suomessa tuo taso on vielä saavuttamatta.

Yhdysvaltojen bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 1.7 prosenttia vuonna 2013. Kasvua hidastaa päätös liittovaltion velan tuntuvasta pienentämisestä vuoteen 2021 mennessä, mikä kiristää finanssipolitiikkaa tuntuvasti jo tänä vuonna. Koko EU-alueen BKT supistuu vielä tänä vuonna 0.2 prosenttia. Venäjällä kokonaistuotannon kasvu hidastuu pariin prosenttiin. Kiinassa kasvu jää noin 7.5 prosenttiin. Sekä läntisen maailman kysynnän heikkous että pyrkimys voimakkaasti kasvaneen velkaantumisen hillintään jarruttavat tuotannon kasvua.

Vuonna 2013 koko maailman kokonaistuotannon kasvu hidastuu hieman viimevuotisesta noin 3 prosentista. Jarruttavina tekijöinä ovat markkinapaineiden vuoksi kiristetty finanssipolitiikka ja euromaiden kriisi.

Alkaneen elpymisen odotetaan jatkuvan, jos rahoitusmarkkinoiden luottamus säilyy ja kriisimaiden vajeet kyetään saattamaan kestäväälle uralle. Finanssipolitiikka on yhä tiukkaa useassa maassa.

Maaialtaloudessa on edelleen suuri riski oleellisesti huonommastakin kehityksestä. Tällä hetkellä akuutein riski liittyy yhä EU-maiden kykyyn vakauttaa ongelmamaiden julkisen sektorin rahoitus. Se vaikuttaa rahoitusmarkkinoiden uskoon ongelmien ratkaisusta sekä markkinaosapuolten keskinäiseen luottamukseen. Yhdysvalloissa suurimmat haasteet ovat yksityisen sektorin luottamuksen palauttaminen ja julkisen talouden velkaantumiseen liittyvä poliittinen päätöksenteko. Huonoin vaihtoehto läntisessä maailmassa on rahoitusmarkkinarauhattomuuden muuttuminen vuonna 2008 koetun kaltaiseksi paniikiksi. Tällainen kriisi koettelisi myös Venäjää

ja Aasian maita, Kiina mukaan lukien. Riski raakaöljyn hinnan noususta erityisesti Lähi-idän poliittisen tilanteen vuoksi on yhä olemassa.

EUROALUEEN SUHDANNEKÄÄNNE TOTEUTUNUT?

Euroalueen pitkä taantuma alkoi vuoden 2011 viimeisellä neljänneksellä. Taantumaa syvensi ylivelkaantumisen aiheuttanut tiukka finanssipolitiikka. Vielä kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä BKT supistui 0.3 prosenttia. Toisella neljänneksellä kokonaistuotanto kasvoi ennakkotietojen mukaan 0.3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Kasvu on vasta alussa, ja sen jatkuminen riippuu keskeisesti yritysten ja kotitalouksien luottamuksen kehityksestä.

Euroopan keskuspankki (EKP) alensi edellisen kerran ohjauksorkkoa 0.5 prosenttiin toukokuussa 2013. Korkopolitiikan ohella keskuspankki on

Suomen huoltotase

Huoltotase-erä	Arvo Mrd. e 2012*	Määrän muutos, %					
		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
		2012*	2013 ¹⁾	2014 ¹⁾	2015 ¹⁾	2008→12	2013→17 ¹⁾
Bruttokansantuote							
markkinahintaan	192.5	-0.8	-0.4	1.6	2.7	-0.7	1.7
Tuonti	79.6	-1.2	-4.7	3.5	3.7	-0.1	2.3
- tavarat	56.9	-4.6	-4.4	3.5	4.2	-1.4	2.8
- palvelut	22.8	8.6	-5.5	3.4	2.5	4.0	1.2
Kokonaistarjonta	272.2	-0.9	-1.7	2.1	3.0	-0.5	1.9
Vienti	78.0	-0.4	-0.8	3.5	4.5	-1.7	3.2
- tavarat	57.1	-0.5	-1.8	4.4	4.3	-2.8	3.0
- palvelut	20.9	-0.1	2.1	1.0	5.0	2.4	3.8
Investoinnit	37.7	-1.1	-4.3	0.7	5.0	-1.7	2.1
- yksityiset	32.7	-1.3	-4.7	0.9	5.4	-2.0	2.2
- julkiset	5.0	0.9	-1.0	-0.5	2.6	0.4	1.2
Kulutus	156.9	0.3	0.1	0.9	1.4	0.9	1.1
- yksityinen	108.5	0.2	-0.4	1.2	1.9	1.0	1.3
- julkinen	48.3	0.6	1.4	0.4	0.4	0.7	0.6
Varastojen muutos¹⁾	0.3	-0.9	-0.9	0.4	0.1	0.0	0.0
Kokonaiskysyntä	272.2	-1.0	-1.6	2.1	3.0	-0.5	1.9
Kotimainen kysyntä	194.9	-1.3	-2.1	1.4	2.3	0.1	1.2
Julkinen kysyntä	53.3	0.6	1.1	0.3	0.6	0.7	0.7

¹⁾ Sisältää tilastovirheen.

Lähde: Tilastokeskus.

tehnyt tarvittaessa ns. epätavanomaisia rahapoliittisia toimia, joilla se on pyrkinyt edistämään rahoitusmarkkinoiden toimintaa ja turvaamaan riittävän likviditeetin. Kun rahoitusmarkkinoiden rauhattomuus oli suurimmillaan kesällä ja syksyllä 2012, EKP ilmoitti ostavansa rajattomasti kriisimaiden lyhyitä velkakirjoja jälkimarkkinoilta, kunhan kriisimaat hakeutuvat Euroopan vakausmekanismin (EVM) rahoituksen piiriin. Pelkkä ilmoitus on rauhoittanut markkinoita, koska sen myötä euron hajoamisen riskin on katsottu alentuneen merkittävästi.

Euroalueen maiden välillä on kasvueroja myös vuonna 2013. Kriisimaiden, Kreikan ja Portugalin tuotanto supistuu yhä eniten. Myös Italian ja Espanjan tuotanto vähenee selvästi. Saksassa BKT kasvaa puolisen prosenttia. Ranskan tuotanto supistuu vähän.

Euroalueen BKT:n arvioidaan supistuvan 0.5 prosenttia vuonna 2013. Tuotanto kääntyi kasvuun toisella neljänneksellä ja kasvun arvioidaan jatkuvan toisella vuosipuoliskolla. Vuonna 2014 euroalueen BKT kasvaa prosentin ja vuonna 2015 runsaat puolitoista prosenttia.

SUOMESSAKIN TAPAHTUI SUHDANNEKÄÄNNE TOISELLA NELJÄNNEKSELLÄ

Suomen kokonaistuotanto väheni yhtäjaksoisesti vuoden ajan 2012 toisesta neljänneksestä vuoden 2013 ensimmäiseen neljännekseen. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan käänne tapahtui kuluvan vuoden toisella neljänneksellä, jolloin BKT kasvoi 0.2 prosenttia ensimmäisestä neljänneksestä. Viennin määrän aleneminen on pysähtynyt, mutta se on kausitasoitettuna yhä vuoden 2006 ensimmäisen neljänneksen tasolla. Yksityinen kulutus, joka taantumien aikana jarrutti tuotannon supistumista, supistui vuoden 2013 alkupuoliskon molemmilla neljänneksillä 0.3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Ostovoimaa leikkasi osaltaan arvonlisäverokannan kohottaminen vuoden alusta prosenttiyksiköllä. Kuluttajien luottamuksen heikkeneminen jarrutti lisäksi kulutusta. Investointien alamäki pysähtyi toisella neljänneksellä muun muassa suuren laivainves-

toinnin valmistumisen myötä. Samalla varastoinvestoinnit supistuivat jyrkästi. Asuinrakentaminen oli vielä alkuvuonna kasvussa.

BKT SUPISTUU 0.4 PROSENTTIA VUONNA 2013 JA KASVAA 1.6 PROSENTTIA VUONNA 2014

Vuodelle 2013 viime maaliskuussa ennustettua 0.3 prosentin kokonaistuotannon kasvua tarkistetaan 0.4 prosentin supistumiseksi. Keskeisiä syitä tälle ovat kansainvälisen kysynnän ennakoitua hitaampi elpyminen sekä kuluttajien heikko luottamus. Viennin ja kulutuksen heikkous heijastuu vuorostaan investointeihin, joiden ennustetaan supistuvan aiempia arvioita enemmän. BKT:n kasvun ennakoidaan jatkuvan loppuvuonna, mutta alkuvuoden matalan lähtötason vuoksi positiiviseen lukuun ei vielä päästä. Vuonna 2014 Suomen BKT kasvaa kuitenkin jo 1.6 prosenttia. Tämä edellyttää sitä, että euroalueen elpyminen jatkuu ja että Suomen vienti säilyttää markkinaosuutensa. Kasvu nopeutuu 2.7 prosenttiin vuonna 2015. Kasvua nopeuttavat tällöin alkavat uudet ydinvoimalainvestoinnit. Työllisyys ja julkisen talouden alijäämä kohentuvat viipeellä.

Suhdannenäkymät-raportti

Pysy mukana Suomen talouskehityksen muutoksissa. Raportti tulkitsee kuukausittain tiiviisti mutta perusteellisesti tärkeimmät talousluvut sekä kertoo talouden tilan ja lähikuukausien suunnan, jota havainnollistaa runsas taulukko- ja kuvioaineisto.

Raportti sisältää arviot kansainvälisestä talouskehityksestä, talouspolitiikasta, Suomen ulkomaankaupasta, kulutuksesta, investoinneista, tuotannosta toimialoitain, työllisyydestä, hinnoista ja kustannuksista, julkisesta taloudesta sekä osake- ja rahoitusmarkkinoista.

Voit tilata vuosikerran tai parittomina kuukausina ilmeistyvät numerot (6 numeroa) pdf-versiona. Vuosikerran hinta on kestopilauksena 500 euroa. Kuuden numeron hinta on kestopilauksena 270 euroa.

Käy katsomassa ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

VIENNIN ELPYMINEN KÄYNNISTYY HITAASTI

Tavaraviennin määrä kasvoi hieman alkuvuonna viime vuoden lopusta. Palvelujen vienti sen sijaan supistui. Viime vuoden alkuun verrattuna tavaravienti kuitenkin väheni selvästi muun muassa Nokian Salon tehtaan toiminnan loppumisen vuoksi. Kartongin ja sellun vienti oli alkuvuonna kasvussa sekä kysynnän elpymisen että lisääntyneen tuotantokapasiteetin ansiosta. Öljytuotteet, kemikaalit, puutavara sekä metallituotteet olivat viennin muita valopilkkuja.

Euroalueen taantuma näkyy laajalti Suomen viennissä vielä vuonna 2013. Kulutushyödykkeiden viennin kasvu nopeutuu kuitenkin suhteellisen nopeasti vientimarkkinoiden elpymisen myötä. Suomelle tärkeiden investointitavaroiden vienti sen sijaan tapahtuu viipeellä. Uudet tilaukset ja niiden edellyttämän tuotannon aloittaminen vievät oman aikansa. Koko viennin arvioidaan vähenevän kuluvana vuonna vielä lähes prosentin. Tavaravienti supistuu lähes kaksi prosenttia viimevuotisesta. Viestintälaitteiden vienti vähenee jyrkästi viime vuoden syksyllä tapahtuneen Nokian Salon tehtaan sulkemisen myötä. Palveluviennin arvioidaan kasvavan pari prosenttia liike-elämän palvelujen viennin elpymisen myötä.

Vuonna 2014 vienti kasvaa 3.5 prosenttia. Vuonna 2015 kasvu nopeutuu noin 4.5 prosenttiin. Suomen kilpailukyky on heikentynyt kustannusten nousun ja heikentyneen tuottavuuden kasvun vuoksi. Syyskuussa 2013 saavutettu sopu maltillisesta kaksivuotisesta palkkaratkaisusta parantaa asteittain kilpailukykyä, mutta sen vaikutukset vientiin toteutuvat ajan kanssa. Ennustettu vientikehitys edellyttää jatkossa merkittäviä panostuksia uusien tuotteiden kehittämiseen ja markkinointiin, jotta muun muassa elektroniikka-teollisuuden supistumisen jättämä aukko voidaan paikata. Myös palkkamaltin jatkuminen vuoden 2015 jälkeen tukisi kasvua.

YRITYSTEN INVESTOINNIT SUPISTUVAT VIELÄ HEIKON KYSYNNÄN VUOKSI

Tilastokeskuksen mukaan heinäkuussa 2013 teollisuuden kapasiteetista 75.8 prosenttia oli käytössä. Tämä oli 1.6 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aiemmin. Käyttämätöntä kapasiteettia on yhä tuntuvasti, mutta suunta on parempaan päin. Kun sekä viennin että yksityisen kulutuksen näkymät ovat vielä epävarmat, yritykset jarruttelevat jonkin aikaa investointejaan. Investointien kokonaisuudessaan ennustetaan supistuvan kuluvana vuonna 4.3 prosenttia. Ensi

Eräitä keskeisiä ennusteita

	2010	2011*	2012*	2013 [€]	2014 [€]	2015 [€]
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	1.2	3.4	2.8	1.7	1.7	1.6
Ansiotason muutos, %	2.6	2.7	3.3	2.4	1.3	1.0
Työttömyysaste, %	8.4	7.8	7.7	8.2	8.2	7.9
Vaihtotaseen ylijäämä, % suhteessa BKT:hen	1.7	-1.5	-1.9	-0.8	-0.1	0.6
Teollisuustuotannon (tuotos) muutos, %	5.6	3.6	-2.4	-2.4	3.1	4.2
Euribor 3 kk, %	0.8	1.4	0.6	0.3	0.5	0.8
EU27-maiden BKT:n muutos, %	2.0	1.7	-0.4	-0.2	1.1	1.5
- EMU-maat	2.0	1.5	-0.6	-0.5	0.9	1.7
EU27-maiden kuluttajahintojen muutos, %	2.1	3.1	2.7	1.7	1.7	1.9
- EMU-maat ¹⁾	1.6	2.7	2.5	1.5	1.5	1.7
Suomen EMU-ylijäämä, % BKT:sta	-2.5	-0.8	-1.9	-2.1	-1.7	-0.9
Suomen EMU-velka, % BKT:sta	48.6	49.0	53.0	57.4	59.0	60.2

¹⁾ Yhdenmukaistettu indeksi.

Lähde: Tilastokeskus.

vuonna ne kasvavat 0.7 prosenttia. Kone- ja laiteinvestoinnit vähenevät kuluvana vuonna 8 prosenttia ja ensi vuonna vielä 5 prosenttia. Asuinrakennusinvestoinnit supistuvat vuonna 2013 prosentin, mutta kääntyvät parin prosentin nousuun vuonna 2014.

Vuonna 2015 kokonaisinvestointien kasvu vahvistuu 5 prosenttiin suhdannetilanteen vahvistuessa. Yritykset tarvitsevat lisää tuotantokapasiteettia, ja tuotannolliset investoinnit kasvavat 8 prosenttia. Myös asuinrakentamisen kasvu jat-

kuu, kun asuntojen tarve säilyy suurena kasvu-keskuksissa. Investointeja kiihdyttää uusien ydinvoimaloiden rakentamisen käynnistyminen.

TYÖIKÄISEN VÄESTÖN VÄHENEMINEN RAJOITTA TYÖTTÖMYYSASTEEN NOUSUA

Tuotannon supistumisesta ja vaatimattomasta työllisyyskehityksestä huolimatta työttömyysaste aleni 0.1 prosenttiyksiköllä 7.7 prosenttiin viime vuonna. Merkittävä syy tälle on se, että työikäisen väestön määrä on ikääntymisen vuoksi kääntynyt laskuun. Työllisyysaste kohosi 0.4 prosenttiyksiköä 69 prosenttiin. Vuonna 2013 työllisyys supistuu hieman ja työttömyysaste kohoaa 8.2 prosenttiin kuluvaan vuoden heikon talouskasvun ja viime vuodelta tulevien viipeellisten vaikutusten vuoksi. Työttömyysasteen nousua jarruttaa se, että osa väestöstä on lopettanut aktiivisen työnhaun ja rekisteröityy siten työvoiman ulkopuolella oleviksi. Vuonna 2014 työttömyysaste pysyy 8.2 prosentissa. Vuonna 2015 työttömyysaste on 7.9 prosenttia ja työllisyysaste vajaat 70 prosenttia.

OSTOVOIMAN HIDAS KASVU JA HEIKKO LUOTTAMUS TALOUTEEN JARRUTTAVAT KULUTUSTA

Yksityisen kulutuksen määrän ennustetaan supistuvan 0.4 prosenttia vuonna 2013. Tärkein syy supistumiseen on kuluttajien heikko luottamus. Kulutusluottojen nostot ovat supistuneet alkuvuonna, ja säästämisaste on nousussa. Työllisten määrä vähenee viimevuotisesta ja työpanos supistuu. Reaaliensiot nousevat lähes prosentin toissa vuonna tehdyn ns. raamiratkaisun ja edellisvuotisesta hidastuvan kansainvälisen inflaation lopputuloksena. Arvonlisäveron korottaminen prosenttiyksiköllä vuoden 2013 alusta kuitenkin leikkaa ostovoimaa. Myös tuloverotus kiristyy hieman, kun vuoden alussa ei toteutettu tuloveroasteikkojen inflaatio- ja ansionnousutarkistuksia.

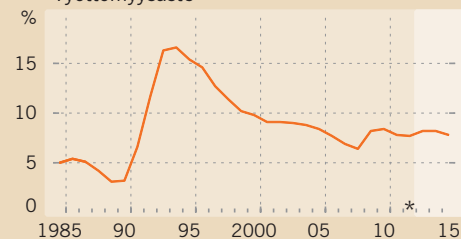
Vuonna 2014 yksityisen kulutuksen arvioidaan kasvavan 1.2 prosenttia. Reaaliensiot alenevat, mutta työpanos kohoaa hieman talouden elpymisen myötä. Eläketulot kasvavat sekä eläkeläisten määrän nousun että eläkkeiden indeksitarkistusten myötä. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitylo kohoaa noin prosentin. Kotitalouksien

Taloudellinen kehitys

Bruttokansantuotteen muutokset

Työttömyysaste¹⁾

Vaihtotase, prosenttia BKT:sta

1) Vuodesta 1988 EU-harmonisoidun tilastoinnin mukaan.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S13.2/y01

luottamuksen arvioidaan kohenevan taloudellisen kasvun ja työllisyyden paranemisen myötä. Vuonna 2015 yksityisen kulutuksen kasvuksi arvioidaan 1.9 prosenttia. Työllisyyden kohentaminen vaikuttaa positiivisesti palkansaajien kulumahdollisuuksiin, vaikka reaalisot alenevat maltillisten palkankorotusten myötä. Eläkeläisillä ostovoima säilyy myös vuonna 2015 indeksitarkistusten myötä parempana kuin palkansaajilla. Kotitalouksien reaalin ostovoima kohoaa runsaan prosentin. Kuluttajien luottamuksen kohentamisen arvioidaan jatkuvan.

ARVONLISÄVERON NOSTO KIIHDYTTÄÄ INFLAATIOTA VUONNA 2013

Vuonna 2013 kuluttajahintojen ennustetaan nousevan 1.7 prosenttia. Inflaatioennustetta alennetaan viime keväänä ennustetusta, koska korkojen lasku on jatkunut ja kansainvälinen inflaatio on heikentynyt. Inflaatiota kiihdyttää noin 0.7 prosenttiyksiköllä vuoden alusta toteutettu arvonlisäveron nosto. Ansiotaso kohoaa toisalla vuonna tehdyn raamiratkaisun myötä 2.4 prosenttia. EU-yhdenmukaistettu inflaatio, jossa asuntolai-

nojen korot eivät ole mukana, liikkuu 2.5 prosentin tietämissä. Vuonna 2014 kuluttajahintojen arvioidaan kohoavan myös 1.7 prosenttia. Vuonna 2015 inflaation arvioidaan liikkuvan puolentoista prosentin tietämissä.

HIDASTUNUT KASVU SYÖ BUDJETTIKIRISTYSTEN VAIKUTUSTA

Valtion ja kuntien rahoitusaliijäämä kasvoi prosenttiyksiköllä 4.9 prosenttiin BKT:sta vuonna 2012. Valtion vaje oli 3.8 prosenttia BKT:sta. Hidastunut taloudellinen kasvu eliminoi säästöjen ja veronkorotusten vaikutuksen. Vuonna 2013 valtion ja kuntien alijäämän BKT-suhde alenee hieman 4.7 prosenttiin. Veronkorotusten ja menoleikkausten sekä taloudellisen kasvun ansiosta valtion rahoitusjäämä alenee 3.4 prosenttiin kokonaistuotannosta vuonna 2014 ja edelleen 3 prosenttiin vuonna 2015. Koko julkisen talouden ns. EMU-alijäämä on 0.9 prosenttia BKT:sta vuonna 2015. Julkisen ns. EMU-velan suhde kokonaistuotantoon jatkaa kasvuaan ja ylittää vaka- ja kasvusopimuksen mukaisen 60 prosentin rajan vuonna 2015.

Keskeisiä oletuksia

	Vuosineljänneksen lopussa								Keskimäärin		
	2013 ^E				2014 ^E				2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4			
<i>Euron hinta</i>											
USD	1.32	1.31	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	1.32	1.33	1.33
JPY	122	129	130	130	130	130	130	130	128	130	130
GBP	0.85	0.85	0.81	0.81	0.81	0.81	0.81	0.81	0.83	0.81	0.81
<i>Ohjauskorot</i>											
FED	0.25	0.25	0.25	0.25	0.25	0.25	0.25	0.25	0.25	0.25	1.06
EKP	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.69
<i>Markkinakorot</i>											
Libor 3 kk	0.21	0.19	0.19	0.19	0.19	0.19	0.25	0.25	0.20	0.22	1.26
Euribor 3 kk	0.21	0.21	0.22	0.45	0.45	0.45	0.45	0.45	0.27	0.45	0.79
<i>Raaka-ainehinnat</i>											
Raakaöljy, Brent, USD/b	113	103	111	115	110	105	100	98	110	103	100
Muu kuin energia, vuosimuutos, %	-3	-5	-7	-5	-7	-1	1	0	-5	-2	1

Lähteet: Bloomberg, HWWI.

Hallitusohjelman kirjaus valtionvelan BKT-suhteen kääntämisestä laskuun hallituskaudella ei toteudu ennustetulla kasvulla ilman menojen ja tulojen lisäsopeutusta. Ennusteamme mukaan velan BKT-suhde kasvaa vielä puolella prosenttiyksiköllä vuonna 2015. Velkasuhteen stabiloiminen edellisen vuoden lukemiin edellyttäisi noin miljardin euron suuruista lisäsopeutusta. Korkeintaan 1 prosentin alijäämätavoitteen savuttaminen on vielä vaikeampaa, koska se edellyttäisi noin 4 miljardin euron lisäsopeutusta hallituskaudella. Hallitukselta loppuu siten aika kesken.

Hallitus on elokuussa 2013 esittänyt rakennepoliittisen ohjelmansa, jolla pyritään alentamaan väestön ikääntymisestä aiheutuvaan pitkän aikavälin ns. kestävyysvajetta. Ohjelma ei ehdi juurikaan vaikuttaa julkisen talouden tasapainoon ennusteperiodilla. Jos ohjelma saadaan uskottavalla tavalla toteutettua, se vähentää painetta budjetin lisäsopeutuksiin lyhyellä aikavälillä. Ns. EMU-velan kasvu yli 60 prosenttiin BKT:sta rajoittaa kuitenkin talouspolitiikan liikkumavaraa. Tästä syystä julkisen talouden tasapainotustoimia tarvitaan yhä keskipitkällä aikavälillä. (Talouspolitiikasta ks. tämän Suhdanteen ensimmäinen artikkeli.)

EPÄVARMUUS EDELLYTTÄÄ VARAUTUMISTA ERI VAIHTOEHTOIHIN

Kansainvälisen talouden ennusteet ovat yhä niin epävarmalla pohjalla, että Suomessakin on syytä hahmotella perusennusteelle vaihtoehtoisia kehitysuria. Olemme alla olevassa taulukossa esitteilyssä vaihtoehdossa rakentaneet Suomen vientiosuuspainotetulle teollisuustuotannolle kolme uraa.

Erot voivat syntyä monista lähteistä. Olemme oletaneet erojen syntyvän eurokriisin etenemisestä ja sen seurannaisvaikutuksista muiden maiden taluksiin.

Perusvaihtoa on kuvattu edellä. Nopean kasvun vaihtoehto edellyttäisi, että elpyminen olisi jo voimistunut kuluvan vuoden puolivälin jälkeen ja se jatkuisi ensi vuonna itseään vahvistaen. Tämä vaatii luottamusta luovia toimia myös euroalueen politiikoilta. Euroalue joutuu kuitenkin sopeutumaan syntyneisiin alijäämiin vielä usean vuoden ajan, minkä vuoksi hyväkään vaihtoehto ei voi olla kovin optimistinen.

Kuvattu hitaan kasvun vaihtoehto voi syntyä esimerkiksi siten, että euroalueen valtiot joutuvat törmäyskurssille lyhyen aikavälin sopeutustoimista ja pitkän aikavälin kehityslinjauksista. Tämä johtaa luottamuksen heikkenemiseen edelleen rahoitusmarkkinoilla, tuotannollisissa yrityksissä ja kotitalouksissa. Jonkin maan hallituskriisi voi olla tällaisen skenaarion osatekijä. Yhden pienen maan hallitukselta irtautuminen euroalueesta voi vielä mahtua tämän skenaarion puitteisiin. Koko euroalueen hajoaminen nopeasti synnyttäisi kuitenkin paljon suuremman kriisin.

Erilaiset kansainvälisen talouden urat vaikuttavat Suomen kansantalouteen suoraan vientikysynnän kautta. Lisävaikutuksia syntyy mm. valuuttakurs-

seista, koroista, lainojen riskipreemioista sekä kotimaisten yritysten ja kotitalouksien luottamukselta. Vaikutukset etenevät kotimaiseen kysyntään työllisyyden, kulutuksen ja investointien kautta.

Suomen kokonaistuotanto kasvaa vuosina 2013-2017 perusvaihtoehdossa keskimäärin 1.7 prosenttia vuodessa, nopean kasvun vaihtoehdossa keskimäärin 2.2 prosenttia ja hitaan kasvun vaihtoehdossa keskimäärin 1.1 prosenttia.

Työttömyysaste nousee perusvaihtoehdossa tänä vuonna 8.2 prosenttiin ja alenee jälleen 7.7 prosenttiin vuonna 2017. Nopean kasvun vaihtoehdossa vastaavat luvut ovat 8.0 ja 6.2 prosenttia sekä hitaan kasvun vaihtoehdossa 8.6 ja 9.2 prosenttia.

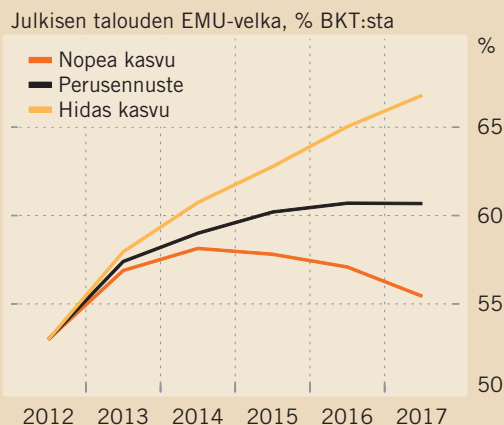
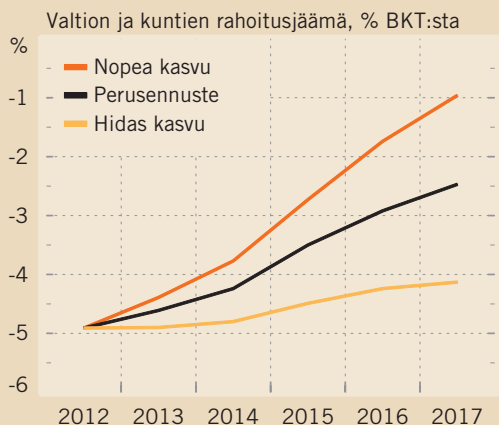
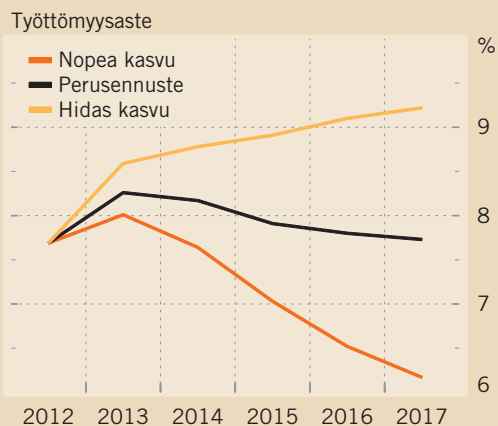
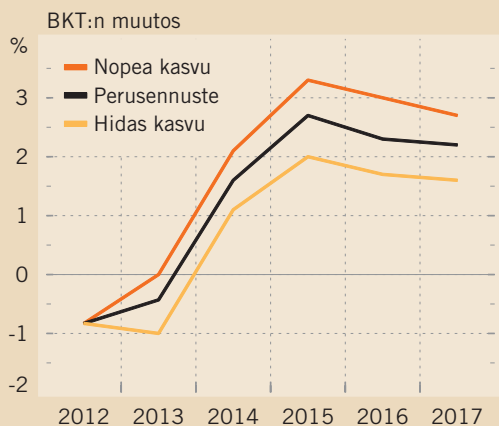
Valtion ja kuntien rahoitusjäämä reagoi voimakkaasti taloudelliseen kasvuun. Perusvaihtoehdossa rahoitusjäämä on -4.6 prosenttia BKT:sta vuonna 2013 ja -2.5 prosenttia BKT:sta vuonna 2017. Nopean kasvun vaihtoehdossa vastaavat luvut ovat -4.4 ja -1.0 prosenttia ja hitaan kasvun vaihtoehdossa -4.9 ja -4.1 prosenttia kokonaistuotannosta.

Hallitusohjelmaan kirjattu maksimissaan yhden prosentin suuruinen valtiontalouden alijäämä hallituskaudella (vuonna 2015) ei toteudu missään vaihtoehdossa. Hallituksen tavoite valtionvelan BKT-suhteen alenemisesta hallituskaudella toteutuu ilman lisäsopeutusta vain nopean kasvun vaihtoehdossa. Perusvaihtoehdossa tarvittaisiin noin miljardin euron lisäsopeutus nykyisiin päätöksiin verrattuna. Huonon kehityksen vaihtoehdossa tarve olisi noin 3.5 miljardia euroa. Tässä vaihtoehdossa myös velan taso olisi tuntuvasti korkeampi kuin muissa vaihtoehdossa.

Maailman teollisuustuotanto Suomen vientiosuuksilla painotettuna, %-muutos

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nopea kasvu	0.8	1.0	3.1	3.5	3.5	3.4
Perusvaihtoehto	0.8	0.6	2.3	2.7	2.6	2.5
Hidas kasvu	0.8	0.2	1.3	1.8	1.8	1.6

Suomen taluskehityksen vaihtoehtoiset skenaariot

ETLA S13.2/b239

Koko julkisen sektorin ns. EMU-rahoitusjäämän suhde BKT:hen on perusennusteessa -2.1 prosenttia vuonna 2013 ja +0.5 prosenttia vuonna 2017. Nopean kasvun vaihtoehdossa jäämä on -1.9 prosenttia vuonna 2013. Vuonna 2017 se saavuttaa 2.1 prosentin ylijäämän. Hitaan kasvun vaihtoehdossa EMU-rahoitusjäämä on -3.4 prosenttia vuonna 2013 ja -1.2 prosenttia vuonna 2017. Tässä vaihtoehdossa euroalueelle määritelty korkeintaan 0.5 prosentin rakenteellisen alijäämän kriteeri tulisi ilmeisesti rikotuksi. Suuren euroaluetta koskevan kriisin oloissa valtioiden vä-

lisen budjettisopimuksen (fiscal compact) poikkeusäännöksiä kuitenkin voitaneen soveltaa.

Valtion ja kuntien alijäämät kasvattavat ajan myötä myös julkisen talouden ns. EMU-velkaan. Sosiaaliturvarahastoilla ei ole velkaa. Perusvaihtoehdossa EMU-velan BKT-suhde on 60.7 prosenttia vuonna 2017. Nopean kasvun vaihtoehdossa vastaava luku on 55.4 prosenttia ja hitaan kasvun vaihtoehdossa 66.8 prosenttia. EMU velka ylittää 60 prosentin rajan perusvaihtoehdossa vuonna 2015 ja hitaan kasvun vaihtoehdossa vuonna 2014.

Kansainvälinen suhdannekehitys

Maailman talouskehitys on hyvin epäyhtenäistä. Elpyminen on haurasta Euroopassa. Velkariisi on hellittänyt, mutta se pitää vielä kriisitalouksia otteessaan. Yhdysvalloissa kokonaistuotanto lisääntyi toisella neljänneksellä jo varsin vahvasti, vaikka finanssipolitiikka on kiristynyt tuntuvasti. Molemmilla alueilla muun muassa erilaiset luottamusmittarit ja kasvua ennakoivat mittarit viittaavat parempaan. Japanin talous sai tuntuvan ”mäkistartin” viime syksynä, kun talouspolitiikka säädettiin hyvin voimakkaasti elvyttäväksi. Kiinan talouskasvu on hidastunut. Viimeiset merkit viittaavat siihen, että Kiinan kehitystä varjostava velkaongelma pysyisi hallinnassa ja talouskasvu alkaisi jälleen vahvistua. Kokonaisuutena kuluvan vuoden talouskasvu jää viimevuotista heikommaksi. Ensi vuonna kasvu vahvistuu jo selvästi, jos Lähi-idän öljyntarjontaan ja euroalueen kriisiin liittyvät riskit sekä ennen pitkää alkavan epätavanomaisen keskuspankkipolitiikan kiristämisen vaikutukset pysyvät hallinnassa.

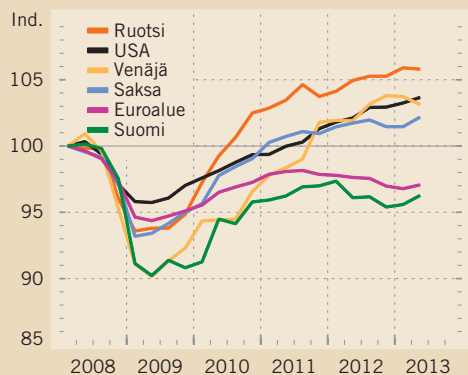
Maailman talouskasvu on epäyhtenäistä. Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian taloudet elpyivät vuoden 2013 ensimmäisellä puoliskolla jo verraten vahvasti. Toisella neljänneksenä kokonaistuotanto lisääntyi näissä maissa jo noin 2.5 prosentin vuosivauhtia edelliseen neljännekseen verrattuna. Japanin kokonaistuotanto lisääntyi vahvan talouspoliittisen työnnon vahvistamana peräti neljän prosentin vuosivauhtia. Ruotsissa BKT:n kasvu oli jo ensimmäisellä neljänneksellä tässä vauhdissa, mutta kääntyi toisella neljänneksellä 0.1 prosentin laskuun. Euroalueen edelliseen neljännekseen verrattu talouskasvu ylsi toisella neljänneksellä positiiviseksi ensimmäisen kerran kuusi neljännestä kestäneen yhtenäisen laskun jälkeen, mutta kasvu jäi vain runsaan prosentin vuosivauhtiin.

Yhdysvaltojen, Saksan ja Ruotsin kokonaistuotanto ylitti toisella neljänneksellä jo selvästi vuoden 2008 alun taantumaa edeltäneen huipun. Japa-

nissa BKT jäi vielä prosentin, Isonsa-Britanniasa kaksi ja euroalueella kolme prosenttia ennätystasoa pienemmäksi. Teollisuusmaiden kasvu on kokonaisuutena vahvistunut ja tämän trendin odotetaan olevan pysyvää. Toisaalta maailman talouskasvua jarruttavat aiemmin talouden veturina toimineiden kehittyvien maiden ongelmat.

Keskeisimmän kehittyvän maan Kiinan maailmantalouden kehitystä pitkään dominoinut kasvu on hidastunut pysyvästi aiempina vuosikymmeninä saavutetusta 10 prosentin keskikasvusta 7-8 prosenttiin. Alkuvuonna Kiinan kasvu hidastui ja luottojen ongelmallisen nopeaksi koettu kasvu lisäsi epävarmuutta kasvun jatkumisesta. Loppukesällä Kiinan näkymät jälleen paranivat, kun taloutta ruvettiin elvyttämään. Useissa muissa kehittyvissä talouksissa spekulointi Yhdysvaltojen keskuspankin epätavanomaisen rahapolitiikan käännöksestä johti useiden valuuttojen, mm. Intian rupian ja Brasilian realin rajuun heikkeneemiseen ja osakekursien laskuun pääomapaon vauhdittamana.

Eräiden maiden kokonaistuotanto neljänneksittäin, 2008/1=100

Lähteet: OECD, ETLA.

ETLA S13.2/k32

Kiinan vahva panos maailmatalouden kasvuun pysyy suurena, vaikka kasvu onkin pysyvänluonteisesti hidastumassa. Kiinan osuus maailman BKT:sta (ostovoimapariteetin eli ottaen huomioon maan ostovoima) nousi viime vuonna jo noin 15 prosenttiin, kun se oli euroalueella liki 14 ja Yhdysvalloissa lähes 19 prosenttia. Kiinan talouden vienti- ja viimeaikoina myös velkavetoinen kasvustrategia on muuttumassa. Tähän on luonnolliset syyt. Kiinan raju rakennemuutos, jossa on korvattu vanhaa tehotonta kapasiteettia uudella, on hidastumassa. Samalla Kiinan palkkakustannukset ovat vahvassa nousussa. Alhaisena pitkään pysynyt palkkataso on selittänyt pitkälti talouden urbanisoitumisella, jossa mm. tuotavuudeltaan heikosta maataloudesta teollisille

aloille siirtyvä työvoima on pitänyt palkat alhaisina. Piilotyöttömyys on purkautunut. Tilanne on vähitellen muuttumassa, ja palkat ovat etenkin itärannikon perinteisillä kasvualueilla nousseet tuntuvasti, vaikka urbanisaatio on edelleen tärkeä kasvun osatekijä.

Kiinan talouden kevään ja kesän ongelmat liittyivät keskuspankin pyrkimykseen hillitä säätelemättömän niin sanotun varjopankkitoiminnan uhkaavaa kasvuja, vientimarkkinoiden laimeuteen ja useilla aloilla vallitsevaan ylikapasiteettiin. Viranomaiset pyrkivät vaikuttamaan varjopankkitoiminnan voimakkaaseen kasvuun säädöksillä tiukentamalla ja lainanantoa rajoittamalla. Heinäkuussa keskuspankki poisti kaikki rajoituk-

Bruttokansantuotteen määrän muutokset ja inflaatio alueittain, %

	Bruttokansantuote						Kuluttajahinnat ²⁾								
	Paino ¹⁾						Keskimäärin							Keskimäärin	
	2007	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2013→17 ^E	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2013→17 ^E		
Maailma	100.0	3.4	3.0	2.7	3.5	3.5	3.3		
Pohjois-															
Amerikka	22.9	1.3	2.8	1.8	2.5	2.5	2.5	2.8	2.1	1.5	1.8	1.8	2.0		
Yhdysvallat	21.0	1.8	2.9	1.8	2.5	2.5	2.6	3.2	2.1	1.5	1.8	1.8	1.9		
EU27	22.4	1.6	-0.3	-0.2	1.0	1.5	1.3	3.1	2.7	1.7	1.7	1.9	1.9		
Euroalue	15.9	1.6	-0.6	-0.5	1.0	1.5	1.1	2.7	2.5	1.5	1.5	1.7	1.7		
Saksa	4.3	3.3	0.7	0.7	2.0	2.0	1.5	2.1	2.0	1.7	1.9	1.8	1.7		
Ranska	3.1	1.8	0.0	-0.5	0.5	1.0	0.8	2.1	2.0	1.0	1.5	1.7	1.5		
Italia	2.7	0.6	-2.4	-1.8	0.5	2.5	1.0	2.8	3.0	1.5	1.5	2.1	2.2		
Suomi	0.3	2.7	-0.8	-0.4	2.0	2.5	1.7	3.4	2.8	2.4	1.8	1.7	1.9		
Muut															
Iso-Britannia	3.3	1.2	0.3	1.1	1.5	1.5	1.9	4.5	2.8	2.7	2.5	1.9	2.2		
Ruotsi	0.5	3.8	0.7	1.0	2.0	2.0	1.9	3.0	0.9	0.2	1.0	1.3	1.1		
Venäjä	3.2	4.3	3.4	2.0	3.0	3.5	3.3	8.4	5.1	6.5	5.0	5.0	5.3		
Aasia	30.3	5.2	4.9	5.0	5.0	5.0	4.9	4.2	3.1	3.1	3.5	3.6	3.5		
Japani	6.4	-0.7	2.1	1.9	2.0	0.5	1.3	-0.3	0.1	0.2	1.8	2.0	1.5		
Kiina	11.0	9.3	7.8	7.5	7.5	7.5	7.5	5.4	2.6	3.0	3.5	3.5	3.5		
Intia	4.7	7.2	5.0	5.5	6.0	6.5	6.2	8.4	9.3	7.5	6.5	6.5	6.7		
NIE4³⁾	3.8	4.0	1.7	3.1	3.0	3.0	3.2	3.5	2.6	2.4	2.7	2.6	2.6		
Teollisuusmaat	56.4	1.4	1.5	1.2	2.0	2.0	2.0	2.5	2.0	1.5	1.8	1.8	1.8		

¹⁾ Ostovoimapariteettipainot.

²⁾ Kansalliset indeksit.

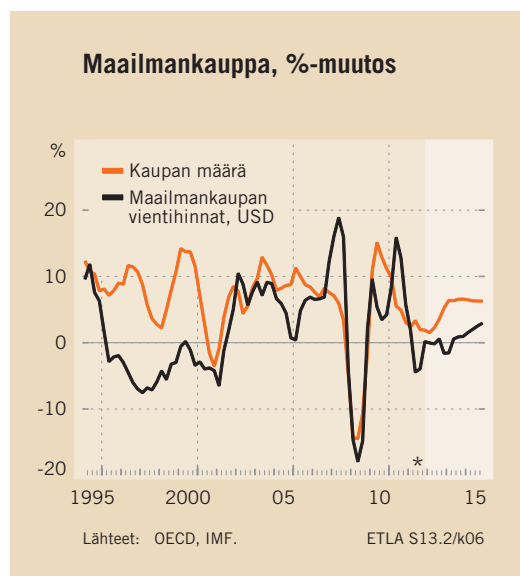
³⁾ Etelä-Korea, Taiwan, Hongkong ja Singapore.

Lähteet: OECD, IMF, kansalliset tilastot, ETLA.

set varsinaisten pankkien lainanannolta asuntoluottoja lukuun ottamatta. Kiinan talous on kääntymässä parempaan. Toisen neljänneksen BKT:n 7.5 prosentin kasvu oli aiempaan verrattuna hidasta, mutta mm. talouskasvua ennakoivat luottamusmittarit ovat kääntyneet kesän lopulla parempaan. Teollisuustuotanto ylsi heinäkuussa selvästi odotuksia parempaan 9.7 prosentin kasvuun vuodentakaiseen verrattuna. Elokuussa nousu kiihtyi jo 10.4 prosenttiin. Viennin ja tuonnin arvot lisääntyivät elokuussa myös odotuksia parempaa noin 7 prosentin vauhtia. Myös osakemarkkinat ovat piristyneet. Talousodotusten paranemisen taustalla on toisaalta alkuvuoden luottokannan nopea kasvu, joka alkaa vasta nyt heijastua mm. yksityisten investointien lisääntymisenä, toisaalta julkisen sektorin elvytys, mm. infrastruktuuri-investointeja, kuten esimerkiksi 73 rautatieprojektin käynnistäminen. Investointeja on elvyttänyt myös alkuvuoden raju lainanotto, mikä näkyy viipeellä investoinneissa. Elvytystä helpottaa inflaation pysyminen alle kolmen prosentin (heinäkuussa 2.7 %) ja tuottajahintojen laskun jatkuminen (-2.3 %).

Kiinan talouskasvu ei palaa takaisin aiempien vuosikymmenien 10 prosentin keskipitkään kasvuun. Ky-

synnän kasvussa pyritään painottamaan investointeja jähmeämmin kasvavaa kulutusta, mikä hidastaa talouskasvua. ETLA ennustaa Kiinan kasvun pysyvän noin 7.5 prosentissa vuosina 2013–2015. Vanhenevan yhteiskunnan muutos kulutuspainotteisempaan suuntaan tapahtuu hitaasti.

Yksityinen kulutus ja kiinteät investoinnit alueittain, määrän muutos, %

	Yksityinen kulutus						Kiinteät investoinnit					
	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2013→17 ^E	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2013→17 ^E
OECD	1.7	1.2	1.2	2.0	1.5	1.6	0.6	2.7	0.3	3.5	4.0	3.1
Yhdysvallat	2.6	2.2	2.0	2.5	2.0	2.1	6.7	8.0	3.0	5.5	5.5	4.9
EU27	0.3	-1.2	-0.7	1.0	1.5	1.1	1.6	-2.9	-3.3	2.0	3.5	1.9
EMU17	0.3	-1.3	-0.5	0.5	1.0	0.7	1.5	-4.1	-3.0	1.5	3.0	1.8
Saksa	2.3	0.8	0.8	1.0	1.0	1.1	6.9	-2.1	-0.3	4.0	3.0	2.4
Ranska	0.2	-0.4	0.1	0.5	1.0	0.8	3.6	-1.3	-1.5	1.0	2.5	1.7
Italia	0.1	-4.3	-2.5	0.5	0.5	-0.1	-1.6	-8.0	-5.5	1.5	6.0	2.7
Suomi	2.3	0.2	-0.4	1.0	2.0	1.3	5.8	-1.1	-4.3	0.7	5.0	2.2
Muut												
Iso-Britannia	-1.0	0.5	1.2	1.5	2.0	1.9	-2.9	0.6	-5.0	4.0	3.5	2.4
Ruotsi	2.1	1.6	2.2	2.5	2.0	2.0	6.4	3.6	-3.0	2.5	3.0	1.6
Japani	0.6	2.3	1.7	1.5	0.0	0.6	1.1	4.4	1.6	2.6	2.8	2.5

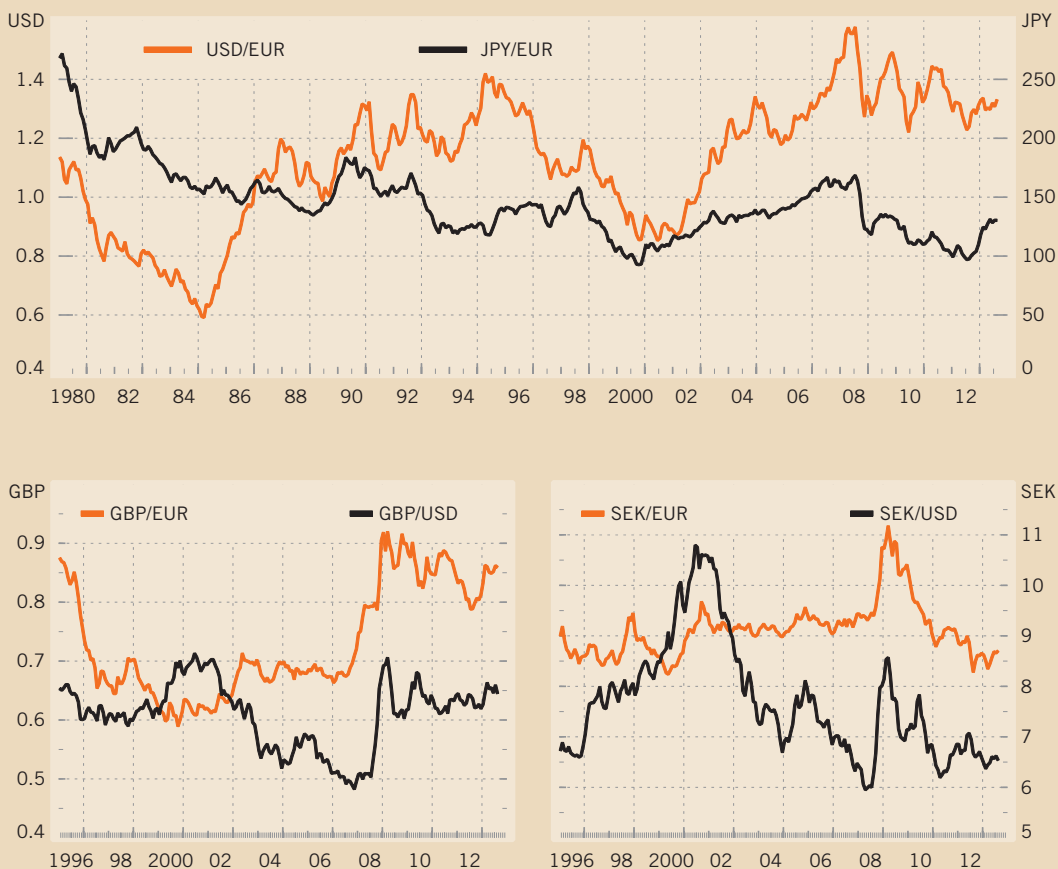
Lähteet: OECD, kansalliset tilastot.

Japanin talous on vahvassa vedossa pääministeri Aben käynnistämän kolmikärkisen talousohjelman (three arrows) työntämänä. Ohjelman tavoitteena olikin käynnistää talous eräänlaisella mäkistartilla, mikä näyttäisi ainakin toistaiseksi toimivan. Poliitiikan kolme kärkeä ovat: rahoitusmarkkinoiden tuki massiivisin keskuspankin joukkovelkakirjaostoin, julkisen sektorin voimakas elvytys (2 % BKT:sta) ja talouden kilpailukykyä kohentavat rakennemuutokset. Ohjelma-julkistuksen jälkeen Japanin jeni on heikentynyt tuntuvasti. Elokuussa osakkeet olivat yli 50 pro-

senttia kalliimmat ja jeni kolmanneksen halvempi kuin kesällä 2012, mikä lisäsi japanilasten tuotteiden hintakilpailukykyä merkittävästi.

Rahapolitiikan ohjenuoraksi otettiin deflaatiosta kärsivässä Japanissa 2 prosentin inflaatiotavoite. Talouden velkaantumista – Japanin julkinen velka oli vuonna 2012 jo 212 prosenttia BKT:sta – suunniteltiin hillittävän arvonlisäverotusta kiristämällä. Veroprosentti on tarkoitus nostaa nykyisestä 5 prosentista 8 prosenttiin ensi huhtikuussa ja edelleen 10 prosenttiin vuonna 2015. Suun-

Eräitä euron valuuttakursseja

nitelma on ollut vastatuulella, koska korotuksen on pelätty suistavan maan takaisin taantumaan. Tilannetta on verrattu vuoteen 1997, jolloin kulu- tusveroa nostettiin kolmesta viiteen prosenttiin. BKT:n noin neljään prosenttiin vuositason korotetut alkuvuoden kasvuluvut viestittävät kysynnän vahvasta vedosta ja tukevat veron korotusta. Rakennemuutosten etenemiseksi pääministeri Abe on kutsunut kokoon useita komiteoita tekemään ehdotuksia mm. työmarkkinoiden tehostamiseksi ja maatalousreformiksi. Uudistukset etenevät kuitenkin hitaasti.

Japanin BKT:n odotetaan lisääntyvät tänä ja ensi vuonna noin kahden prosentin vauhtia. Deflaatio kääntyy ensi vuonna voimakkaan elvytyksen takia lähelle 2 prosentin inflaatio-tavoitetta.

Yhdysvaltojen vahva alkuvuoden talouskasvu on yllättänyt positiivisesti, vaikka maan julkisia menoja leikataan voimakkaasti ns. budjettileikkuria käyttäen, koska republikaanit ja demokraatit eivät muutoin päässeet sopimukseen liittovaltion rahoituksen turvaavan velkakaton nostosta. Yhdysvaltojen koko julkisen sektorin budjettivaje on kuitenkin tänä vuonna vielä yli kaksinkertainen (7.0 % BKT:sta) euroalueen keskiarvoon verrattuna.

Yhdysvaltojen kokonaistuotanto kiihtyi julkisen sektorin jarrutuksesta huolimatta vuoden 2013 toisella neljänneksellä hyvään 2.5 prosentin vuositason korotettuun kasvuvauhtiin ensimmäisen neljänneksen 1.1 prosentista. Vauhti kiihtyi selvästi myös ensimmäisestä 1.7 prosentin ennakoarviosta.

USA:n toisen neljänneksen BKT:n kasvua kiihdyttivät etenkin investoinnit. Asuinrakennusinvestoinnit lisääntyivät edelliseen neljännekseen verrattuna 12.9 ja muut rakennusinvestoinnit 16.1 prosentin vuosivauhtia. Varastoinvestointien kasvua nostava vaikutus putosi ensimmäisen neljänneksen 0.9 prosenttiyksiköstä 0.6 prosenttiyksikköön. Vienti lisääntyi 10 prosentin vauhtia. Julkiset menot supistuivat yllättävän vähän, vajaan prosentin vauhtia ensimmäisen neljänneksen noin 4 prosentin pudotuksen jälkeen. USA:n yksityinen kulutus jatkoi parin prosentin kasvua.

Yhdysvaltojen talouskasvun odotetaan jatkuvan suhteellisen nopeana. Tähän viittaavat kasvua ennakoivat mittarit. Kasvu a tukevat asuntojen ja osakkeiden hinnan nousun lisäämä varallisuus sekä luottamuksen kohoneminen. Asuntomarkkinat ovat vakautuneet ja kääntymässä parempaan. Asuntojen hinnat kääntyivät ns. Case-Schiller-indeksillä mitattuna nousuun jo vuoden 2012 alussa. Viime kesäkuussa hinnat olivat 12 prosenttia vuodentakaista korkeammat. Uusien asuntojen myynti kuitenkin romahti tuntuvasti kesäkuusta heinäkuuhun, mikä voi osaltaan heijastaa asuntoluottokorkojen kääntymistä nousuun.

Kasvuodotuksia niin Yhdysvalloissa kuin muualakin ovat heilutelleet arviot Yhdysvaltojen keskuspankin määrällisen elvytyksen käänteestä kiristävään suuntaan. Keskuspankin tukiestot markkinoilla (QE3) ovat olleet syyskuusta 2012 alkaen 85 miljardia dollaria kuussa. Tästä 40 miljardia dollaria kohdistuu asuntomarkkinapohjaisiin arvopapereihin ja 45 miljardia dollaria valtion arvopapereihin. Ostoilta ei ole asetettu takarajaa. Keskuspankin pääjohtaja Ben Bernanke vihjaisi kuitenkin viime toukokuussa, että pankki voi lähikuukausina supistaa (tapering) tukiestoja, jos

Euroalueen talouslukuja, %

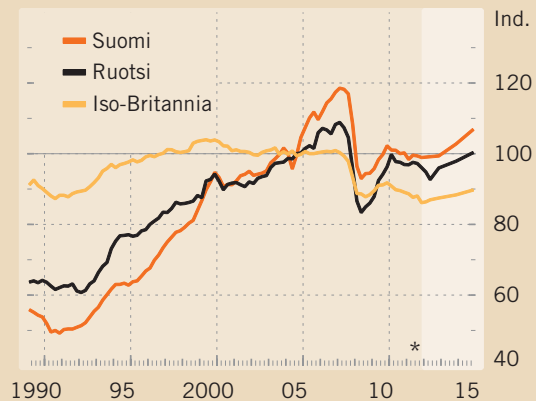
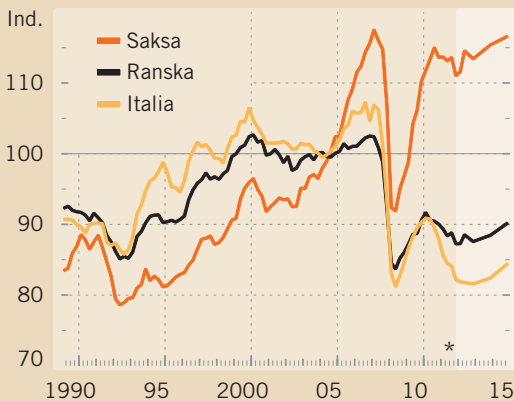
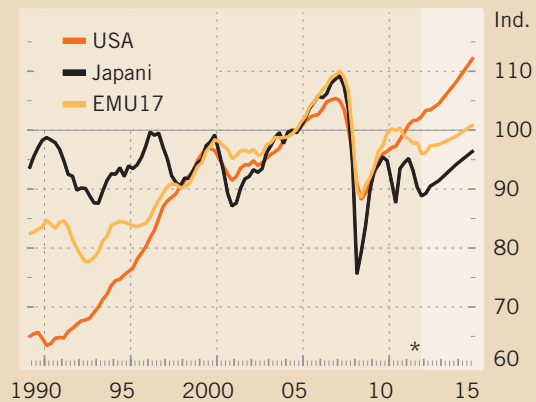
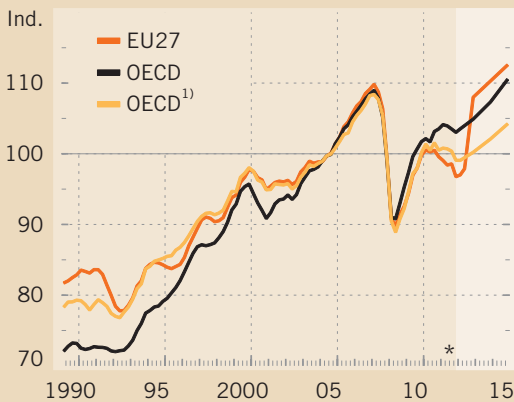
	2011*	2012 ^E	2013 ^E	2014 ^F	2015 ^F
Yksityinen kulutus	0.3	-1.3	-0.5	0.5	1.0
Julkisen Kulutus	-0.1	-0.5	-1.0	0.2	1.0
Kiinteät bruttoinv.	1.5	-4.1	-3.0	1.7	3.0
Kotimainen kok.kys.	1.9	-1.1	-0.6	0.9	1.6
Vienti	6.4	2.7	2.2	2.7	4.3
Tuonti	4.2	-1.1	0.8	4.2	3.3
BKT	1.6	-0.6	-0.5	0.9	1.7
Teollisuustuotanto	3.6	-2.3	-0.1	1.5	2.0
Inflaatio, HICP	2.7	2.5	1.5	1.5	1.7
Työttömyysaste	10.2	11.4	12.1	12.0	11.8
Julk. sek. tasapaino, per BKT	-4.2	-3.7	-2.9	-2.4	-1.9
Julk. sek. velka, per BKT	87.3	90.6		95.7	96.9

Lähteet: Euroopan komissio, kansalliset tilastot.

Yhdysvaltojen työllisyyden odotetaan paranevan olennaisesti, kunhan inflaationäkymät pysyvät vakaana. Keskuspankin ohjauskorko pidetään 0–0.25 prosentin haarukassa niin kauan kun työttömyysaste on yli 6.5 prosenttia, ja hintaennuste 1–2 vuoden tähtäimellä pysyy korkeintaan puoli prosenttia keskuspankin kahden prosentin tavoitetta korkeampana. Keskuspankki pyrkii vaikuttamaan markkinoita viestittämällä etukäteen politiikkatavoitteista ja toimista.

Euroalueen kriisissä eletään suvantovaihetta. Keskuspankki on saanut julkisen sektorin pitkät korot kohtuulliselle tasolle ja kriisitalouksia on muokattu vahvalla kädellä. Talouden pitkään jatkunut taantuma katkesi vuoden 2013 toisella neljänneksellä, kun BKT kääntyi hienoiseen nousuun edelliseen neljännekseen verrattuna. Euroalue on kuitenkin edelleen hyvin hauraassa kunnossa, koska muun muassa massatyöttömyys kriisimaisa hellittää hitaasti. Julkisen sektorin velkaantuneisuus ja tarve pankkien pääomien lisäämiseen

Teollisuustuotannon määrä kausitasoitettuna (2005 = 100)

1) 11 tärkeintä länsivientimaata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

Lähteet: OECD, Tullihallitus, Tilastokeskus.

ETLA S13.2/k01

pitävät kriisin eskaloitumisriskin vielä suurena. Seuraava testi on Saksan parlamenttivaalien (22.9.) jälkeen, kun selvitetään Kreikan edelleenkin kestänytön velkaantumista.

Eurokriisi ei ole vielä ratkennut, vaikka Euroopan keskuspankki pystyi jo pelkällä ilmoituksellaan ns. OMT-operaatioista painamaan kriisimaiden pitkät korot selvästi alemmalle tasolle. Ohjelman puitteissa keskuspankki voi ostaa rajoittamattomasti tietyn maan joukkovelkakirjoja jälkimark-

kinoilta, jos maa sitoutuu Euroopan vakausrahaston ohjelmaan talouden tervehdyttämiseksi. Tilannetta pyritään vakauttamaan myös pankkiunionia rakentamalla ja usein talouskuria parantavien toimin.

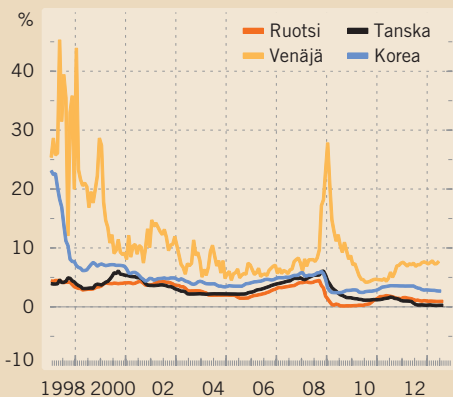
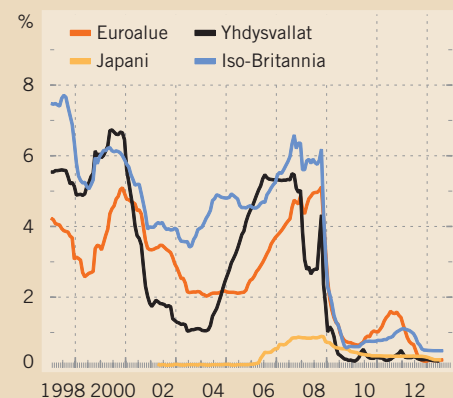
Keskuspankki on viestittänyt pitävänsä ohjauskorkonsa matalana pitkään talouskasvun varmistamiseksi. ETLA arvioi korkojen kääntyvän nousuun keväällä 2015. Keskuspankin epätaivomaisia keinoja ei ruvettane aktiivisesti purkamaan kovin nopeasti, mutta pankit ovat omaehtoisesti maksaneet keskuspankille takaisin osan ohjauskorkorahoitteisista halvoista ns. LTRO luotoista. Rahoitusmarkkinoiden heikko toiminta on kuitenkin edelleen jarru talouskehitykselle. Keskuspankin talletuskoron muuttaminen negatiiviseksi saattaisi olla hyvä keino markkinoiden piristämiseksi.

Euromaiden talouspolitiikkatoimia on rajoittanut pelko voimakkaiden markkinareaktioiden uusiutumisesta. Tämä on pitänyt parhaissa asemissa olevien ”vahvojen” maiden finanssipolitiikan kireänä. Apupakettien varassa olevien Kreikan, Irlannin, Portugalin ja Kyproksen politiikka on ollut maksukyvyyn turvaavien rahoittajien ehtojen mukaisesti hyvin kireää. Kriisimaihin yleensä luettu Italia on välttänyt ehdollisen tuen hakemisen. Espanja on saanut suurimmillaan 100 miljardiin euroon kohoavan lainalimiitin pankkisektorille järjestelypankin kautta, jolloin lainan ehdollisuus kohdistuu vain pääomittaviin pankkeihin.

Pysyvämpi kriisin rauhoittuminen edellyttää kuitenkin kasvun käynnistymistä ja työllisyyden paranemista kriisimaissa. Kriisimaiden velkataakan purkaminen on valtava haaste, ja ainakin Kreikan suhteen jonkin tyyppinen velkahelpotus näyttäisi olevan edelleen välttämätöntä. Euroalueen talouskasvu jatkuu selvästi Yhdysvaltojen kasvua hitaampana.

Euroalueen toisen neljänneksen 0.3 prosentin kasvu kertyi pienistä kysyntäerien muutoksista. Suurin kontribuutio tuli nettoviennistä. Sekä yksityinen että julkinen kulutus kiihdyttivät kokonais-

Keskeisiä 3 kk:n korkoja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S13.2/k05

tuotannon kasvua 0.1 prosenttiyksiköllä. Varastojen purku leikkasi kasvua saman verran. Kiinteät investoinnit liikahtivat myös hieman parempaan kahdeksan neljänestä jatkuneen pudotuksen jälkeen.

Ennakoivat mittarit viittaavat kasvun vahvistumiseen. OECD:n BKT:n kasvua noin puoli vuotta ennakoiva mittari kääntyi nousuun jo viime talvena, mikä tukee käänteen ajoitusta viime kesään. Euroframe-ryhmän neljännesvuosittaista kasvua ennakoiva mittari näyttää vuoden 2013 kahdelle viimeiselle neljännekselle noin puolen prosentin kasvua edelliseen neljännekseen verrattuna.

Ison-Britannian talouskasvu on ollut pitkään heikkoa, mutta kuitenkin parempaa kuin euroalueella keskimäärin. Kehitystä on tukenut punnan tuntuva heikentyminen ja tärkeiden Amerikan markkinoiden kohtuullinen veto.

Ruotsin talouskasvu on ollut kriisin jälkeen selvästi euroaluetta nopeampaa. Siihen on vaikuttanut muun muassa kruunun voimakas devalvoituminen, mikä tuki vientiä kriisin jälkeen. Euro vahvistui tuolloin kruunuun suhteen 9.6 kruunusta syyskuussa 2008 vahvimmillaan 11.2 kruunuun maaliskuussa 2009. Maaliskuun jälkeen euro on heikentynyt kruunun suhteen 8.7 kruunuun elokuussa 2013. Ruotsin vienti alkoi viime talven aikana supistua kruunun vahvistumisen heikentämän kilpailukyyn ja laimeiden vientimarkkinoiden yhteisvaikutuksesta. Ruotsin BKT:n kasvuahti jää tänä vuonna vain prosenttiin. Ensi vuonna kasvu kiihtyy pariin prosenttiin.

Venäjän kehitystä dominoi raaka-aineiden ja etenkin energian hintakehitys. Ruplan devalvoituminen euron suhteen, 13 prosenttia vuoden 2012 maaliskuusta viime elokuuhun, lisää vienti- ja verotuloja, joita kysynnän laimeus ja useiden hyödykkeiden hinnan laskut ovat pienentäneet. Venäjän talouskasvu riippuu keskeisesti raaka-aineiden hintakehityksestä, koska viennin määrällinen lisääminen on vaikeaa kapasiteettirajoitteen ja kotimaan tarpeen takia. Venäjän BKT:n kasvu jää tänä vuonna vain pariin prosenttiin, mutta kiihtyy ensi vuonna kolmeen prosenttiin.

Raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat, 2010=100

12 kk:n muutokset

RAAKA-AINEIDEN HINTAKEHITYS

Pohjois-Amerikan liuskekaasun ja -öljyn tuotannon ripeä nousu johtuu pitkälti raakaöljyn hinnan moninkertaistumisesta. Öljyn korkea hinta on pitkällä aikavälillä avaamassa epätavanomaisen öljyn ja kaasun lähteitä joka puolella maailmaa, koska niistä on tullut periaatteessa kannattavia ja ne tarjoavat mahdollisuuden energiaomavaraisuuden lisäämiseen. Vaikutus tarjontaan ei tule kuitenkaan nopeasti, koska uusien lähteiden avaaminen tuotantoon on kallista ja edellyttää hyvin kehittyntä osaamista ja infrastruktuuria. Lisäksi tuotantokustannukset ovat korkeat. (ks. oheinen erityisteema)

Yhdysvaltojen liuske-energian tarjonnan lisäys on toistaiseksi lähinnä hillinnyt Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän öljyn tarjontaan liittyvän riskin nousua ja vaihtelua. Uhka Yhdysvaltojen iskusta Syyriaan rangaistukseksi kemiallisten aseiden käyttöä dominoi raakaöljyn hintakehitystä syyskuun alkupuolella. Se vaikuttanee suotuisassakin tapauksessa öljyn hintaa nostavasti loppuvuoden aikana. Suhdanteessa on oletettu, että mahdollinen isku Syyriaan on varsin rajattu niin ajallisesti kuin alueellisesti, mutta lisääntynyt epävarmuus nostanee öljyn hinnan 115 dollarin tuntumaan tynnyriltä. Talven aikana markkinat rauhoittuvat ja öljyn hinta alenee, jos riskit oletetusti pienenevät. Riski tilanteen eskaloitumisesta ja laajenemisesta on kuitenkin suuri. Ennusteessa on oletettu öljyn hinnaksi (Brent) tänä vuonna noin 110 dollaria. Vuonna 2015 hinnan oletetaan jäävän alle 100 dollarin.

Raaka-aineiden pl. energia dollarihinnat ovat trendinomaisesti alentuneet jo vuoden 2011 huhikuusta, jolloin ne olivat nousseet edellistä kesän 2008 hintahuippua korkeammiksi. Hinnat olivat elokuussa 2013 neljänneksen alemmat kuin vuoden 2011 hintahuipussa, mutta kuitenkin edelleen keskimäärin kaksinkertaiset vuosituhannen alkuun verrattuna. Vuodentakaiseen verrattu pudotus oli viisi prosenttia. Ruoan dollarihinta putosi vuodessa neljänneksen ja värimetallien pari prosenttia. Tekstiilien hinnat nousivat rajun pudotuksen jälkeen kolme prosenttia. Rautamalmin ja

Kansainväliset Suhdanteet -aikakauskirja

Kansainväliset Suhdanteet -raportti esittää Suhdannetta yksityiskohtaisemmin kansainvälisen talouden merkittävimmät viimeaikaiset tapahtumat sekä todennäköisimmän suhdannekehityksen. Tavoitteena on antaa esimerkiksi yritysjohdolle selkeää, valmiiksi mietittyä tietoa päätöksenteon tueksi. Lukijalle tarjotaan samalla mahdollisuus omaehtoiseen, kriittiseen arviointiin vertaamalla keskeisten ennustajien arvioita sekä tarkastelemalla graafisesti keskeisimpien talouden muuttujien viimeaikaista kehitystä.

Raportti ilmestyy neljä kertaa vuodessa sekä suomen- että englanninkielisenä. Lisäksi raportista on kaksikielinen verkkoversio www.sivuina. Elektronisen version kuvat päivitetään kerran kuukaudessa. Sivulta on tulostettavissa paperiraportissa olevan informaation ohella laadukkaita värikuvaloja ja suhdannekehitykseen raporttia syvemmin porautuvia artikkeleita. Luonnollisesti sivulle on kerätty myös lukuisa joukko muita hyödyllisiä www.sivuina osoitteita. Raportti täydentää olennaisesti Suhdannejulkaisusta saatavaa kansainvälisen talouden tietoutta.

Kansainväliset Suhdanteet kestotilauksena 200 euroa (pdf), 220 euroa (paperiversio).

Verkkoversio vuonna 2013 600 euroa.

Internet osoitteet: <http://www.etla.fi/kansuh> ja <http://www.etla.fi/kansuhE>.

WORLD TRADE AND WORLD COMMODITY PRICES 2010–2012

-katsaus sisältää arvion sekä maailmankaupan että raaka-ainehintojen näkymistä parin seuraavan vuoden aikana. Raaka-aineosiossa esitetään arviot mm. useiden kymmenien yksittäisten hyödykkeiden ja hyödykeryhmien markkinoista sekä hintojen kehityksestä sekä dollareissa että euroissa. Katsaus on englanninkielinen sisältäen suomenkielisen tiivistelmän.

World Trade and World Commodity Prices -katsaus ilmestyy kaksi kertaa vuodessa, toukokuussa ja loka-marraskuussa. Katsaus laaditaan Euroopan suhdanneinstituutien liiton AIECE:n maailmankauppa- ja raaka-aineiden hinnat -työryhmässä, jossa ETLA on jäsenenä.

Kestotilauksena 160 euroa.

Suhdannenäkömät-raportti (s. 18).

Katso tarkemmin ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

romun hinta nousi puolestaan 18 prosenttia.

Muiden kuin energiaraaka-aineiden hintojen lasku heijastaa kysynnän hidasta kasvua ja toisaalta tarjonnan reagoimista vuosituhannen alusta keskimäärin kaksinkertaistuneisiin hintoihin. Esi-merkiksi rautamalmin hinta on reagoinut herkästi viimeaikaisiin kysynnän, erityisesti Kiinan kysynnän, muutoksiin. Rautamalmin maailmanmarkkinahinta (Kiinan tuontihinta, cfr) nousi HWWI-indeksin mukaan 7.1-kertaiseksi kesällä 2011 vuosituhannen alun tasoon verrattuna. Viime elokuussa se oli 23 prosenttia huippuhintaa alempi, mutta 27 prosenttia vuodentakaisesta korkeampi. Rautamalmin hinnan voimakas heilahtelu perustuu kysyntäodotusten muutoksiin yhdistyneenä tarjonnan odotettuun vahvaan kasvuun. Hinnan odotetaan laskevan lähivuosina tuntuvasti juuri voimakkaan hinnan nousun viipeisten tarjontavaikutusten takia. Kaivosten rakentaminen vie aikaa.

Kokonaisuutena muiden kuin energiaraaka-aineiden hinnat laskevat tänä vuonna viisi prosenttia. Ensi vuonna hinnat laskevat pari prosenttia, vaikka ne ovat nousussa vuoden aikana. Mikäli euron arvo dollareissa pysyy oletetussa 1.32 dollarissa ja ennusteet toteutuvat, raaka-aineet vaimentavat inflaatiokehitystä selvästi vuosina 2013–2015.

MAAILMANKAUPPA

Maailmankaupan määrä lisääntyy tänä vuonna viimevuotista parin prosentin vauhtia. Hidas kehitys on liittynyt euromaiden taantumaa, Yh-

dysvaltain hitaaseen talouskasvuun ja näihin liittyvään Aasian maiden, eritoten Kiinan kasvun hidastumiseen. Kasvu alkaa vähitellen kiihtyä taloustilanteen paranemisen myötä ja vuonna 2014 kasvu kiihtyy jo 5–6 prosenttiin. Toteutunut heikko kysynnän kasvu on heijastunut myös maailmankaupan hinnoissa, jotka junnasivat hollantilaisen CPB-tutkimuslaitoksen mukaan viime vuonna paikallaan. Tänä vuonna hinnat laskevat prosentin, mutta nousevat ensi vuonna pari prosenttia kysynnän elpymisen tukemana.

Maailmantalouden vaikea taantuma talvela 2008/9 ja sitä seurannut laimea kasvu teollisuusmaissa ja kehittyvien maiden talouskasvun hidastuminen vaikeuttavat maailmankaupan sopimusjärjestelmien kehittämistä ja ylläpitämistä. Useissa maissa hyvin vaikea taloustilanne on lisännyt painetta suojata omaa taloutta muiden kustannuksella, vaikka kaupan avoimuus olisi kaikille hyödyllistä.

EU:n komission kauppapääosaston selvityksen mukaan protektionismi on lisääntynyt selvästi maailmankaupassa. Raportin mukaan vuoden 2008 lokakuun – suuren taantumaa alun – jälkeen on säädetty yhteensä lähes 700 erilaista kaupan rajoitusta. Pietarissa syyskuuisessa G20-ryhmän kokouksessa julistettiin tiukka kanta protektionismin vastustamiseen. Olemassa olevien kaupan esteiden purkamista päätettiin vahvistaa viime vuosien heikon tuloksen jälkeen.

LIUSKE-ENERGIA, ENERGIAN HINTA JA HIILIDIOKSIDIPÄÄSTÖT

Raakaöljyn, luonnon kaasun ja kivihiilen hinnan moninkertaistuminen 2000-luvun alussa on muuttamassa globaaleja energiamarkkinoita voimakkaasti. Se on parantanut heikosti kannattavien, vähäpäästöisten uusiutuvien energiamuotojen kannattavuutta, joiden käyttöä on erityisesti EU:ssa päätetty lisätä tuntuvasti. Samalla se on käynnistänyt aiemmin pääosin kannattamattoman öljyluskeesta tuotettavan öljyn ja kaasun tuotannon Yhdysvalloissa.

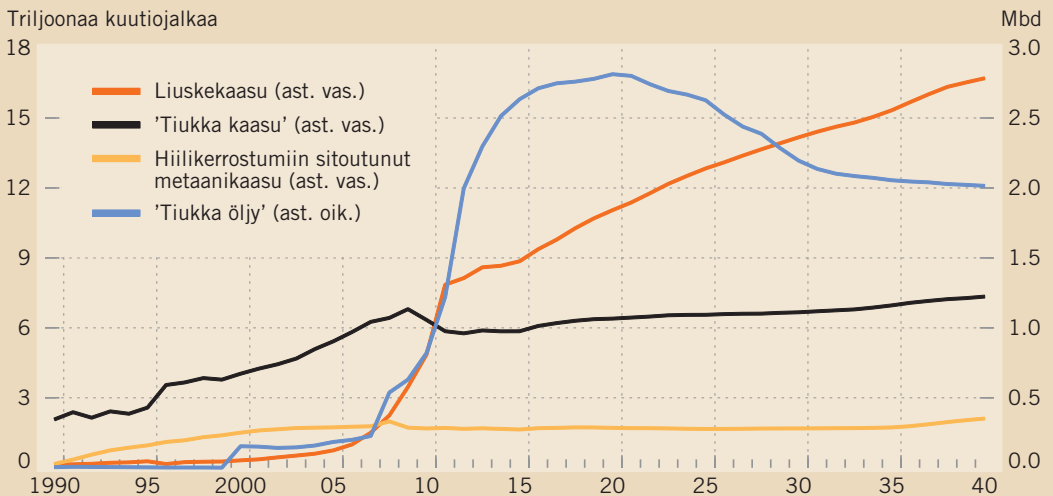
Fossiilisen energian kallistuminen tehostaa periaatteessa fossiilisen energian käyttöä ja siten vähentää energian tuotannon hiilidioksidipäästöjä ja ehkäisee ilmaston lämpenemistä. Käytännössä tämä ei ole kuitenkaan näin yksioikoista. Ensinnäkin kasvava maailmantalous tarvitsee ennusteiden mukaan (IEA 2012, EIA 2013) lisää energiaa, esimerkiksi vuodesta 2010 vuoteen 2035 mennessä runsaan kolmanneksen nykyistä enemmän eli runsaan prosentin vuodessa. Uu-

siutuvat energiat ja energian säästö eivät pysty tätä kysynnän kasvua kaikista ponnisteluista huolimatta paikkaamaan, vaan suuri osa kysynnän kasvusta on tuotettava fossiilisten raaka-aineiden lisäkäytöllä. Se, käytetäänkö tältä osin lisää öljyä, kaasua vai kivihiihtä, riippuu näiden raaka-aineiden suhteellisista hinnoista ja EU:n piirissä lisäksi päästöoikeuden hinnasta, joka, paitsi nostaa raaka-ainekustannusta, vaikuttaa fossiilisten raaka-aineiden suhteellisiin käyttökustannuksiin.

YHDYSVALTOJEN LIUSKE-ENERGIAN TUOTANNON ON KÄYNNISTÄNYT ENERGIAN KALLISTUMINEN

Yhdysvaltojen raakaöljyn ja luonnonkaasun voimakas lisäys vuodesta 2006 lähtien kertoo fossiilisen energian riittävydestä, jos niistä tuotettavan öljyn ja kaasun hinta on riittävän korkea. Uudet epätavanomaiset raaka-aineet ovat ympäristön näkökulmasta usein ongelmallisia tuotantotapansa¹ takia, vaikka parhaat esiintymät ovat kustannuksiltaan esimerkiksi öljyn suhteen kil-

Epätavanomainen kaasun ja öljyn tuotanto Yhdysvalloissa

Lähteet: EIA, ETLA.

ETLA S13.2/b249

pailukyisiä. Bank of American (2013) mukaan esimerkiksi amerikkalaisen liuskeöljyn kannattavuusrajan ylitys edellyttää tuotantopaikasta riippuen 50–80 dollarin tynnyrihintaa (WTI).

LIUSKE-ENERGIA VAIKUTAA ENERGIAN HINTAKEHITYKSEEN MONIN TAVOIN

Yhdysvaltojen liuskeöljyn ja etenkin kaasun tuotannon huomattavan voimakas kasvu vaikuttaa tuntuvasti Yhdysvaltojen energiamarkkinoiden ohella maailmanmarkkinoihin. Yhdysvalloissa voimakas, sisämaassa tapahtunut lisäys on ollut ongelmallista, koska öljyn ja kaasun siirtokapasiteetti ei ole ollut riittävän suuri. Paikallinen ylituotanto on tehnyt amerikkalaisesta WTI-öljystä selvästi kansainvälisenä mittapuuna käytettyä Brent-öljyä halvempaa, vaikka se oli aiemmin muutaman dollarin Brent-öljyä kalliimpaa. Öljyn putkikapasiteetin riittämättömyyttä on ratkottu eräiden putkien virtausuuntaa kääntämällä ja rautatie- ja jopa kuorma-autokuljetuksin. Normaalisti WTI-öljy on ollut muutaman dollarin Brentiä kalliimpaa, mutta viime vuosina Brent-öljy on ollut suurimmillaan jopa parikymmentä dollaria WTI:tä kalliimpaa. Syyskuun alussa ero oli noin kahdeksan dollaria. Yhdysvaltojen öljytuonti on tuotannon lisäyksen takia kuitenkin pienenevässä voimakkaasti, mikä on parantanut Yhdysvaltojen huoltovarmuutta ja keventänyt kriisierkän öljyn hinnan nousupaineita. (Chojna, J. – Losoncz, M. – Suni, P. (2013))

Liuskekaasulla on öljyn tapaan myös ylituotanto-ongelma, mutta se ei ole yhtä paikallinen. Ongelmana on, että kaasun vientiä ei voi logistiikan takia nopeasti lisätä. Putkikapasiteetin lisäys vie tuntuvasti aikaa, ja nesteytetyn kaasun vientimahdollisuuksista ja -luvista ollaan vasta päättämässä. Siten Yhdysvaltojen sisäinen ylituotanto on painanut yhdysvaltalaisen kaasun hyvin halvaksi öljyyn ja kivihiileen verrattuna. Samalla siitä tuli hyvin halpaa mm. Euroopan ja Japanin hintoihin verrattuna. Luonnonkaasu maksoi Yhdysvalloissa 3.6 USD/mmbtu² (WB 2013) heinäkuussa 2013, mikä on noin kolmannes Euroopan ja vähän yli viidennes Japanin hinnoista. Yhdysvaltalaisen kaasun hintataso ei ole ylituotanto-

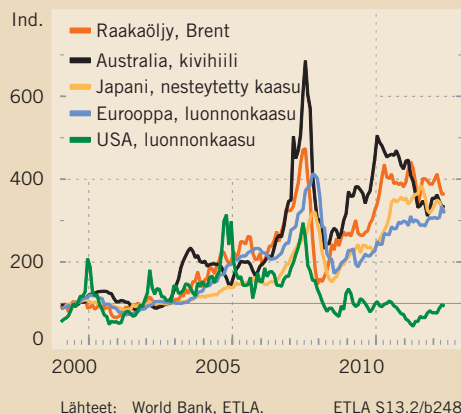
ongelmien kannalta kestävällä tasolla. Kaasun tuotanto on nykyhinnoin useilla kentillä kannattamatonta, jos samalla ei tuoteta öljyä.

LIUSKEKAASUN VOIMAKKAASTI LISÄÄNTYNYT TUOTANTO VAIKUTAA PÄÄSTÖIHIN

Yhdysvaltojen kaasun halpuus on osaltaan pienentämässä USA:n öljyn kysyntää ja johtanut hiilen laajamittaiseen korvaamiseen kaasulla, mikä on puolestaan vapauttaa runsaspäästöistä hiiltä vientiin. Tämän seurauksena hiilidioksidipäästöt ovat pienentyneet Yhdysvalloissakin tuntuvasti. Kivihiilen tuntuvasti lisääntynyt vienti on suuntautunut Eurooppaan, jossa kivihiilen käyttö on hiilen ja päästöoikeuden halpuuden takia lisääntynyt tuntuvasti. Yhdysvalloista Eurooppaan vientiin vuonna 2012 yli kolme kertaa enemmän hiiltä kuin vuonna 2006. Tämä on lisännyt EU:n hiilidioksidipäästöjä verrattuna tilanteeseen, jossa liuskekaasun tuotanto ei olisi Yhdysvalloissa noussut merkittävästi.

Eurooppalaisen kaasun kalleus johtuu pitkälti venäläisen kaasun hinnan sitomisesta raakaöljyn ja polttonesteiden hintoihin. Muu eurooppalainen kaasu on pitkälti halvempaa, ns. spot-perustaista. Venäjänkin lienee taivuttava joustavampaan, markkinapohjaiseen hinnoitteluun. Nykyinen

Fossiilisen energian maailmanmarkkinahinnat dollareissa, 2000=100

korkea hintataso ja Venäjän arvaamattomaksi osoittautunut vientipolitiikka ovat suuri insentii- vi vaihtoehtoisen tarjonnan kuten vaihtoehtoisten kaasuputkien ja nesteytetyn kaasun terminaalien rakentamiseksi sekä epätavanomaisen kaasun- tuotannon tuotantomahdollisuuksien tutkimiseksi, kuten on nähty. Kallis sopimushintainen³ kaa- su ei ole Venäjänkään pidemmän aikavälin etujen mukaista.

Vähäpäästöinen ja kohtuuhintainen kaasu olisi EU:n näkökulmasta pitkäkestoinen ja kilpailu- kyvyn kannalta hyvä keino päästöjen tuntuvaksi vähentämiseksi matkalla vähemmän hiiltä käyttä- vään yhteiskuntaan. Päästöoikeudet ovat nyt hal- vat huutokauppapakon ja taantumien takia, mut- ta hinta voi nousta arvaamattomasti, kun kasvu käynnistyy. Päästöoikeuksien hinnan hallinnolli- nen nostaminen ”markkinoita ohjaavalle tasolle” esimerkiksi päästöoikeuksien määrää rajoittamal- la merkitsisi voimantuotannon käyttökustannus- ten ja sähkön hinnan nousua.

VIITTEET

¹ Liuskeöljyn käyttö energiantuotantoon on kielletty mm Ranskassa, kunnes tuotantomenetelmät kehittyvät ympäristöystävällisemmiksi.

² Million British thermal units = 0.293 MWh ~ 1.27 Mcf (Million cubic feet)

³ Raaka-ainemarkkinoilla hinnoittelu on siirtymässä ns. spot-hinnoittelun suuntaan. Esimerkiksi rautamalmin hinnan määräytymisessä on siirrytty pääosin pois pitkäai- kaisista sopimushinnoista.

KIRJALLISUUTTA

Bank of America (2013): ”Global Commodity Outlook.” Helmikuu.

Chojna, J. – Losoncz, M. – Suni, P. (2013): ”The Global Energy Markets in a Strong Change”. ETLA Brief 12.

EIA (2013): ”International Energy Outlook 2013”.

IEA (2013): ”World Energy Outlook 2012”.

Suni P. (2006): ”Riittääkö öljy ja millä hinnalla?” Kansanta- loudellinen Aikakauskirja 1/2007.

World Bank (2013): ”Pink sheet”. Heinäkuu 2013.

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

TAVARAVIENTI KÄÄNTYY KASVUUN VASTA ENSI VUONNA

Viennin odotettu elpyminen on jälleen kerran siirtynyt eteenpäin. Lisäksi toimialojen kehitys on kaksijakoinen. Kemian- ja metsäteollisuuden vienti on jo kääntynyt selvään kasvuun, mutta teknologiateollisuuden toimialojen vienti, metallituotteita lukuun ottamatta, supistuu vielä tänä vuonna. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennuste pysyy kuitenkin ennallaan, siihen ei vai- kuta Nokian matkapuhelinliiketoiminnan myynti, koska tuotanto ajettiin alas jo viime vuoden lopul-

la. Koneiden, kulkuneuvojen ja metallien jalostuksen vienti on sen sijaan sujunut odotettua heikommin, joten näiden toimialojen ennusteita on jouduttu korjaamaan alaspäin.

Maaliskuussa uskoimme sen hetken tilastojen valossa, että tavaraviennin määrä kasvaa tänä vuonna 0.3 prosenttia. Heikot kesän ja alkusyksyn aikana julkaistut tilastot antavat kuitenkin aiheutta alentaa kuluvan vuoden tavaraviennin ennustetta. Nyt arvioimme, että Suomen tavara-

Tavara- ja palveluvienti

	Arvo ¹⁾		Muutos ed. vuodesta, %					Määrä ²⁾	
	Mrd. e 2012*	%-osuus 2012*	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	Keskimäärin 2008→12	2013→17 ^E
Maa- ja metsätalous sekä kaivannaistoiminta	1.2	2.1	2.5	0.0	10	-1	6	3.3	6
Puutavateollisuus	2.1	3.8	1.6	0.8	6	0	6	-6.4	4
Paperiteollisuus	8.8	15.4	-2.5	-0.1	2	3	2	-3.4	2
Metallien jalostus	7.0	12.3	7.3	-4.0	-1	4	4	-0.5	3
Metallituotteet	1.4	2.4	18.2	-4.8	17	-5	2	-0.7	3
Koneet ja laitteet	7.9	13.8	8.9	-2.1	-4	5	7	-3.7	4
Kulkuneuvot	2.2	3.9	-31.6	12.1	-10	33	30	-17.2	13
Elektroniikka- ja sähköteoll.	7.3	12.9	-4.0	-2.7	-18	2	3	-9.2	-2
Elintarviketeollisuus	1.4	2.5	5.7	-0.3	1	3	2	-0.6	3
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	0.7	1.3	6.8	0.2	-1	5	3	-1.7	2
Kemianteollisuus	13.3	23.4	8.5	2.0	4	2	3	1.7	3
Muu teollisuus	3.5	6.2
Tavaravienti yht.³⁾	59.8	100.0	3.1	-0.5	-1.8	4.4	4.3	-2.8	3.0
Tavaravienti pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus¹⁾	52.5	87.1	-2.4	4
Tavara- ja palveluvienti³⁾	76.7	..	2.7	-0.4	-0.8	3.5	4.5	-1.7	3.2

¹⁾ Toimialojen viennin arvo tullitilaston mukaan.

²⁾ Määrän muutokset, ETLAn laskelma.

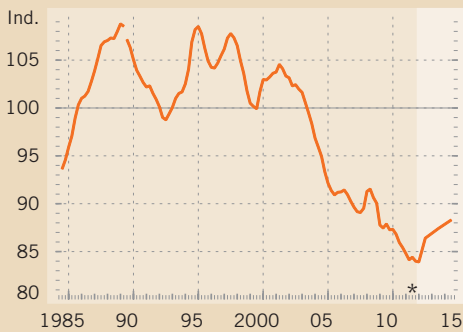
³⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tullihallitus.

vienti supistuu tänä vuonna 1.8 prosenttia viimevuotisesta. On kuitenkin toivoa siitä, että vientikysyntä piristyy vielä kuluvan vuoden lopulla. Viennin elpyminen riippuu pitkälti EU-maiden ja euroalueen taluskehityksestä ja niiden investointitavaroiden kysynnästä.

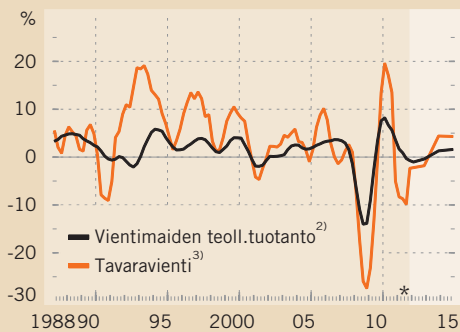
Viime aikoina on myös jonkin verran käyty keskustelua siitä, onko liian vahva euro esteenä vien-

Vaihtosuhte (2000=100)

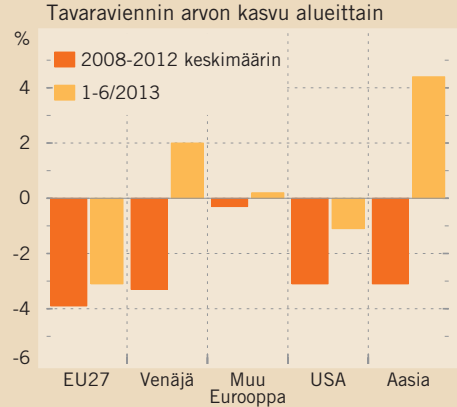
Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.
Vienti- ja tuontihintojen neljän neljänneksen liukuvien keskiarvojen suhde.
Lähde: Tilastokeskus. ETLA S13.2/u01

Vientimaiden teollisuustuotanto ja tavaraviennin määrä¹⁾

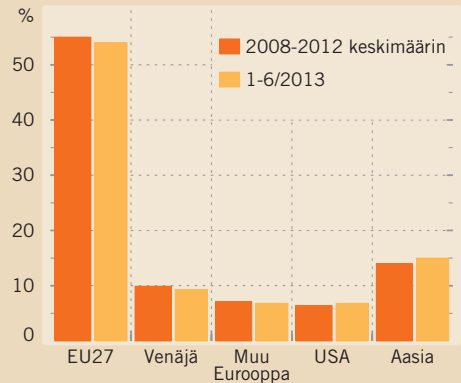

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvista summista.
2) 11 OECD-maata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.
3) Vuoteen 1991 asti länsivienti.
Lähteet: Tullihallitus, OECD. ETLA S13.2/x01

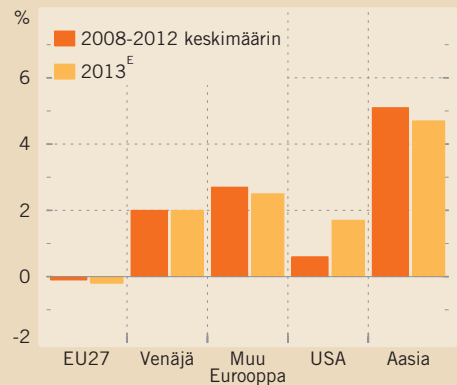
Suomen vientimarkkinoiden kasvu ja vienti alueittain

Osuus tavaraviennistä

Kokonaistuotannon muutos

Lähteet: Tullihallitus, IMF.

ETLA S13.2/x08

Vienti Aasiaan ja Pohjois-Amerikkaan oli kasvussa ensimmäisellä vuosipuoliskolla

Suomen koko tavaraviennin arvo supistui kuluvan vuoden tammi-kesäkuussa 3 prosenttia vuodentakaisesta. Vienti EU27-alueelle väheni arvoltaan 4 prosenttia, mutta vienti euroalueelle jäi edellisvuoden lukemiin. Vienti Euroopan unionin ulkopuolelle väheni prosentin.

EU27-maiden osuus Suomen tavaraviennin arvosta oli ensimmäisellä vuosipuoliskolla 54 prosenttia ja EU15-maiden osuus 44.8 prosenttia. Vuodentakaiseen verrattuna EU27-maiden osuus väheni 0.5 prosenttiyksikköä ja EU15-maiden 1.2 prosenttiyksikköä. Ruotsi pysyi edelleen Suomen tärkeimpänä vientimaana, ja sen osuus oli 11.2 prosenttia. Saksa oli kolmanneksi merkittävin vientimaa 9.1 prosentin osuudellaan. Alankomaiden osuus oli 6.4 prosenttia. Ison-Britannian vientiosuus laski tuntuvasti 4.4 prosenttiin.

Aasia (pl. Lähi- ja Keski-itä) oli toiseksi merkittävin vientialue, ja sen osuus oli 12.7 prosenttia. Kiinan osuus koko tavaraviennistä nousi 4.9 prosenttiin ja Japanin oli 1.8 prosenttia. Muu Eurooppa (pl. EFTA-maat) oli kolmanneksi tärkein vientialue 11.6 prosentin osuudella, koska Venäjä oli Suomen toiseksi suurin vientimaa 9.3 prosentin osuudella. Pohjois-Amerikan vientiosuus oli 8.3 prosenttia ja EFTA-maiden 4.6 prosenttia. Etelä-Amerikan osuus oli 2.3 prosenttia ja Lähi- ja Keski-idän niinkään 2.3 prosenttia.

Vienti Aasiaan (pl. Lähi- ja Keski-itä) kasvoi tammi-kesäkuussa prosentin vuodentakaisesta. Vienti Kiinaan lisääntyi arvoltaan prosentin, mutta toimitukset Japaniin vähenivät 4 prosenttia ja Intiaan 2 prosenttia. Vienti Etelä-Koreaan kohosi arvoltaan peräti 26 prosenttia. Vientimme Venäjälle lisääntyi tammi-kesäkuussa arvoltaan 2 prosenttia vuodentakaisesta. Toimitukset Pohjois-Amerikkaan kohosivat 7 prosenttia. Etelä-Amerikkaan vietyjen tavaroiden arvo sen sijaan väheni 24 prosenttia vuodentakaisesta. Lähi- ja Keski-itään vietyjen tavaroiden arvo nousi 23 prosenttia, kun vienti Saudi-Arabiaan lisääntyi 20 prosenttia ja Israeliin 5 prosenttia.

Tavaraviennin määrä supistui ensimmäisellä vuosipuoliskolla vajaat 4 prosenttia

Tavaraviennin määrä supistui vuonna 2012 kansantalouden tilinpidon korjattujen tietojen mukaan 0.5 prosenttia

edellisvuodesta. Syyskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan tavaraviennin määrä väheni kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 5.1 prosenttia ja toisella neljänneksellä 2.2 prosenttia vuodentakaisesta. Tavaraviennin määrä laski siten ensimmäisellä vuosipuoliskolla 3.7 prosenttia vuodentakaisesta.

Kausitasoitettuna tavaraviennin määrä kuitenkin kasvoi ensimmäisellä neljänneksellä 2.1 prosenttia ja toisella neljänneksellä 0.4 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Heinäkuussa tavaraviennin määrä väheni Tullin tilastojen mukaan 3.4 prosenttia vuodentakaisesta.

Tehdasteollisuuden toimialoista metallituotteiden vienti lisääntyi kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla eniten, peräti 24 prosenttia. Kasvun vaikutus koko tavaravientiin on kuitenkin lähes olematon, koska toimialan osuus on niin pieni. Kaivannaistoiminnan vientimäärä kohosi 18 prosenttia ja vaatteiden 15 prosenttia. Kaksin ja öljytuotteiden vienti pysyi edelleen vahvana ja lisääntyi laskelmimme mukaan noin 14 prosenttia. Puutavateollisuuden vientimäärä nousi vajaat 7 prosenttia ja paperiteollisuuden vajaat 6 prosenttia. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden (ml. lääkkeet) vienti kasvoi runsaat 3 prosenttia.

Kaikkien muiden toimialojen vienti jäi vuodentakaista pienemmäksi. Kulkuneuvoteollisuuden vientimäärä supistui tammi-kesäkuussa 22 prosenttia edellisvuodesta, kun moottoriajoneuvojen vienti väheni 24 prosenttia ja muiden kulkuneuvojen 20 prosenttia. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vienti laski 20 prosenttia, kun viestintälaitteiden vientimäärä odotetusti putosi 70 prosenttia. Sähkölaitteiden vienti väheni 8 prosenttia. Rakennusaineteollisuuden vientimäärä jäi 10 prosenttia vuodentakaista pienemmäksi ja kumi- ja muovituotteiden vienti oli 7 prosentin laskussa. Koneiden ja laitteiden toimitukset supistuivat 6 prosenttia ja metallien jalostuksen 5 prosenttia. Pienistä toimialoista tekstiilien sekä nahka- ja kenkäteollisuuden vienti väheni 4 prosenttia. Elintarvikkeita vietiin vajaat 2 prosenttia edellisvuotista vähemmän.

Tavaroiden vientihinnat nousivat viime vuonna kansantalouden tilinpidon mukaan keskimäärin 0.7 prosenttia vuodentakaisesta. Kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla vientihinnat nousivat keskimäärin 0.8 prosenttia viimevuotisesta. Tilastokeskuksen vientihintaindeksi sen sijaan laski tammi-kesäkuussa 1.2 prosenttia edellisvuodesta.

nin suotuisalle kehitykselle. Joidenkin mielestä heikompi euro olisi ratkaisu euromaiden vientiongelmiiin. Toisaalta Suomen kohdalla vienti sekä Aasiaan, Pohjois-Amerikkaan että Venäjälle on kasvanut, kun taas vienti euroalueelle on pysynyt edellisvuoden lukemissa. Kilpailukykyyn vaikuttavat valuuttakurssin ohella myös monet muut seikat.

Ensi vuonna tavaravientimme kääntyy 4.4 prosentin kasvuun, kun EU-maiden vientikysyntä selvästi nousee. Suomen viennin rakenne on pysyvästi muuttunut matkapuhelintuotannon loppumisen myötä. Samanaikaisesti myös telakkateollisuus ja autoteollisuus ovat murrosvaiheessa.

Palvelut mukaan lukien viennin arvioidaan tänä vuonna supistuvan 0.8 prosenttia. Ensi vuonna koko tavara- ja palveluvienti kasvaa noin 3.5 prosenttia. Palveluiden vientiä on hyvin hankalaa ennustaa, koska suurin erä on kansainvälisten konsernien sisäistä liike-elämän palvelujen kauppaa. Varsinkin Nokian matkapuhelinliiketoiminnan myynnin vaikutuksia palveluvientiin on hyvin vaikeata ennakoita.

KONEIDEN JA METALLIEN JALOSTUKSEN VIENTI VAUHDITTAA TAVARAVIENTIÄ ENSI VUONNA

Sähkölaitteiden (toimiala C27) viennin arvo oli viime vuonna ensimmäistä kertaa suurempi kuin tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden (toimiala C26) viennin arvo. Toimialan C27 osuus koko tavaraviennin arvosta oli 6.8 prosenttia ja toimialan C26 osuus oli 6.2 prosenttia. Kuluvan vuoden tammi-kesäkuussa osuudet olivat 6.5 prosenttia ja 4.5 prosenttia. Sähkölaitteiden viennin kasvumarkkinoita olivat vuoden alkupuoliskolla Kiina, Yhdysvallat, Norja, Etelä-Korea, Jordania ja Ranska.

Viestintälaitteiden (toimiala C263) viennin osuus koko tavaravientimme arvosta oli vuonna 2000 runsaat 22 prosenttia ja vuonna 2008 runsaat 13 prosenttia, mutta viime vuonna enää vajaat 3 prosenttia. Matkapuhelimien tuotannon lopettaminen Nokian Salon tehtaalla merkitsee sitä, että viestintälaitteiden osuus tavaraviennistä putoaa

tänä vuonna prosenttiin ja sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vienti supistuu merkittävästi. Nokian syyskuun alussa julkistettu päätös myydä koko matkapuhelinliiketoiminta ei vaikuta Suomen tavaraviennin lukuihin, koska tuotanto Suomessa on jo lopetettu.

Viestintälaitteiden osuus koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli viime vuonna enää 21 prosenttia ja kuluvan vuoden tammi-kesäkuussa vajaat 9 prosenttia.

Sähkömoottorien, -generaattorien ja -muuntajien osuus sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli vuoden alkupuoliskolla 38 prosenttia. Mittaus-, testaus- ja navigointilaitteiden osuus oli 13 prosenttia ja niiden viennin arvo nousi 5 prosenttia vuodentakaisesta. Säteilylaitteiden sekä sähkölääkintä- ja sähköterapialaitteiden osuus oli vajaat 8 prosenttia. Niiden vienti lisääntyi arvoltaan 4 prosenttia. Tietokoneiden ja niiden oheislaitteiden osuus oli vajaat 6 prosenttia ja niiden vienti nousi arvoltaan 4 prosenttia edellisvuodesta. Muiden sähköjohtojen ja kaapelien osuus oli runsaat 3 prosenttia. Kytkentälaitteiden osuus oli niinikään runsaat 3 prosenttia.

Teknolomiteollisuuden tilauskantatiedustelun mukaan elektroniikka- ja sähköteollisuuden uusien vientitilausten arvo jäi huhti-kesäkuussa 22 prosenttia vuodentakaista pienemmäksi. Kertyneen tilauskannan arvo oli 20 prosenttia edellisvuotista pienempi. Toisella neljänneksellä uusien tilausten arvo kasvoi kuitenkin 11 prosenttia edellisestä neljänneksestä.

Laskelmiemme mukaan viestintälaitteiden vientimäärä (toimiala C263) supistuu tänä vuonna noin 65 prosenttia ja ensi vuonna se jäänee kuluvan vuoden lukemiin. Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden vienti (toimiala C26) vähenee siten tänä vuonna noin 30 prosenttia. Sähkölaitteiden vienti (toimiala C27) vähenee noin 5 prosenttia.

Arvioimme, että koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin määrä supistuu tänä vuonna

18 prosenttia ja kääntyy ensi vuonna 2 prosentin kasvuun.

Kemianteollisuus on nykyisin viennin arvo-osuuk-silla mitattuna suurin toimiala. Öljytuotteiden osuus koko tavaravientimme arvosta oli ensimmäisellä vuosipuoliskolla vajaat 12 prosenttia. Arvioimme, että öljytuotteiden viennin määrä kasvaa tänä vuonna noin 8 prosenttia ja ensi vuonna vajaat 3 prosenttia. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden (ml. lääkeaineet) osuus koko viennin arvosta oli tammi-kesäkuussa vajaat 11 prosenttia. Niiden vienti lisääntyy tänä vuonna noin 3 prosenttia ja ensi vuonna prosentin. Kumi- ja muovituotteiden vienti supistuu vajaat 4 prosenttia tänä vuonna, mutta kasvaa ensi vuonna vajaat 3 prosenttia.

Paperiteollisuus on arvo-osuuk-silla mitattuna toiseksi suurin toimiala. Sen kymmenen tärkeim-män vientimaan osuus koko toimialan viennistä oli tammi-kesäkuussa 68 prosenttia. Saksa oli suurin vientimaa 18 prosentin osuudella ja sinne viety-jen paperiteollisuustuotteiden viennin arvo kasvoi 2 prosenttia edellisvuodesta. Toiseksi merkittävin maa oli Iso-Britannia vajaan 9 prosentin osuudella. Vienti sinne supistui arvoltaan 9 prosenttia. Vienti Yhdysvaltoihin lisääntyi 13 prosenttia, Belgi-aan 25 prosenttia ja Venäjälle 3 prosenttia. Vien-ti Kiinaan väheni. Kaikkien neljän maan osuus paperiteollisuuden viennistä oli noin 6 prosenttia. Toimitukset Ruotsiin jäivät edellisvuoden lukemiin.

Paperiteollisuus sai heinäkuussa uusia tilauk-sia arvoltaan 1.6 prosenttia enemmän kuin viime vuonna. Tammi-heinäkuussa tilausten arvo kasvoi 2.9 prosenttia edellisvuodesta. Kasvu tulee lähin-nä kartongin ja sellun lisääntyneestä kysynnästä. Vientimaiden paperin ja kartongin kysyntä vaikut-taa tietysti ensisijaisesti tilauskannan kehitykseen. Suomalaiset paperin valmistajat ovat kuitenkin suuria kansainvälisiä konserneja, joten ne voivat myös itse päättää, minkä maan tehtaassa ne tilat-tuja eriä valmistavat. Paperiteollisuuden viennin arvioidaan lisääntyvän tänä vuonna noin 2 pro-senttia. Toimialan viennin kasvuvauhdin arvioidaan nousevan ensi vuonna noin 3 prosenttiin.

Koneiden ja laitteiden kymmenen tärkeim-män vientimaan osuus koko toimialan viennistä oli tammi-kesäkuussa 60 prosenttia. Tärkein vien-timaa oli Venäjä, jonka osuus oli 13 prosenttia. Vienti Venäjälle nousi arvoltaan 7 prosenttia. Kii-na pysyi toiseksi tärkeimpänä vientimaana 10 prosentin osuudella, kun toimitukset lisääntyivät arvoltaan 10 prosenttia. Ruotsin osuus oli vajaat 7 prosenttia, Yhdysvaltojen 6 prosenttia ja Sak-san vajaat 6 prosenttia. Vienti näihin maihin vä-heni viimevuotisesta. Koneiden ja laitteiden vienti Ranskaan sen sijaan kohosi 31 prosenttia ja vien-ti Etelä-Koreaan 66 prosenttia.

Kone- ja metallituoteteollisuuden uusien vien-titilausten arvo väheni huhti-kesäkuussa 5 pro-senttia vuodentakaisesta, mutta kasvoi prosen-tin edellisestä neljänneksestä. Vientitilaukanta oli kesäkuun lopulla samalla tasolla kuin vuot-ta aiemmin. Koneiden ja laitteiden vientimäärän arvioidaan supistuvan 4 prosenttia tänä vuonna, mutta kääntyvän 5 prosentin kasvuun ensi vuon-na.

Metallien jalostuksen viennin määrä väheni tam-mi-kesäkuussa vajaat 5 prosenttia edellisvuodes-ta. Toimialan kymmenen tärkeim-män vientimaan osuus alan viennistä oli 74 prosenttia. Alanko-maiden osuus oli 20 prosenttia ja Ruotsin ja Sak-san 12 prosenttia. Toimitukset Alankomaihin su-pistuivat arvoltaan 20 prosenttia ja Ruotsiin 15 prosenttia. Vienti Venäjälle lisääntyi arvoltaan 34 prosenttia. Malesia nousi kymmenen kärkimaan joukkoon, kun vienti sinne kohosi 255 prosenttia vuodentakaisesta.

Koko maailman teräksen tuotanto lisääntyi ku-luvan vuoden tammi-heinäkuussa 2 prosent-tia viimevuotisesta kansainvälisen teräsjärjestön (World Steel Association) tilastojen mukaan. Kii-nan tuotanto kasvoi 7 ja koko Aasian 5 prosent-tia. EU27-maiden tuotanto supistui runsaat 5 prosenttia ja muun Euroopan vajaat 5 prosenttia. Pohjois-Amerikan tuotanto väheni vajaat 6 pro-senttia. Suomen teräksen tuotanto väheni tammi-heinäkuussa vajaat 14 prosenttia, mikä oli huo-mattavasti enemmän kuin EU:ssa keskimäärin.

Metallien jalostuksen viennin määrän arvioidaan tänä vuonna supistuvan prosenttin. Ensi vuonna toimialan vienti kääntyy noin 4 prosentin kasvuun.

Moottoriajoneuvojen osuus kulkuneuvoteollisuuden viennin arvosta oli kuluvan vuoden tammi-kesäkuussa 47 prosenttia ja muiden kulkuneuvojen osuus 53 prosenttia.

Kulkuneuvojen vienti supistuu tänä vuonna noin 10 prosenttia. Moottoriajoneuvojen vientimäärän odotetaan vähenevän noin 15 prosenttia ja laivateollisuuden 2 prosenttia viimevuotisesta.

Telakkateollisuuden vientitilauuskanta on edelleen heikonpuoleinen. Tänä vuonna valmistui vientiin vain yksi erikoisalus. Vuonna 2014 toimitetaan risteilyalus ja sisaralus vuonna 2015. Lisäksi toimitetaan jäämurtaja sekä hätä- ja pelastusalus vuonna 2015.

Laivateollisuuden vienti kasvaa ensi vuonna noin 28 prosenttia ja moottoriajoneuvojen vienti vajaat 40 prosenttia tämänvuotisesta. Koko kulkuneuvoteollisuuden vienti kasvaa noin 30 prosenttia.

Moottoriajoneuvojen viennistä vain 15 prosenttia oli kuluvan vuoden tammi-kesäkuussa henkilöautojen vientiä. Venäjän vuonna 2009 asettamat autojen tuontitullit, taloustaantuma sekä lisääntynyt autojen tuotanto Venäjällä ovat vähentäneet autojen vientimääriä Suomesta Venäjälle merkittävästi. Lisäksi autojen tuonti suoraan Venäjälle on kasvanut, kun uusi Laukaansuun suursatama (Ust-Lugan satama) Pietarin lähistöllä on otettu käyttöön. Näin ollen autojen vienti Suomen kautta Venäjälle pysyy myös lähivuosina melko vähäisenä.

Garia Golf -sähköautojen sarjatuotanto aloitettiin Uudessakaupungissa joulukuussa 2009. Valmistusmäärät ovat kuitenkin pienet. Fisker Karma -hybridisähköauton sarjatuotanto alkoi maaliskuussa 2011. Sen tuotanto kuitenkin keskeytettiin syksyllä 2012 heikon myynnin ja akkutoimittajan yrityssaneerauksesta johtuvan tuotantoleikkauksen takia.

Valmet Automotive ja venäläinen Marussia Motors allekirjoittivat viime vuoden maaliskuussa sopimuksen B2-urheiluauton valmistuksesta. Tuotanto Uudessakaupungissa käynnistyy vielä tänä vuonna. Tuotantotavoite on useita satoja autoja vuodessa.

Uudenkaupungin autotehdas ja Daimler AG sopivat viime vuoden heinäkuussa Mercedes-Benz A-sarjan autojen valmistamisesta. Sarjatuotanto aloitettiin tämän vuoden elokuun lopulla. Vuodesta 2013 vuoteen 2016 autoja aiotaan valmistaa yli 100 000 kappaletta.

Elintarviketeollisuuden vienti kääntyy tänä vuonna prosenttin kasvuun. Ensi vuonna toimialan vienti kasvaa noin 3 prosentin tahtia. Noin kolmannes toimialan viennistä suuntautuu Venäjälle, noin viidennes Ruotsiin ja kymmenesosa Viroon. Elintarvikkeiden vienti lisääntyi tammi-kesäkuussa arvoltaan prosenttin, mutta juomien vienti jäi edellisvuoden lukemiin. Kärkimaiden joukkoon kuuluvat myös mm. Kiina, Norja ja Yhdysvallat.

Arviot toimialojen viennin kehityksestä vuosina 2013–2015 esitetään sivun 38 taulukossa.

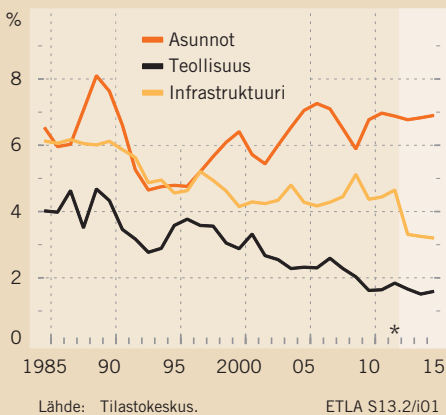
Investoinnit

INVESTOINNIT LASKUSSA

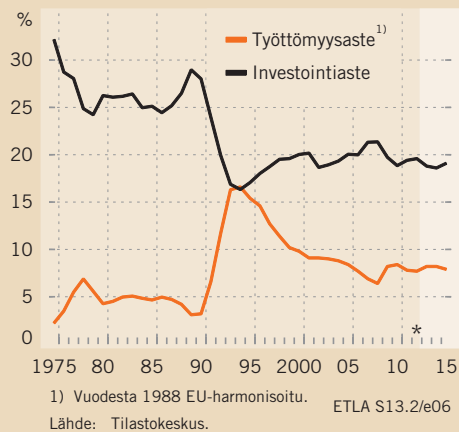
Investointiaktiiviteetti lopahti viime vuonna kokonaistuotannon supistumisen ja yritysten heikentyneen kannattavuuden takia. Kiinteiden investointien määrä supistui 1 prosentilla.

Laskusuhdanteen syvyyteen nähden investoinnit supistuivat verraten vähän. Niitä hillitsi yritysten tuotannollisten investointien peräti 14 prosentin kasvu. Muissa pääomatavararyhmissä investoinnit putosivat noin 5 prosenttia.

Investoinnit suhteessa BKT:hen

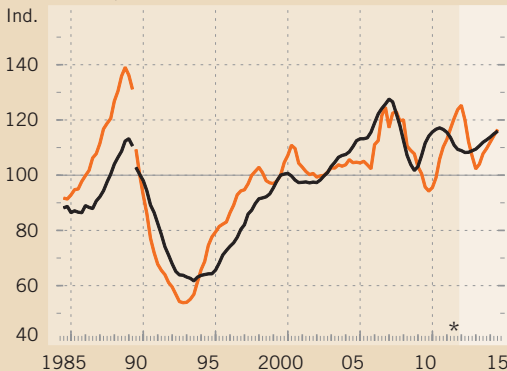

Työttömyysaste ja investoinnit suhteessa BKT:hen

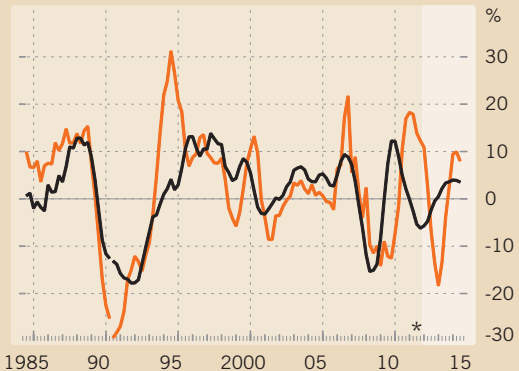

Rakennus- sekä kone- ja laiteinvestoinnit

Määrä, 2000 = 100

%-muutos

ETLA S13.2/i02

Toimialoittain tarkasteltuna investoinnit kasvoivat koko teollisuudessa peräti 16 prosenttia kone- ja laiteinvestointien vetämänä. Kaupan ja muiden palvelualan yritysten investoinnit supistuivat 6 prosenttia ja kotitalouksien asuntoinvestoinnit putosivat 4 prosenttia.

Tuotannollisia investointeja ennakoivat indikaattorit kertovat kone- ja laitehankintojen supistuvan tänä vuonna. Teknisen kaupan myyntitilastojen mukaan kuluvan vuoden alkupuoliskolla investointitavaroita kaupattiin 15 prosenttia viimevuotista vähemmän. Lähes samansuuruinen pudotus koettiin investointitavaroiden tuotannossa.

EK:n kesäkuun investointiedustelun mukaan tehdasteollisuuden kiinteät investoinnit supistuivat tänä vuonna noin 10 prosenttia. Pudotus on samansuuruinen sekä koti- että ulkomaan hankkeissa.

TEOLLISUUDEN INVESTOINNIT VAJOAVAT LOPPUVUONNA

Yritysten tuotannollisten investointien odotetaan kääntyvän jyrkkään laskuun vuoden jälkipuoliskolla. Koska kone- ja laiteinvestointien vertailutaso on hyvin korkea, niin teollisuuden investoinneissa päästään kasvuun vasta ensi vuoden jälkipuoliskolla.

Kiinteän pääoman bruttomuodostus pääomatavararyhmittäin

Pääomatavararyhmä	2012*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
Rakennukset	24.6	65.1	5.1	-5.3	-2.5	2.6	3.5	-2.1	2.5
Talonrakennukset	21.0	55.7	5.9	-5.1	-2.7	2.8	3.3	-2.0	2.4
- asuinrakennukset	13.0	34.4	5.0	-4.0	-0.5	1.7	2.9	-0.3	2.0
- muut talonrakennukset	8.0	21.3	7.5	-6.8	-6.4	4.6	4.0	-4.4	3.0
Maa- ja vesirakennukset	3.6	9.4	-0.6	-6.8	-0.7	1.4	5.1	-3.3	3.5
Koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	10.2	27.0	10.6	13.9	-7.9	-4.6	8.2	-0.2	1.0
Muut kiinteät investoinnit	3.0	7.8	-0.4	-9.0	-12.4	6.8	6.2	-2.5	1.8
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	37.7	100.0	5.7	-1.0	-4.3	0.7	5.1	-1.7	2.1

Kiinteän pääoman bruttomuodostus toimialoittain

Pääomatavararyhmä	2012*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
Maa- ja metsätalous	1.5	4.7	1.8	-3.5	-2.0	2.0	2.0	-3.2	0.4
Teollisuus	4.0	12.2	4.9	12.4	-6.5	3.5	4.5	-6.1	-0.6
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	1.6	4.8	3.7	25.7	6.0	4.0	15.5	9.9	10.2
Rakentaminen	0.9	2.6	6.9	2.5	-7.0	4.0	6.5	-1.9	1.0
Asuntojen omistus	12.5	38.3	5.2	-4.3	-1.7	3.3	3.0	-0.5	2.0
Yksityiset palvelut	12.3	37.4	8.3	-5.2	-3.3	3.7	5.0	-3.0	2.3
Yksityiset investoinnit	32.7	100.0	6.1	-1.3	-4.7	1.0	5.4	-2.0	2.3
Julkiset investoinnit	5.0	12.6	3.0	0.9	-1.0	-0.5	2.6	0.4	1.1
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	37.7	100.0	5.7	-1.0	-4.3	0.7	5.1	-1.7	2.1

Kiinteiden investointien määrän arvioidaan supistuvan tänä vuonna yli 4 prosenttia. Lasku on laaja-alaista koskettaen kaikkia investointitavaroita ja päätoimialoja. Investointilajeista tuntuvimmin putoavat kone- ja laitehankinnat sekä yritysten ja yhteisöjen talonrakennusinvestoinnit. Myös tietotalon ohjelmistohankkeita karsitaan rajulla kädellä. Asuntojen sekä maa- ja vesirakentamisen investoinnit vähenevät vajaan prosentin.

Investointisyklin aallonpohja saavutettaneen ensi vuoden alkupuoliskolla. Viennin elpymisen myötä teollisuuden käyntiasteet kohoavat ja investointiaktiiviteetti voimistuu. Suhdantetilanteen myönteiset kerrannaisvaikutukset leviävät asteittain koko talouteen.

Ensi vuonna asuinrakennusinvestoinneissa päästään vajaan 2 prosentin kasvuun. Teollisuuden ja palvelualan yritysten investointeihin odotetaan 3 prosentin kasvua.

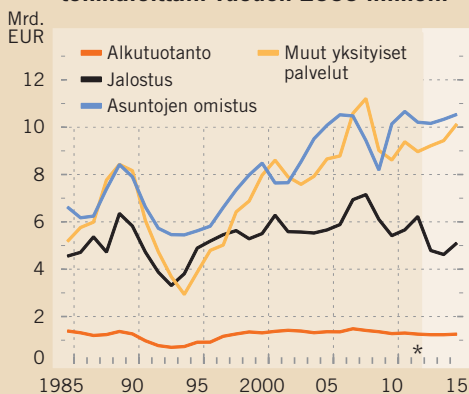
Ensi vuoden jälkipuoliskolla investointien vuosikasvu ponnahtaa yli 5 prosentin. Ajoitustekijöistä johtuen koko kansantalouden investointien kasvu jää ensi vuonna hitaaksi, nousten vajaat 1 prosenttia.

INVESTOINTIEDELLYTYKSET PARANTUNEET

Ennustejakson jälkipuoliskolla investointinäköymä on varsin valoisa. Viennin elpyminen ja talouspolitiikan linjan selkiytyminen vähentävät yritysten kokemia riskitekijöitä. Yritysten kannattavuus kohenee ja matala korkotaso kannustaa sekä yrityksiä että kotitalouksia hyvin perusteltuihin investointihankkeisiin. Väestön muuttoliike kasvukeskuksiin jatkuu voimallisena, mikä lisää asuntojen kysyntää sekä liikerakentamista. Vuonna 2015 käynnistyy kahden ydinvoimalan rakentaminen, mikä ensi vaiheessa vauhdittaa maa- ja vesirakennusinvestointien kasvua.

Ennustejaksolla kansantalouden investointias- te kohoaa hienokseltaan. Tänä vuonna kiinteiden investointien osuus kokonaistuotannosta on käyvin hinnoin mitattuna 18.8 prosenttia. Vuonna 2015 investointien osuus kokonaistuotannosta nousee 19.1 prosenttiin. Asuntoinvestoinnit kohoavat lähelle vuoden 2007 suhdannehuipun tasoa. Palveluyritysten investointiaste säilyy vakaana. Sen sijaan teollisuusyritysten investointiasteen lasku jatkuu.

Yksityisten investointien määrä toimialoittain vuoden 2000 hinnoin

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S13.2/03

Yksityinen kulutus

MALTILLISET PALKKARATKAISUT JARRUTTAVAT OSTOVOIMAN KASVUA

Ennustejaksolla kotitalouksien palkkasumman kasvun odotetaan jatkuvan vaimeana. Keskituntiansioiden nousun arvioidaan taittuvan lähivuosina prosenttien tuntumaan. Työpanoksen kysyntä kääntyy vähitellen nousuun kansainvälisen talouden elpymisen ja viennin kasvun vetämänä. Välillisen verotuksen kiristyminen jarruttaa edelleen kotitalouksien ostovoiman kasvua. Inflaatio pysyy vajaassa kahdessa prosentissa.

Parin seuraavan vuoden aikana kotitaloussektorin tulokehitys jää poikkeuksellisen vaimeaksi.

Metsätalousyrittäjien tulojen kasvu kohenee viime vuodesta metsäteollisuuden suhdanneenäkymien elpymisen vuoksi. Kantohinnat ovat lähes viime vuoden tasolla, mutta hakkuumäärät ovat selvästi nousseet viime vuodesta. Maatalousyrittäjien tuloja saattavat kohentaa kohtuulliset satonäykymät, mutta toisaalta maatalouden raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat ovat vahvassa alamässä. HWI-indeksin mukaan elintarvikkeiden raaka-aineiden euromääräiset maailmanmarkkinahinnat olivat elokuussa 30 prosenttia edellistä vuotta matalammat.

Laskennalliset asuntotulot kääntyivät viime vuonna selvään nousuun energian hinnan vaimean kehityksen ja vuokrien nousun vuoksi. Ennustejaksolla energian hinnan odotetaan pysyvän edelleen melko alhaalla, mutta korkotason arvioidaan kääntyvän vähitellen lievään nousuun. Muiden yrittäjätulojen kasvun odotetaan voimistuvan talouden elpymisen myötä. Kotitalouksien omaisuustulojen arvioidaan kasvavan hitaasti muun muassa matalan korkotason vuoksi.

TYÖLLISYYS JA KASVUSOPIMUS

Vuoden 2013 elokuussa sovitussa keskitetyssä kaksivuotisessa tuloatkaisussa ensi vuoden sopimuspalkkoja korotetaan 20 eurolla 4 kuukautta sopimusjakson alkamisen jälkeen. Siitä 12 kuukauden kuluttua palkkoja korotetaan 0,4 prosenttia. Siten sopimuskorotukset sekä ensi että seuraavalle vuodelle ovat noin 0,4 prosenttia. Liukumat ja rakennemuutos mukaan lukien säännöllisen työajan ansiotasoindeksin arvioidaan kohoavan ensi vuonna runsaan prosentin ja vuonna 2015 korkeintaan prosentin.

Kuluvana vuonna kokonaistuotannon kasvu jää suunnilleen viime vuoden tasolle, jolloin työpanoksen kysynnän arvioidaan hieman supistuvan. Palkkasumman kasvu vaimenee 2 prosentin tuntumaan. Kulutusmenojen hinnan nousun arvioidaan asettuvan tänä vuonna noin 1,5 prosenttiin välillisen verotuksen kiristymisestä huolimatta. Vuoden alussa arvonlisäveroa korotettiin 22 prosentista 23 prosenttiin.

Kotitalouksien käytössä oleva tulo

Tuloerä	Mrd. e				Muutos, %			
	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E
Palkat	81.0	82.5	84.2	86.1	3.1	1.9	2.0	2.2
Työnantajan sos. kulut	18.8	19.2	19.7	20.3	3.9	2.0	2.7	2.8
Omaisuuksien tulot	9.4	9.6	10.0	10.7	-4.0	1.9	4.8	7.2
Yrittäjätulot	13.5	13.9	14.5	15.2	3.2	3.4	4.3	4.7
Tulonsiirrot julkiselta sektorilta, netto	-12.6	-12.1	-12.2	-12.8	0.5	-3.9	0.9	4.5
Muut tulot ja tulonsiirrot ulkomaille, nettolisäys	0.3	0.1	0.0	0.0				
Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot	110.1	112.9	116.0	119.2	3.0	2.6	2.7	2.8

Lähde: Tilastokeskus.

Keskimäärin kotitalouksien reaalityulojen arvioidaan nousevan tänä vuonna prosentin viime vuodesta. Ensi vuonna työllisyystilanteen lievä koeneminen vauhdittaa palkkasumman kasvua, joten huolimatta aiempaa maltillisemmasta tulospimuksista reaalisen ostovoiman kasvu asettuu edelleen runsaan prosentin tuntumaan.

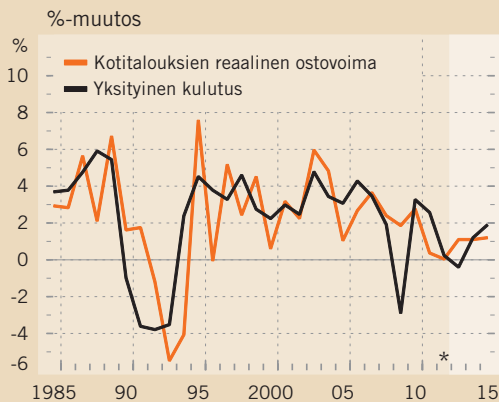
KULUTUSKYSYNTÄ JATKUU VAIMEANA

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla kestokulutushyödykkeiden kysyntä supistui -3.8 prosenttia. Vähihittäiskaupan myyntitilastojen perusteella muun

muassa tietoliikennelaitteiden ja tietokoneiden kysyntä lisääntyi selvästi alkuvuoden aikana, mutta muun muassa huonekalujen myynti jäi lähes viime vuoden tasolle. Henkilöautojen rekisteröinnit supistuivat tammi-elokuussa 10 prosenttia. Kestokulutushyödykkeiden kysynnän kasvun arvioidaan pysyvän vaimeana myös vuoden jälkipuoliskolla heikon reaalisen ostovoiman kehityksen vuoksi.

Puolikestävien tavaroiden, kuten vaatteiden ja jalkineiden, kysynnän odotetaan kasvavan run-

Yksityisen kulutuksen määrä, kotitalouksien reaalinen ostovoima ja säästämisaste

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S13.2/c01

Yksityiset kulutusmenot ja kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen ostovoima

Määrän muutos

Kulutuserä	Mrd. e 2012*	Edellisestä vuodesta, %				Keskimäärin, %	
		2012	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
Kestokulutustavarat	8.9	-0.2	-2.5	2.0	4.0	2.6	2.0
Puolikestävät tavarat	9.4	1.3	1.0	2.0	3.5	2.1	2.5
Lyhytikäiset tavarat	30.2	-0.8	-0.5	1.0	1.0	0.4	1.0
Palvelut	55.5	0.6	1.0	2.0	2.0	1.0	1.5
Muut ¹⁾	4.5	0.8	-0.5	1.0	2.0	1.0	1.0
Yksityiset kulutusmenot	108.5	0.2	-0.4	1.2	1.9	1.0	1.2
Kotitalouksien reaalinen ostovoima²⁾		0	1.1	1.1	1.2	1.5	1.2
Säästämisaste, %		1.1	2.7	2.8	2.2	2	2.1

¹⁾ Kotitalouksien kulutusmenot ulkomailla (netto) sekä voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus.

²⁾ Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo jaettuna yksityisten kulutusmenojen hintaindeksillä.

Lähde: Tilastokeskus.

saan prosentin tuntumassa. Myös palvelujen ja lyhytikäisten tavaroiden kysynnän kasvu jatkuu hieman aiempaa vaimeampana. Vähittäiskaupan myynti kasvoi viime vuonna 1.1 prosenttia. Tänä vuonna myynnin määrä jäänee lähes viime vuoden tasolle. Yhteensä yksityisten kulutusmenojen määrän arvioidaan hieman supistuvan viime vuodesta. Säästämisaste pysyy edelleen poikkeuksellisen matalana.

Vuonna 2014 kulutuskysynnän arvioidaan voimistuvan vain vähän kuluvasta vuodesta reaalisen ostovoiman vaisun kasvun vuoksi.

Vuonna 2012 työtulojen osuus kansantulosta lisääntyi hieman edellisestä vuodesta, ja samalla yritysten kannattavuus heikkeni. Ennustejaksolla työtulojen osuuden kansantulosta arvioidaan vähitellen kääntyvän laskuun maltillisten tulosopimusten ja talouden elpymisen vuoksi.

KULUTTAJIEN LUOTTAMUS HEIKENTYNYT

Kuluvan vuoden aikana kotitalouksien arviot taloustilanteesta ovat pysyneet melko vaisuina. Odotukset Suomen tulevasta talouskehityksestä ovat selvästi aiempaa pessimistisemmät. Oman taloudellisen tilanteensa kuluttajat arvioivat heikenevän hieman, ja myös työllisyystilanne arvioidaan aiempaa huonommaksi. Lainanoton kannalta ajankohtaa pidetään aiempaa huonompana. Kiinnostus suurempiin hankintoihin on myös aiempaa vähäisempää.

VAISUJEN ODOTUSTEN MYÖTÄ LUOTTOJEN KYSYNTÄÄ VÄHENEE

EKP alensi ohjaukorkoa kesän aikana 0.5 prosenttiin. Myös markkinakorot ovat alentuneet hieman viime vuodesta. Esimerkiksi 3 kuukauden markkinakorko oli syyskuun alussa runsaat 0.2 prosenttia. Sen sijaan luottojen keskikorko on pysynyt kahden prosentin tuntumassa korkomarginaalien nousun vuoksi. ETLAn ennusteessa oh-

Kansantulo ja bruttokansantuote

Tuloerä	Mrd. e		Muutos, %			Osuus kansantulosta			
	2012*	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E
Työtulot	99.9	3.3	1.9	2.1	2.3	62.1	61.6	60.7	59.5
- palkat	81.0	3.1	1.9	2.0	2.2	50.3	50.0	49.1	48.2
- työnantajan sos.vak.maksut	18.8	3.9	2.0	2.7	2.8	11.7	11.6	11.5	11.4
Kotitalouksien yrittäjätulot	13.5	3.2	3.4	4.3	4.7	8.4	8.4	8.5	8.5
- yrittäjätulo maatal.	0.7	3.0	3.0	1.0	-1.0	0.4	0.4	0.4	0.4
- yrittäjätulo metsätal.	1.6	0.6	3.0	4.0	4.0	1.0	1.0	1.0	1.0
- laskennallinen asuntotulo	5.5	6.8	3.0	3.0	2.0	3.4	3.4	3.4	3.3
- muut kotitalouksien yrittäjätulot	5.6	0.5	4.0	6.0	8.0	3.5	3.6	3.6	3.8
Omaisuuksien ja muut yrittäjätulot	22.5	-10.8	2.5	10.4	12.9	14.0	14.0	14.9	16.1
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	25.0	3.7	5.1	4.0	3.5	15.6	15.9	16.0	15.9
Kansantulo	160.9	1.1	2.6	3.8	4.3	100	100	100	100
Poistot	31.4	4.6	-2.0	3.0	5.5				
Ensitulo ulkomailta	0.2								
Bruttokansantuote markkinahintaan	192.5	2.0	1.9	3.4	4.4				

Lähde: Tilastokeskus.

jauskoron arvioidaan pysyvän matalana ainakin ensi vuoden loppuun asti.

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla luottojen kysyntä väheni selvästi viime vuodesta. Suomen Pankin tilastojen mukaan uusien asuntoluottojen nostot supistuivat runsaan 20 prosentin vauhdilla. Myös kulutusluottojen nostot kääntyivät muutaman prosentin laskuun.

Velkaantumisaste, eli luottokanta suhteessa käytettävissä oleviin vuosituloihin, oli viime vuonna 117.3 prosenttia, kun se vuotta aiemmin oli 115.0 prosenttia. Veloista merkittävä osuus oli asuntoluottoja. Kotitalouksien asuntoluottojen

kuoletukset olivat viime vuonna noin 15.2 mrd. euroa. Tämä oli lähes 14 prosenttia suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

Kuluvan vuoden elokuussa uusien asuntolainojen korko oli 2 prosenttia, mikä oli lähes sama kuin vuosi sitten. Sen sijaan asuntoluottojen kannan keskikorko oli 1.5 prosenttia, mikä oli runsaat puoli prosenttiyksikköä alempi kuin vuosi sitten. Matalasta korkotasosta huolimatta, kotitalouksien luotonottohalukkuuden odotetaan pirstyvän vasta sen jälkeen, kun odotukset talouden tulevasta kehityksestä kääntyvät uudestaan nousuun.

Julkinen talous

VELKAANTUMISEN KASVU HIDASTUU

Viime vuonna EU-maiden taloustaantuma pysäytti lupaavasti alkaneen julkisten talouksien tasapainottumisen. Useissa jäsenmaissa kokonaistuotanto laski ja budjettivajeet kääntyivät uudelleen kasvuun.

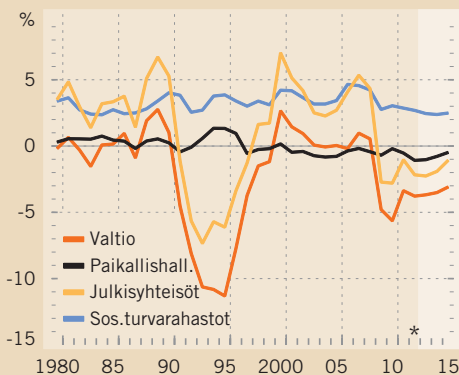
Toisen suuren rahoituskriisin välttämiseksi EKP otti viime syksynä käyttöön rajoittamattoman keskuspankkirahoituksen, mikä asteittain hälvensi sijoittajien kokemaa epäluottamusta euroalueen kohtaan. Toimenpiteen seurauksena EU-maat ovat alkuvuoden aikana päässeet takaisin kasvuralle, mikä kireän finanssipolitiikan tukemana vähentää jäsenmaiden julkisten talouksien velkaantumista.

EU-maiden talousnotkahdus näkyi myös Suomessa. Kokonaistuotanto supistui viime vuonna vajaalla prosentilla, ja matalasuhdanne jatkui koko alkuvuoden. Taantumun vuoksi valtio ja kunnat ovat joutuneet lisäämään lainaottoaan, joka tänä vuonna on suuruudeltaan yli 10 mrd. euroa.

Hälyttävän suureksi paisunut velanottoarve pakotti Suomen hallituksen uusiin julkisen talouden vakautustoimenpiteisiin. Keväällä kehysriihen yhteydessä päätettiin alentaa yritysveroa ensi vuoden alusta lukien. Alkusuksyn budjettineuvotteluissa hallitus laati pitkän aikavälin rakennepoliittisen ohjelman, jonka päätavoitteena on julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kurominen. Samassa yhteydessä etujärjestöt pääsivät sopuun kustannusten nousua hillitsevästä palkkatarkistuksesta vuosille 2014–2016.

Saavutettu työmarkkinasopimus kohentaa Suomen julkisen talouden tilaa ensi vuodesta lukien. Yleisen kustannustason nousun hidastuminen vaimentaa julkisten menojen kasvua. Yritysten kustannuskilpailun kohentumisen myötä kokonaistuotannon kasvu vauhdittuu, mikä lisää verotuloja. Ennustejaksolla valtion ja kuntien velkaantumistarve alenee tasaisesti. Vuonna 2015 ne tarvitsevat budjettiensa katteeksi uutta lainaa noin 6 mrd. euroa.

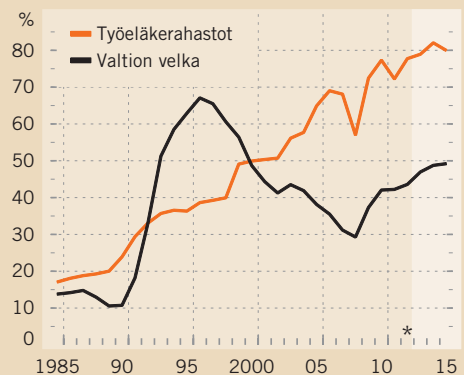
Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä suhteessa BKT:hen

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S13.2/g43

Työeläkerahastojen pääoman ja valtion bruttovelan suhde BKT:hen

Lähteet: TELA, Valtiokonttori.

ETLA S13.2/g25

KUSTANNUSKEHITYS VAIMENTAA MENOJEN KASVUA

Julkisten menojen kansantuoteosuus kohoaa tänä vuonna ripeästi. Meno-osuus kohoaa peräti 0.7 prosenttiyksiköllä 57.3 prosenttiin, mikä on taloustaantumille tyypillinen ilmiö. Heikon talouskasvun takia mm. työttömyyden hoitomenot kasvavat. Muihinkin sosiaalimenoihin kohdistuu automaattinen nousupaine, koska yleinen kustannustaso joustaa hitaasti suhdannekäänteissä. Tänä vuonna työttömyysmenojen arvioidaan lisääntyvän vajaat 10 prosenttia ja eläkemenot kohoavat yli 5 prosenttia.

Myös julkisen kulutuksen osuus kokonaistuotannosta kohoaa. Valtion ja kuntien jo kolmatta vuotta jatkuneiden menosäästötalkoiden vaikutus näyttää heiveröiseltä, koska heikentyneet suhdanteet ovat kiihdyttäneet menojen kasvua.

Ensi vuodesta lukien julkisten menojen kokonaistuotanto-osuus painuu laskuun suhdannetilanteen paranemisen myötä. Vuonna 2015 putoaminen kiihtyy, kun kustannusten nousua hillitsevän työmarkkinasopimuksen vaikutus näkyy täysimääräisenä. Sosiaalimenojen nimellinen kasvu vaimee ennustekauden lopulla 3 prosenttiin ja julkisten kulutusmenojen kasvu jää 1.7 prosenttiin.

Valtion ja kuntien lainanoton lisääntyminen kiihdyttää jonkinverran menojen kasvua. Ensi vuonna julkisesta velasta maksettavat korkomenot lisääntyvät 10 prosenttia. Vuonna 2015 niiden kasvuvauhti hidastuu 7 prosenttiin.

KOTITALOUKSIEN VEROTUS KIRISTYY

Ansiotulo- ja hyödykeverotuksen kiristyminen tänä vuonna nostaa julkisyhteisöjen tulojen kan-

Julkisyhteisöjen tulot ja menot sekä rahoitusasema

	Mrd. e					Muutos, %			
	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E
Omaisuus- ja yrittäjätulot	7.7	7.4	7.7	8.1	8.6	-3.5	3.6	6.4	5.8
Välittömät verot	30.9	30.9	31.8	32.6	34.1	-0.2	3.0	2.6	4.4
- josta yhteisövero	5.8	4.9	5.0	5.0	5.6	-15.5	2.0	0.0	12.0
Välilliset verot	26.9	27.8	29.1	30.1	31.1	3.4	4.7	3.6	3.2
Sosiaalivakuutusmaksut	24.0	25.5	26.1	27.0	28.1	6.2	2.1	3.7	4.0
Tulot yhteensä	89.5	91.6	94.6	98.0	101.9	2.3	3.3	3.5	4.0
Kulutusmenot	46.2	48.3	49.7	50.6	51.4	4.6	2.9	1.7	1.8
Tukipalkkiot	2.7	2.8	2.8	2.8	2.8	1.1	0.6	0.6	0.6
Sosiaalimenot ja tulonsiirrot	39.0	41.1	42.8	44.4	45.5	5.5	4.1	3.7	2.6
- josta sosiaalietuudet ja avustukset	36.9	39.2	41.0	42.7	43.9	6.2	4.7	4.1	2.9
Korkomenot	2.8	2.9	3.0	3.3	3.5	3.2	1.7	9.4	7.5
Menot yhteensä	90.7	95.1	98.3	101.0	103.3	4.9	3.3	2.8	2.3
Säästö	-1.2	-3.6	-3.6	-3.0	-1.4				
Poistot ja pääoman siirrot, netto	4.0	4.2	4.2	4.2	4.3	3.2	0.3	0.9	2.6
Pääoman bruttomuodostus ¹⁾	4.8	4.9	5.0	5.0	5.2	2.3	2.2	0.9	3.4
Rahoitusjäämä (nettoluotonanto)	-2.0	-4.3	-4.5	-3.8	-2.2				
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä/BKT, %	-1.0	-2.2	-2.3	-1.9	-1.1				
- valtio	-3.4	-3.8	-3.7	-3.4	-2.9				
- paikallishallinto	-0.5	-1.1	-1.0	-0.9	-0.7				
- sosiaaliturvarahastot	2.9	2.7	2.4	2.4	2.5				
BKT:n arvo	188.7	192.5	196.2	202.9	211.8	2.0	1.9	3.4	4.4

¹⁾ Ml. varastojen muutos ja maanostot.

Lähde: Tilastokeskus.

santuoteosuuden 0.6 prosenttiyksiköllä 55 prosenttiin. Kansantalouden veroaste nousee viime vuoden 44.1 prosentista 44.7 prosenttiin (pl. yleisradiovero).

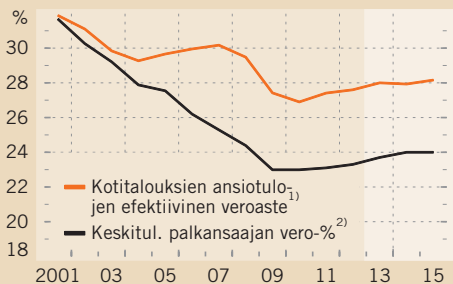
Julkisyhteisöjen omaisuustulot kohoavat tänä vuonna kokonaistuotantoa hitaammin. Omaisuustulojen vaatimaton kasvu johtuu julkisyhteisöjen saamien osinko- ja korkotulojen heikosta kehityksestä. Ensi vuodesta lukien omaisuustulojen arvioidaan kohoavan kokonaistuotantoa riipeämmin mm. yritysten parantuvan tuloskehityksen ansiosta.

Välillisen verotuksen tuotto kasvaa tänä vuonna selvästi yksityisiä kulutusmenoja enemmän. Niitä arvioidaan kertyvän lisää tänä vuonna 4.7 prosenttia, kun mm. arvonlisäveroprosentteja korotettiin 1 prosenttiyksiköllä. Ensi vuonna kulutusverojen tuottoa nostaa hallituksen päätös korottaa kulutusveroja noin 450 milj. eurolla. Vuonna 2015 veroperusteiden arvioidaan pysyvän ennallaan.

Ansiotulojen verotus kiristyy tänä vuonna noin 0.3 prosenttiyksiköllä 28.8 prosenttiin (pl. yleisradiovero). Ansiotulojen verorasitusta loiventaa mm. luopuminen tuloverotuksen inflaatiotarkistuksista ja kuntien tuloveroprosenttien nousu.

Ennustejaksolla ansiotuloverotus kiristyy lisää, kun vakuutetun sosiaalivakuutusmaksuja korotetaan vuosittain 0.3 prosenttiyksiköllä. Verotuksen kiristymistä hillitsee valtion tulospimuksen tueksi lupaamat tuloveroasteikkojen 2 prosentin

Kotitalouksien veroasteita

1) Kotitalouksien ansiotuloista (pl. pääomatulot) maksetut välittömät verot suhteessa ansiotuloihin.
 2) Budjettiesityksen yhteydessä ilmoitettu palkansaajan keskmäär. vero-%, kun tulotaso pysyy ennallaan. ETLAn ennuste vuodesta 2012 alkaen.
 Lähteet: Kansantalouden tilinpito ja ETLA S13.2/g53 hallituksen budjettiesitykset.

Veroaste, % BKT:sta

	2011*	2012*	2013 [€]	2014 [€]	2015 [€]
Välittömät verot	16.4	16.0	16.2	16.1	16.1
- kotitaloudet	13.3	13.5	13.7	13.6	13.5
- yhteisöt	3.1	2.5	2.5	2.5	2.6
Välilliset verot	14.2	14.4	14.8	14.9	14.7
Sosiaalivakuutusmaksut	13.0	13.6	13.6	13.6	13.6
- kotitaloudet	3.4	3.7	3.7	3.9	3.9
- yhteisöt	9.6	9.8	9.8	9.8	9.7
Muut verot¹⁾	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Veroaste	43.7	44.1	44.7	44.6	44.4
Nettoveroaste					
Ansiotulojen veroaste²⁾	28.3	28.5	28.8	29.0	29.2

¹⁾ Mm. perintö- ja lahjavero.

²⁾ Kotitalouksien maksetut välittömät verot ja sosiaalivakuutusmaksut suhteessa ansiotuloihin (ansiotulot= palkkasumma+eläketulo+sairausvakuutus- ja työttömyyspäivärahat), pl. Yleisradiovero.

Lähde: Tilastokeskus.

inflaatiotarkistukset. Kaiken kaikkiaan kotitalouksien efektiivinen verorasitus nousee ennustejaksolla 0.7 prosenttiyksiköllä 29.2 prosenttiin.

YHTIÖVEROTUS KEVENEÉ

Tänä vuonna yritysten ja yhteisöjen tuloveron tuoton arvioidaan pysyvän viime vuoden tasolla. Myös ensi vuonna veron tuotto polkee paikallaan, kun yhteisöveroprosentti alenee 24.5 prosentista 20 prosenttiin.

Yhteisöveron kevennys on laskennallisesti noin 0.7 mrd. euroa, joten veronalennus syö kokonaan yritysten veropohjan kasvun. Vuonna 2015 verokevennyksen positiiviset vaikutuksen näkyvät jo selvemmin, kun yritysveron tuotto ponnahtaa 12 prosentin kasvuun.

Vakuutettujen tavoin työnantajien sosiaalivakuutusmaksut kohoavat ensi vuodesta lukien. Työnantajan sosiaalivakuutusmaksut kohoavat arviolta 0.2 prosenttiyksiköllä ja samansuuruinen korotus toteutuu 2015.

RAKENTEELLINEN RAHOITUSJÄÄMÄ PLUSSALLE

Kansantalouden tilinpidon mukainen julkisyhteisöjen rahoitusvaje suhteessa kokonaistuotantoon kohoaa tänä vuonna 2.3 prosenttiin. Valtion ja kuntien nettoluotonotto suhteessa kokonaistuotantoon pysyy viime vuoden luvuissa. Kansantalouden tilinpidon mukaan laskettu alijäämä on tänä vuonna yli 10 mrd. euroa.

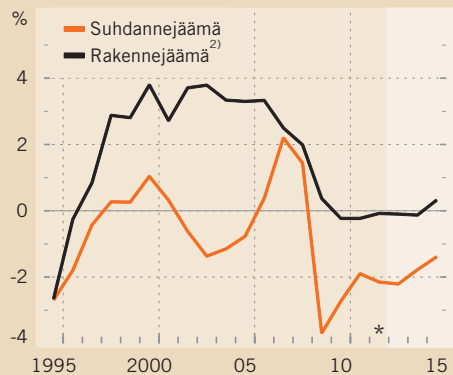
Ennustejaksolla valtion ja kuntien rahoitusali jäämä pienenee noin puoleen kuluvalle vuodelle arvioidusta. Sosiaaliturvarahastojen rahoitustilanne heikkenee tänä vuonna, mutta ylijäämäisyys vahvistuu ensi vuodesta lukien.

Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema (nettoluotonanto pl. nettokorkomenot) pysyy koko ennustejakson alijäämäisenä, mutta suhteessa kokonaistuotantoon vaje pienenee ennustejaksolla 1.2 prosenttiyksiköllä 1 prosenttiin vuonna 2015. Suhdannekehitys kohentaa perusjäämää 0.8 prosenttiyksiköllä. Muut tekijät kuten verotuksen kiristyminen ja menosäästöt pienentävät perusali jäämää 0.4 prosenttiyksikön verran.

Julkisyhteisöjen nettoluotonotto suhteessa kokonaistuotantoon supistuu hieman perusjäämää vähemmän, koska mm. julkisen velan korkomenojen osuus kokonaistuotannosta nousee.

Valtion ja kuntien lainaottotarve muodostuu aiemmin ennustamaamme pienemmäksi. Julkisyhteisöjen lainaottotarpeen arvioidaan alenevan tämän vuoden 10 mrd. eurosta 6 mrd. euroon vuonna 2015. Julkisen EMU-velan suhde kokonaistuotantoon kohoaa viimevuotisesta 53 prosentista 60 prosentin pintaan vuonna 2015.

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämän¹⁾ hajotelma, %-yksikköä BKT:sta

1) Pl. nettokorkomenot.

2) Laskettu ns. Hodrick-Prescott -suodattimella.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S13.2/g56

Tuotanto ja työllisyys

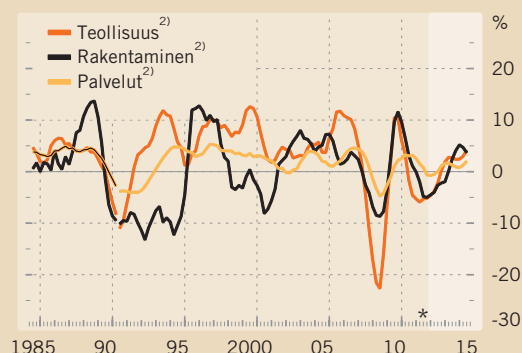
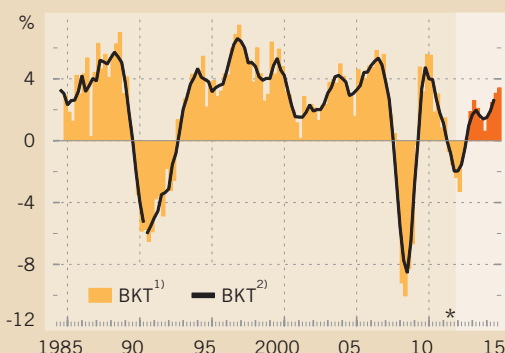
KOKONAISTUOTANTO KÄÄNTYY KASVUUN VASTA ENSI VUONNA

ETLA on korjannut sekä kuluvan että ensi vuoden BKT:n kasvuennusteensa alaspäin. Vientikyynnän elpyminen antaa odottaa itseään ja myös teollisuutemme rakenteelliset muutokset hidastavat viennin suotuisaa kehitystä. Sekä yksityinen että julkinen investointikysyntä kotimaassa jää keväällä arvioitua pienemmäksi. Lisäksi yksityinen kulutus supistuu tänä vuonna vastoin aiempia odotuksia. Arvioimme nyt, että Suomen BKT supistuu tänä vuonna 0.4 prosenttia ja kääntyy ensi vuonna 1.6 prosentin kasvuun. Maaliskuus-

sa ennustimme tälle vuodelle 0.3 prosentin ja ensi vuodelle 1.8 prosentin kasvua.

Rakentamisen arvonlisäys supistuu tänä vuonna 3 prosenttia, ennuste pysyy siten ennallaan. Teollisuuden ja palvelujen arvonlisäys kehittyvät sijaan keväällä arvioitua heikommin. Koko teollisuuden arvonlisäys, energiasektori ja kaivannaistoiminta mukaan lukien, supistuu tänä vuonna 2 prosenttia. Palvelusektorin arvonlisäys jää edellisen vuoden lukemiin. Vain alkutuotannon arvonlisäys kasvaa, peräti 5 prosenttia.

Bruttokansantuotteen määrän muutokset toimialoittain neljännesvuosittain

Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.

1) Muutos edellisen vuoden vastaavasta neljänneksestä.

2) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S13.2/t02

Bruttokansantuote toimialoittain

	Mrd. e		Määrän muutos, %						
	Osuus, %		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin		
	2012*	2012*	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
Alkutuotanto	4.7	2.8	4.2	-4.3	5	1	0	0.9	2
Teollisuus	31.5	19.0	-1.7	-5.3	-2	3	4	-4.5	2
Rakentaminen	11.5	6.9	3.1	-4.8	-3	2	4	-0.2	2
Palvelut	117.8	71.2	3.1	0.8	0	1	2	0.4	2
BKT perushintaan	165.5	100	2.1	-1.0	-0.4	1.7	2.6	-1.1	1.9

Lähde: Tilastokeskus.

Teollisuuden arvonlisäys kääntyy ensi vuonna 3 prosentin kasvuun, kun vientikysyntä elpyy. Alkutuotannon ja palveluiden arvonlisäyksen odotetaan kasvavan prosentin. Rakentamisen arvonlisäys kääntyy ensi vuonna 2 prosentin kasvuun.

TEKNOLOGIATEOLLISUUDEN HEIKOT TUOTANTOLUVUT VETÄVÄT KOKO TEOLLISUUSTUOTANNON LASKUUN VIELÄ TÄNÄ VUONNA

Tuotoksella mitattuna teollisuustuotanto supistuu tänä vuonna runsaat 2 prosenttia. Tehdasteollisuuden toimialoista metsä- ja kemianteollisuuden sekä elintarviketeollisuuden tuotanto kasvaa, mutta teknologiateollisuuden ja muiden toimialojen tuotanto supistuu vielä tänä vuonna. Eniten

kasvaa tänä vuonna kaivannaisteollisuuden ja energiasektorin tuotanto.

Teollisuuden tuotos kääntyy ensi vuonna runsaan 3 prosentin kasvuun, kun kaikkien toimialojen tuotanto lisääntyy.

Teknologiateollisuuden tuotanto putoaa peräti 7 prosenttia tänä vuonna, kun kaikkien alatoimialojen tuotanto, metallituotteita lukuun ottamatta, supistuu viimevuotisesta.

Nokian matkapuhelimien tuotanto lopetettiin Salon tehtaalla viime vuoden lopulla. Tehtaan alarajalla on merkittävä vaikutus sähkö- ja elektroniikateollisuuden ja koko teknologiateollisuuden

Teollisuustoimialojen tuotos

	Mrd. e		Osuus, %		Määrän muutos, %					
	2012*	2012*	2011*	Edellisestä vuodesta			Keskimäärin			
				2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E	
Teknologiateollisuus	53.7	41.5	3.1	-4.8	-7	4	5	-4.7	2	
- metallien jalostus	9.4	7.2	2.4	-4.6	-2	4	5	-3.0	3	
- metallituotteet	7.3	5.6	9.2	-2.8	3	2	6	-3.7	4	
- koneet ja laitteet	17.8	13.7	15.9	1.4	-4	4	5	-1.5	4	
- kulkuneuvot	2.9	2.2	-0.2	-0.6	-13	12	12	-10.4	5	
- elektroniikka- ja sähköteollisuus	16.3	12.5	-6.5	-10.2	-13	3	4	-6.7	0	
Metsäteollisuus	18.8	14.5	-1.4	0.0	2	3	5	-4.3	3	
- puutavateollisuus	5.5	4.2	1.0	-2.3	2	1	6	-5.7	3	
- paperiteollisuus	13.3	10.3	-2.4	0.9	2	4	4	-3.6	3	
Graafinen teollisuus	1.5	1.1	-0.5	-1.4	-1	2	2	-5.0	2	
Kemianteollisuus	24.2	18.7	14.7	-3.0	2	2	2	0.9	2	
Elintarviketeollisuus	11.7	9.1	4.5	-1.2	1	3	3	0.5	2	
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	1.0	0.8	3.2	-3.4	0	3	3	-5.9	2	
Muu tehdasteollisuus	4.9	3.8	9.4	-2.7	-5	3	4	-4.0	2	
Tehdasteollisuus yhteensä	115.8	89.5	4.4	-3.0	-3.0	3.1	4.2	-2.9	2.2	
Mineraalien kaivu	2.2	1.7	5.6	2.8	4	4	7	6.9	6	
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	11.4	8.8	-4.9	3.4	3	3	4	1.4	3	
Koko teollisuus	129.4	100	3.6	-2.4	-2.4	3.1	4.2	-2.5	2.4	
Teollisuus pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus	113.1	87.5	7.8	0.6	1	3	4	-1.0	3	

tämän vuoden tuotantolukuihin. ETLA arvioi, että koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotos supistuu tänä vuonna 13 prosenttia matkapuhelmien tuotannon lopettamisen seurauksena, mikä vetää koko teollisuustuotannon laskuun.

Vielä vuonna 2007 sähkö- ja elektroniikkateollisuuden osuus teollisuuden jalostusarvosta oli 23 prosenttia. Vuonna 2012 se oli enää 6.8 prosenttia ja sen osuus Suomen bruttokansantuotteesta oli vain 1.3 prosenttia. Toimialan osuus tuotoksesta laski 4.2 prosenttiin.

Ensi vuonna sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto kasvaa 3 prosenttia, kun toimialan muiden tuotantoryhmien kysyntä piristyy.

Kulkuneuvoteollisuuden tuotanto vähenee tänä vuonna 13 prosenttia, mutta kääntyy ensi vuonna 12 prosentin kasvuun. Telakkateollisuuden toimitukset ovat tänä vuonna vähäiset. Viking Grace luovutettiin tammikuussa ja keväällä toimi-

BKT supistui kuluvan vuoden alkupuoliskolla 2 prosenttia

Kansantalouden tilinpidon heinäkuussa tarkistettujen ennakkotietojen mukaan Suomen bruttokansantuote supistui viime vuonna 0.8 prosenttia edellisvuodesta, aiemmin ilmoitetun 0.2 prosentin sijasta. Tarkentuminen johtui teollisuuden ja muiden alojen välituotekäytön uusista tiedoista. Maaliskuun ennakkotiedot perustuivat lähinnä liikevaihtotietoihin.

Syyskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan kokonaistuotanto väheni ensimmäisellä neljänneksellä 3.3 prosenttia ja toisella neljänneksellä 0.7 prosenttia edellisvuodesta. Kausitasoitettuna kokonaistuotanto laski ensimmäisellä neljänneksellä 0.2 prosenttia edellisestä neljänneksestä, mutta kasvoi toisella 0.2 prosenttia ensimmäisestä neljänneksestä. BKT supistui vuoden alkupuoliskolla 2 prosenttia viimevuotisesta. Teollisuuden arvonlisäys supistui tammi-kesäkuussa 4.5 ja rakentamisen 2.5 prosenttia edellisvuodesta. Palvelualojen arvonlisäys väheni 1.1 prosenttia.

Palvelutoimialojen tuotos

	Mrd. e		Määrän muutos, %						
	Osuus, %		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin		
	2012*	2012*	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
Kauppa	32.2	15.1	2.7	0.0	-1	1	4	-1.2	2.0
- moottoriajoneuv. kauppa	5.2	2.5	8.0	-2.3	-2	1	5	-0.1	2.5
- tukkukauppa	14.8	6.9	1.3	-0.4	-1	1	4	-3.2	2.5
- vähittäiskauppa	12.2	5.7	2.5	1.5	0	1	2	1.2	1.5
Majoitus- ja ravitsemistoim.	7.0	3.3	2.8	0.2	1	1	3	0.1	2.0
Liikenne	23.6	11.0	5.5	0.8	0	2	4	-0.5	2.5
- kuljetus	22.1	10.3	5.7	1.1	0	2	4	-0.4	2.5
- postiliikenne	1.5	0.7	2.6	-2.8	1	2	2	-1.2	2.5
Rahoitus- ja vak.toiminta	9.1	4.2	-4.4	-2.8	0	2	5	-0.5	2.5
Asuntojen omistus	24.5	11.4	2.1	1.4	1	1	1	1.9	1.5
Kiinteistö- ja liike-elämää palveleva toiminta	48.8	22.8	5.2	1.8	2	2	2	2.0	2.0
Muut sosiaaliset ja yhteiskunnalliset palvelut	68.7	32.1	1.7	0.4	0	0	0	1.4	0.0
Yksityiset palvelut	159.9	74.8	4.3	1.3	1	2	3	1.7	2.0
Julkiset palvelut	53.9	25.2	0.3	0.2	0	0	0	1.5	0.0
Yhteensä	213.8	100	3.3	1.1	1	1	3	1.7	1.5

Lähde: Tilastokeskus.

NOKIA MYI PUHELIMET MICROSOFTILLE – MITÄ KAUPPA MERKITSEE SUOMEN KANSANTALOUDELLE?

Syyskuun 3. päivä Nokia pudotti uutispommin. Yhtiö myy koko puhelinliiketoimintansa ohjelmistoja Microsoftille. Mitä kauppa merkitsee Nokian vaikutukselle Suomen kansantalouteen? Entä mikä vaikutus itse yrityskaupalla on kansantalouteen?

Suomen ICT-ala on viimeisten 10 vuoden aikana muuttunut rajusti. Puhelimien komponenttivalmistus matkasi Suomesta Aasiaan jo kymmenen vuotta sitten. Myöhemmin Nokia itse joutui kurimuksen kierteeseen, mikä on näkynyt voimakkaana työvoiman vähenemisenä Suomessa. Nyt tehdyn yrityskaupan myötä Nokialta siirtyy Microsoftille 4 700 Suomessa olevaa työntekijää. Tämän jälkeen – siis vuoden 2014 keväällä – Nokialla tulee olemaan Suomessa runsaat 6 000 työntekijää.

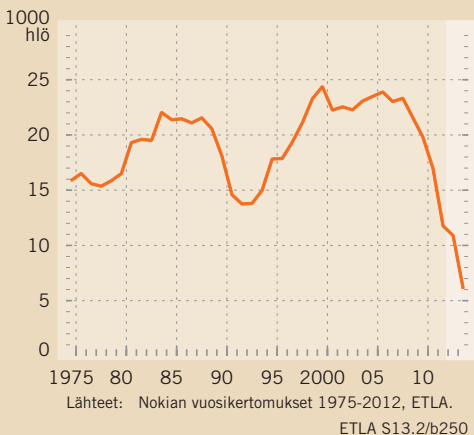
Viimeisten 25 vuoden aikana Nokian BKT-osuus on liikkunut hyvin samankaltaista uraa kuin työllisyysvaikutus. 1990-laman jälkeen Nokia kasvoi selvästi muuta taloutta nopeammin, mikä nä-

kyi sen BKT-osuuden kasvuna. Erityisen nopean kasvun jakso nähtiin 1990-luvun jälkipuoliskolla. Tuo ajanjakso päättyi vuonna 2000, jolloin Nokian osuus Suomen BKT:sta saavutti korkeimman lukemansa ollen 4 prosenttia. It-kuplan jälkeisinä vuosina osuus laski hieman, mutta pysyi kuitenkin varsin korkealla tasolla vuoteen 2007 asti. Tämän jälkeen alamäki jyrkkeni, kunnes viime vuonna osuus painui jopa negatiiviseksi. Tämä johtui Suomen yksiköiden huimasta, yli 2 miljardin liiketappiosta, mikä ylitti Nokian maksamat työvoimakustannukset ja poistot.

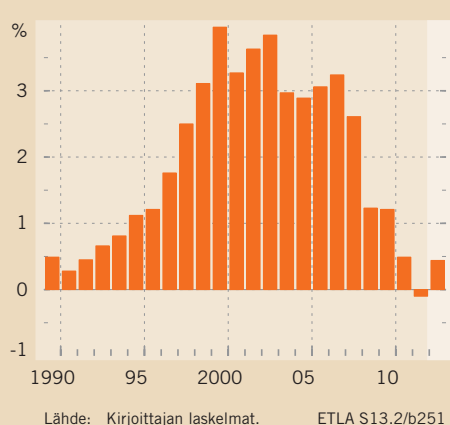
Tänä vuonna Nokian BKT-osuus nousee 0.4 prosentin tienoille. Tässä osuudessa on kuitenkin suuri epävarmuus. Nousu tulee nimittäin tappioiden pienentymisen kautta. Mikäli Nokian Suomen yksiköt yltävät nollatulokseen, niin osuus tulee vieläkin suuremmaksi.

Tappioiden pienentyminen ja BKT-osuuden nousu heijastuu myös Nokian aikaansaamaan BKT:n kasvuun. Vuonna 2013 Nokian kontribuutio

Nokian henkilöstömäärä Suomessa (1975-2014)

Nokian osuus Suomen BKT:sta palannut 1990-luvun alun tasolle (1990-2013)

BKT:n kasvuun voi siten helposti ylittää jopa 0.6 %-yksikköön. Koska Nokian valmistustoiminnot sisältävät enää melko pienimuotoista verkkolaitteiden tuotantoa, niin kannattavuuden parantamisen luulisi näkyvän Suomen palveluviennissä tai toimintaylijäämässä.

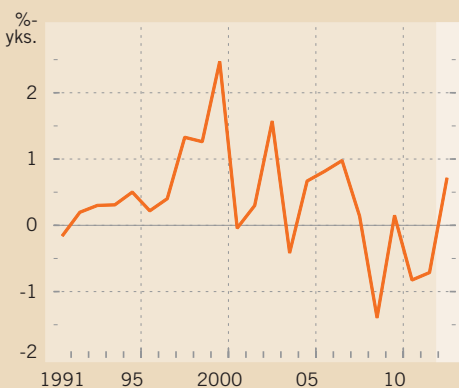
Vuonna 2014 puhelintoiminnot siirtyvät Microsoftille. Liikevaihdolla mitattuna Nokia-konserni pienenee puoleen entisestään. Myös Nokian Suomen yksiköiden jalostusarvo pienentynee tuhansien ex-nokialaisten siirtyessä Microsoftille. Ensi vuonna Nokian BKT-osuus tulee siis pieneneeseen. Periaatteessa tätä voisi kuitenkin kompensoida NSN:n raju kasvu, mikä näkyisi sen Suomen yksiköiden jalostusarvon kovana kasvuna.

Loppujen lopuksi Microsoft-Nokia -yrityskauppa on vain omistusmuutos. Lyhyellä aikavälillä vaikutukset BKT:een ovat lähes olemattomat, koska Nokialta lähtevät toiminnot siirtyvät vain Microsoftin alaisuuteen. Pidemmän aikavälin vaikutukset kansantalouteen riippuvat monesta seikasta. Jos Microsoftille siirtyvät 4 700 ex-nokialaista saavat pitää työpaikkansa, niin kaupan työllisyysvaikutukset jäävät vähäisiksi. Toisaalta viime vuodet ovat osoittaneet, että heidän tulevaisuutensa myöskään Nokiassa ei ollut mitenkään turvattu.

Entä BKT-vaikutus? Palkkakertymän osalta paljon riippuu edellä mainitusta työpaikkojen kohtalosta. Voittojen eli toimintaylijäämän osalta on mahdollon ennustaa mitään tarkkaa. Kaikki riippuu ensinnäkin siitä, kasvaako Microsoftin matkapuhelimien myynti merkittävästi. Mikäli puhelimesta tulee menestystä, seuraava kysymys on, että missä maassa voitot näytetään. Konsernina Microsoft käyttää ahkerasti Singaporen, Irlannin ja Bermudan kaltaisia maita, joissa se on näyttänyt voittonsa. Tästä huolimatta Microsoftin Suomen yksikkö on näyttänyt varsin runsaasti voittoja Suomessa ja siten maksanut merkittävästi yhteisöveroja. Toimintaylijäämän sijaintimaa jää siis avoimeksi. Entä mitä Nokia tekee kaupasta saamallaan lähes 5.5 miljardilla eurolla? Jakaako se ne osinkoina vai investoiko? Entä kuinka paljon näistä investoinneista kohdistuu Suomeen? Entä pysyykö Suomi edelleen paikkana, jossa Nokia näyttää merkittävän osan voitoistaan? Nämä kysymykset jäävät avoimiksi.

Suomen ICT-ala ei kuitenkaan ole riippuvainen vain Nokiasta. Ohjelmistoyritykset ja ohjelmistoihin liittyvät palveluyritykset ovat jatkuvasti lisääntyneet henkilökuntaansa Suomessa. Myös esimerkiksi koneenrakennuksessa ohjelmistojen merkitys kasvaa jatkuvasti. Tästä on hyvänä esimerkkinä Konecranesin toiminta. Syvenevä digitalisaatio ja sille rakentuvat palvelut ovatkin edelleen se Suomen suuri mahdollisuus. Nyt tarvitsee vain tarttua toimeen.

Nokian kontribuutio BKT:n kasvuun on vaihdellut huomattavasti (1991-2013)

Lähde: Kirjoittajan laskelmat.

ETLA S13.2/b252

tettiin jäätämurtava huoltoalus. Vuoden lopussa Rajavartiolaitykselle toimitetaan ulkovartiolaiva. Pari erikoisalusten tilausta, jotka olisivat ajoittuneet tälle vuodelle, on peruuntunut. Ensi vuoden tilauskannassa on vain risteilyalus. Uudenkaupungin autotehtaalla hybridisähköautojen tuotanto on keskeytetty, mutta tuotantoon tuli elokuussa Mercedes-Benz A-sarjan autoja.

Metallien jalostuksen tuotanto jää tänä vuonna 2 prosenttia viimevuotista pienemmäksi. Ensi vuonna tuotanto kääntyy 4 prosentin kasvuun. Koneiden ja laitteiden tilauskanta on verrattain heikko, joten tuotannon odotetaan supistuvan 4 prosenttia tänä vuonna. Arvioimme, että alan tuotanto kasvaa ensi vuonna 4 prosentin vauhtia.

Metsäteollisuuden tuotanto kasvaa tänä vuonna 2 prosenttia viimevuotisesta, kartongin ja sellun kysynnän voimistuttua. Vientikysyntä nousee ensi vuonna, ja tuotanto kasvaa noin 3 prosenttia.

Aikaisempien tietojen mukaan kemianteollisuuden tuotanto oli kasvussa viime vuonna, mutta tuoreimpien tilastojen mukaan toimialan tuotanto vähenikin 3 prosenttia. Uusien tietojen valossa alan tuotannon arvioidaan kääntyvän 2 prosentin kasvuun kuluvana vuonna. Ensi vuonna kasvu jatkuu samaa tahtia.

Elintarvikkeet ovat välttämättömyyshyödykkeitä, joten niiden kysyntä ei ole yhtä suhdanneherkkää kuin useiden muiden tuotteiden. Silti elintarvikkeiden tuotanto laski viime vuonna runsaan prosentin. Tänä vuonna niiden tuotannon arvioidaan

lisääntyvän noin prosentin. Ensi vuonna elintarviketeollisuuden tuotannon kasvuvauhti kiihtyy 3 prosenttiin.

Kaivannaisteollisuuden tuotanto kasvaa 4 prosenttia sekä tänä että ensi vuonna. Energiasektorin tuotanto nousee puolestaan 3 prosenttia molempina ennustevuosina.

PALVELUALOJEN TUOTOS

Palvelujen volyyymi kasvoi viime vuonna 1.1 prosenttia tuotoksen käsitteellä mitattuna. Yksityisellä sektorilla tuotanto lisääntyi 1.3 prosenttia, julkisella sektorilla 0.2 prosenttia. Tuotannon kasvu painottui rahoitus- ja vakuutus toimintaan, jossa vuosimuutos oli 4.5 prosenttia. Myös liike-elämän palveluiden kysyntä oli kasvussa, sen sijaan muun muassa kaupan toimialoilla ja liikennepalveluissa tuotanto pysyi lähes edellisen vuoden tasolla.

Tänä vuonna yksityisten palvelutoimialojen tuotoksen määrän arvioidaan kasvavan vain vähän viime vuodesta heikon suhdannetilanteen vuoksi. Julkisten palvelujen kysynnän arvioidaan jäävän viime vuoden tasolle. Tuotannon kasvun arvioidaan voimistuvan vasta ennusteperiodin jälkipuoliskolla.

RAKENTAMINEN NOTKAHTAA TOISTAMISEEN TÄNÄ VUONNA

Rakentamisen tuotos supistui viime vuonna runsaat 3 prosenttia. Uudisrakentamisen laskutahti vaimeni kuluvan vuoden alkupuoliskolla ja kesäkuukausina se lähes pysähtyi. Maa- ja vesiraken-

Rakentamisen tuotos

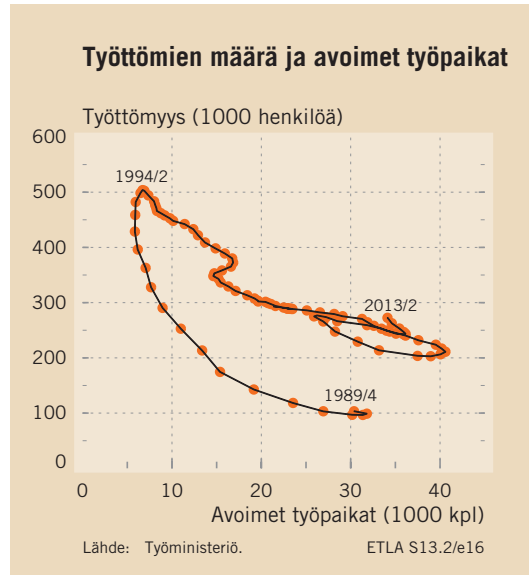
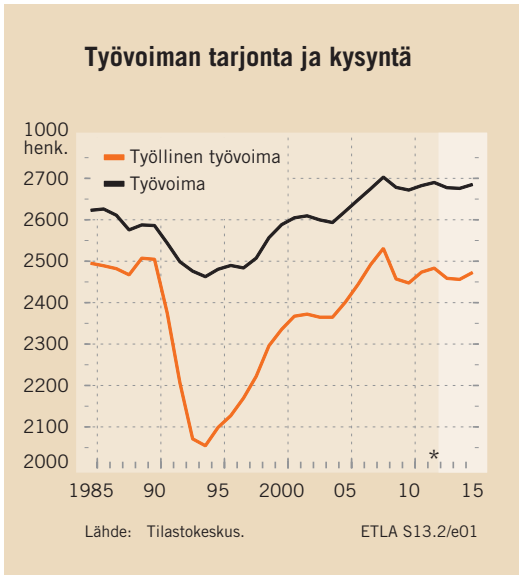
	Määrän muutos, %									
	Mrd. e	Osuus, %			Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
		2012*	2012*	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
Rakentaminen	31.2	100	4.3	-3.3	-2.5	2.5	3.8	-1.2	2.3	
- talonrakentaminen	23.4	75	4.4	-4	-3	2.6	3.4	-1.4	1.9	
- maa- ja vesirak.	7.8	25	4	-1.5	-1	2	6	-0.7	3.3	

taminen väheni viime vuonna 1.5 prosenttia ja samansuuruinen lasku jatkui alkuvuonna.

Talonrakentamisen aloitus- ja lupatiedot viittaavat uudistuotannon supistuvan tänä vuonna 4 prosenttia. Yritysten ja yhteisöjen rakentaminen supistuu 8 prosenttia ja asuntojen uudistuotannon alamäki päättyy. Maa- ja vesirakentamisen arvioidaan vähenevän 1 prosentilla.

RAKENTAMINEN PONNISTAA PITKÄKESTOISEEN KASVUUN

Ensi vuonna suhdannetilanteen paraneminen piristää myös rakennustoimintaa. Yritysten talonrakentaminen ja kotitalouksien asuinrakentaminen lisääntyvät kumpikin vajaat 3 prosenttia. Myös korjausrakentaminen kiihtyy, kun valtio lisää asuntojen perusparannukseen tarkoitettuja määrärahoja.

Työvoimatase, 1000 henkilöä							
Erä	2009	2010	2011	2012	2013 ^E	2014 ^F	2015 ^E
Väestö	5 339	5 363	5 389	5 415	5 442	5 468	5 494
Työikäinen väestö ¹⁾	4 025	4 043	4 059	4 075	4 084	4 092	4 102
Työvoima	2 678	2 672	2 683	2 690	2 677	2 676	2 685
Työlliset	2 457	2 447	2 474	2 483	2 459	2 456	2 472
Työttömät	221	224	209	207	219	220	213
Tehdyt työtunnit (milj.)	4 154	4 163	4 226	4 232	4 190	4 198	4 232
Työvoimaosuus, %	66.5	66.1	66.1	66.0	65.6	65.4	65.5
Työllisyysaste ²⁾ , %	68.3	67.8	68.6	69.0	68.7	68.9	69.7
Työttömyysaste, %	8.2	8.4	7.8	7.7	8.2	8.2	7.9

¹⁾ 15–74 -vuotiaat.
²⁾ Työllisten osuus työikäisestä (15–64 -vuotiaat) väestöstä.
 Lähde: Tilastokeskus.

Ennustejakson lopulla koko rakennusala saa merkittävän kasvusysäyksen kun kahden ydinvoimalan rakennustyöt käynnistyvät. Maa- ja vesirakentamisen tuotoksen arvioidaan kohoavan 5 prosentilla vuonna 2015. Nämä ennätysuuret investointihankkeet voimistavat muidenkin toimialojen tuotannon kasvua.

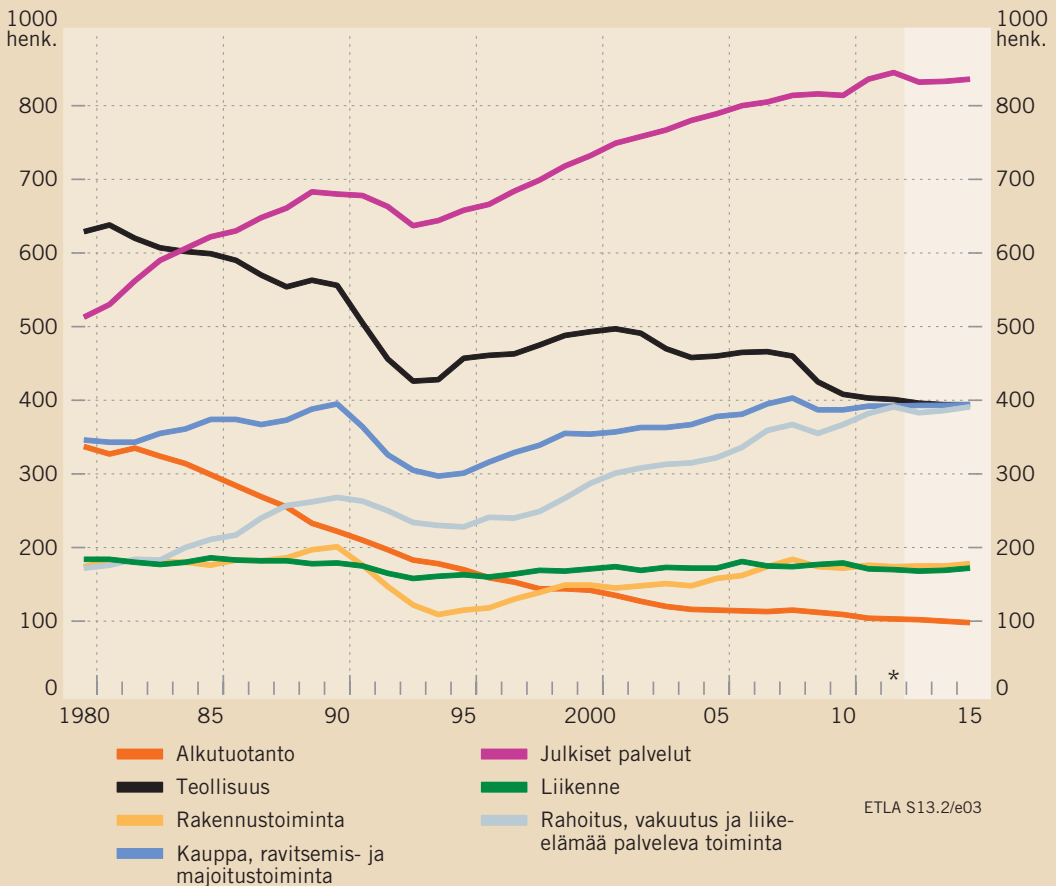
TYÖPAIKAT VÄHENEVÄT TÄNÄ VUONNA

Lähes vuoden kestänyt laskusuhdanne on heikentänyt työllisyyttä tuntuvasti. Kuluvaan vuoden alkupuoliskolla työllisyys supistui 1 prosentilla

vuodentakaisesta. Työnsaannin heikkoutta kuvastaa työvoiman tarjonnan voimakas supistuminen kesäkuukausina. Työttömyysaste nousi alkuvuonna 0.5 prosenttiyksikköä ja työllisten osuus työikäisestä väestöstä aleni saman verran.

Työllisyyskehitystä ennakoivat indikaattorit viittaavat työmarkkinatilanteen pysyvän heikkona kuluvaan vuoden jälkipuoliskolla. Yhteistoimintaneuvottelujen piirissä oli alkuvuonna ennätysmäärä henkilöstöä, ja ennakoilmoitusten mukaan lomautukset tulevat lisääntymään lähikuukausina.

Työlliset toimialoittain

Heikon kysynnän ja yritysten kannattavuusongelmien takia työllisyyden arvioidaan supistuvan loppuvuonna kaikilla päätoimialoilla. Työn kysyntä vähenee ripeimmin teollisuudessa ja sitä palvelevilla toimialoilla. Myös julkisyhteisöjen henkilöstö vähenee, kun valtio ja kunnat rajoittavat menojensa kasvua. Tänä vuonna työpaikkojen määrän odotetaan vähenevän 1 prosentilla. Työttömyysaste nousee 0.5 prosenttiyksikköä 8.2 prosenttiin.

TYÖLLISYYDEN LASKU PYSÄHTYY ENSI VUONNA

Kokonaistuotannon kasvun vauhdittuminen parantaa työllisyystilannetta aikaisintaan ensi keväänä. Viennin elpyminen lisää kuljetusalan ja liike-elämän palveluiden työn kysyntää. Hieman myöhemmin myös kotitalouksien kulutus piristyy, mikä tukee työllisyyttä ja synnyttää kauppaa ja henkilökohtaisiin palveluihin erikoistuneille aloille uusia työtilaisuuksia.

Rakennusalan työllisyyden odotetaan paranevan ensi vuoden lopulla, kun investoinnit käynnistyvät. Sen sijaan teollisuuden työllisyys supistuu koko ensi vuoden. Näin käy myös julkisyhteisöjen työpaikoille, kun valtion ja kuntien menosäästötoimet jatkuvat.

Ensi vuonna koko kansantalouden työllisten määrä pysyy likimain ennallaan, ja työttömyysaste vakautuu kuluvaan vuoden 8.2 prosenttiin. Työikäisen väestön määrän supistumisen takia työllisyysasteen arvioidaan kohoavan 0.2 prosenttiyksikköä 68.9 prosenttiin.

TYÖLLISYYDEN KASVUUN VUONNA 2015

Ennustejakson lopulla investointiaktiiviteetti vahvistuu ja maltillisten palkankorotusten ansiosta työpaikkojen määrä lisääntyy vajaalla 20 000 henkilöllä.

Työllisyyden odotetaan paranevan kaikilla päätoimialoilla tehdasteollisuutta ja alkutuotantoa lukuun ottamatta. Ripeimmin työn kysyntä lisääntyy yksityisillä palvelualoilla. Vuonna 2015 työttömyysasteen arvioidaan alenevan 0.3 prosenttiyksikköä 7.9 prosenttiin. Työllisyysasteen ennustetaan nousevan prosenttiyksikköä 69.7 prosenttiin.

Työlliset toimialoittain¹⁾, 1000 henkilöä

Toimiala	TOL-02	2009	2010	2011	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E
Alkutuotanto	A,B	112	109	104	103	102	100	98
Koko teollisuus	C,D,E	425	408	403	401	396	394	394
Rakentaminen	F	174	172	176	174	175	175	178
Kauppa- ja majoitustoiminta	G,H	387	387	392	392	393	393	394
Liikenne	I	177	179	171	170	168	169	172
Rahoitus- ja liike-elämää palveleva toiminta	J,K	355	367	382	391	383	386	391
Julkiset ja muut yht.palv.	L-O	816	814	836	845	832	833	836
Julkinen sektori		657	664	667	666	662	661	663
Palvelut yhteensä		1735	1747	1781	1798	1776	1782	1794
Toimiala tuntematon	X	11	12	10	7	10	6	8
Koko kansantalous		2457	2447	2474	2483	2459	2456	2472

¹⁾ Toimialaluokitus 2002.

Lähde: Tilastokeskus.

Tuonti ja maksutase

TAVARATUONTI SUPISTUU TÄNÄ VUONNA VOIMAKKAASTI

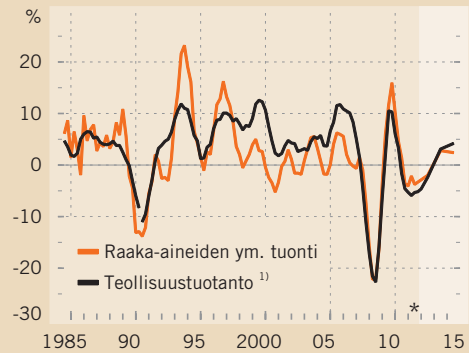
Energiatuotteita lukuun ottamatta kaikkien hyödykeryhmien tuonti jää tänä vuonna keväällä enustettua pienemmäksi. Koska tavaravienti jää huomattavasti aiemmin arvioitua heikommaksi, viennissä panoksena käytettävien tuontitavaroiden tarve supistuu tuntuvasti vuodentakaisesta. Myös yksityinen kulutus jää viimevuotista pienemmäksi, mikä vähentää tuontitarvetta. ETLA arvioi vielä maaliskuussa, että tavaratuonti jäisi edellisvuoden lukemiin. Uusien laskelmiemme mukaan tavaratuonti vähenee tänä vuonna 4.4 prosenttia. Palvelut mukaan lukien tuonti supistuu vajaat 5 prosenttia. Ensi vuonna sekä tavara- että palvelutuonti kasvaa noin 3.5 prosenttia.

KESTOKULUTUSTAVAROIDEN TUONTI ON ENSI VUONNA KÄÄNTYMÄSSÄ VAHVAAN KASVUUN

Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonnin heikkeneminen alkoi jo vuoden 2011 alussa ja jatkui vielä kuluvan vuoden touko-kesäkuussa. Hyödykeryhmän tuonnin odotetaan tänä vuonna supistuvan noin 2 prosenttia, koska teollisuustuotanto jää selvästi viimevuotista pienemmäksi. Ensi vuonna raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti kasvaa 3 prosenttia, kun teollisuustuotanto kääntyy kasvuun.

Investointitavaroiden tuonnin alamäki alkoi vuoden 2012 alussa. Kotimainen teollisuus on lykännyt uusien koneiden ja laitteiden hankintaa parempia suhdanteita odotellessa. Tuonnin vähenemiseen on myös vaikuttanut matkapuhelin-

Raaka-aineiden tuonnin ja teollisuustuotannon muutos

Tavara- ja palvelutuonti

	Arvo ¹⁾		Muutos ed. vuodesta, %					Määrä ¹⁾	
	Mrd. e	%-osuus	Muutos ed. vuodesta, %			Keskimäärin			
	2012*	2012*	2011*	2012*	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
Raaka-aineet ja tuotantotarv.	20.0	33.8	5.7	-4.5	-2	3	2	-2.9	3
Energiatuotteet	13.0	22.0	8.8	-7.7	4	2	2	-0.6	2
Investointitavarat	12.0	20.3	13.5	-1.3	-9	4	5	-2.7	3
Kulutustavarat	14.1	23.9	6.3	-4.4	-3	5	6	-0.9	4
- kestokulutustavarat	3.8	6.4	8.8	-12.9	-1	7	11	-7.7	7
- muut kulutustavarat	10.3	17.4	5.2	-0.6	-5	4	4	2.7	3
Koko tavaratuonti ²⁾	50.3	100	8.3	-4.6	-4.4	3.5	4.2	-1.4	2.8
Tavara- ja palvelutuonti ²⁾	67.7	..	6.2	-1.2	-4.7	3.5	3.7	-0.1	2.3

¹⁾ Käyttötarkoituksen mukainen tuonnin arvo Tullitilaston (c.i.f.) mukaan. Määrän muutokset ETLAn laskelma.

²⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tullihallitus.

tuotannon alasajo, koska puhelinlaitteiden osat kuuluvat investointitavaroihin. Tämän hyödykeryhmän tuonnin arvioidaan supistuvan 9 prosenttia tänä vuonna. Ensi vuonna investointitavaroitten tuonti kääntyy 4 prosentin kasvuun, kun teollisuustuotanto piristyy. Uusien ydinvoimalojen rakentaminen alkaa tuoreimpien tietojen mukaan vuonna 2015, mutta niiden vaikutus investointitavaroitten tuontiin näkyy selvästi vasta vuodesta 2016 eteenpäin.

Kestokulutustavaroitten tuonti on ollut laskussa lähes puolitoista vuotta, mutta nyt alkaa näkyä piristymisen merkkejä. Kestokulutustavaroitten tuonnin arvioidaan supistuvan tänä vuonna vain prosentin. Ensi vuonna ryhmän tuonnin arvioidaan kasvavan jo 7 prosenttia. Lyhytikäisten kulutustavaroitten tuonti supistuu tänä vuonna noin 5 prosenttia ja jää siten huomattavasti aiemmin arvioitua pienemmäksi. Ensi vuonna hyödykeryhmän tuonnin odotetaan lisääntyvän noin 4 prosenttia, kun yksityinen kulutus kääntyy kasvuun.

TUONTIHINNAT ALENEVAT VASTA ENSI VUONNA

Kansantalouden tilinpidon mukaan tuontihinnat nousivat ensimmäisellä neljänneksellä 4.5 prosenttia ja alenivat toisella neljänneksellä 0.5 prosenttia viimevuotisesta. Tavaroiden tuontihintojen arvioidaan tänä vuonna jäävän prosentin korkeammiksi kuin viime vuonna. Ensi vuonna tuontihinnat alenevat keskimäärin vajaat 3 prosenttia.

Energiatuotteiden tuontihintojen odotetaan nousevan vuoden jälkipuoliskolla, mutta ne jäävät silti tänä vuonna keskimäärin vajaat 4 prosenttia vuodentakaista matalammiksi. Ensi vuonna energiatuotteiden tuontihinnat alenevat vielä vajaat 5 prosenttia. Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuontihinnat laskevat tänä vuonna vajaat 2 prosenttia ja ensi vuonna vajaan prosentin.

Investointitavaroitten tuontihinnat kääntyivät viime vuoden jälkipuoliskolla selvään laskuun, ja ennustevuosina niiden odotetaan edelleen laskevan hieman. Kestokulutustavaroitten noin kymmenen vuotta kestänyt tuontihintojen trendinomainen lasku kääntyi vuoden 2011 puolivälissä

nousuun. Tänä vuonna hinnat jäänevät keskimäärin edellisvuoden tasolle. Muiden kulutustavaroitten tuontihintojen nousu jatkuu tänä vuonna noin 2 prosentin tahtia. Ensi vuonna hinnat kohoavat arviolta puolisen prosenttia. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa elintarvikkeet.

VAIHTOTASEEN ALIJÄÄMÄ SUPISTUU TUNTUVASTI SEKÄ TÄNÄ ETTÄ ENSI VUONNA

Kauppataseen ylijäämän arvioidaan kohoavan tänä vuonna 1.2 miljardiin euroon, mikä on hie-man keväällä arvioitua vähemmän. Tavaravienti vähenee viimevuotisesta, mutta tavaratuonnin

Tavaratuonnin määrä supistui vajaat 8 prosenttia kuluvan vuoden alkupuoliskolla

Tavaratuonnin määrä supistui viime vuonna 4.6 prosenttia edellisvuodesta kansantalouden tilinpidon mukaan. Syskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan tavaratuonnin määrä supistui kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 9.2 prosenttia ja toisella neljänneksellä 5.9 prosenttia edellisvuodesta. Tavaratuonnin määrä väheni siten vuoden alkupuoliskolla 7.6 prosenttia viimevuotisesta.

Kausitasoitettuna tavaratuonnin määrä väheni ensimmäisellä neljänneksellä 3.6 prosenttia, mutta toisella neljänneksellä vain 0.2 prosenttia edellisestä neljänneksestä.

Kuluvan vuoden tammi-kesäkuussa vain energiatuotteiden tuonti lisääntyi vuodentakaisesta. Kasvua kertyi runsaat 7 prosenttia. Investointitavaroitten tuonti supistui peräti 15 prosenttia. Tähän hyödyker ryhmään kuuluvat myös puhelinlaitteiden osat. Kestokulutustavaroitten tuonti supistui 7 prosenttia viimevuotisesta. Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuontimäärä oli 4 prosenttia edellisvuotista pienempi. Lyhytikäisten kulutustavaroitten tuonti väheni vajaat 3 prosenttia.

Tavaroiden tuontihinnat nousivat viime vuonna kansantalouden tilinpidon mukaan keskimäärin 2.5 prosenttia edellisvuotisesta. Kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla tuontihinnat nousivat keskimäärin 2 prosenttia viimevuotisesta. Tilastokeskuksen tuontihintaindeksin sijaan laski tammi-kesäkuussa 1.4 prosenttia.

arvo supistuu selvästi tavaraviennin arvoa enemmän.

Vuonna 2014 ylijäämä suurenee 2.8 miljardiin euroon, kun viennin arvo kasvaa selvästi enemmän kuin tuonnin arvo.

Palveluiden ulkomaankaupan ennustaminen on varsinkin viime vuosina osoittautunut hyvin vaikeaksi. Suuri erä sekä palveluviennissä että -tuonnissa muodostuu suurien kansainvälisten konsernien sisäisistä siirroista, joita on hankalaa ennustaa. Varsinkin Nokian Salon tehtaan matkapuhelintuotannon loppumisen ja koko matkapuhelinliiketoiminnan myynnin vaikutukset palvelujen vientiin ja -tuontiin ovat vaikeasti arvioitavissa. Lisäksi vuosittaiset korjaukset kansantalouden tilinpidossa ovat usein suuret. Arvioimme, että palvelutase on tänä vuonna 0.2 miljardia euroa alijäämäinen ja että alijäämä nousee ensi vuonna 0.7 miljardiin euroon.

Palveluiden ulkomaankaupan seuranta ja tulkin-taa hankaloittaa se, että Tilastokeskus julkaisee erillisen palvelujen ulkomaankaupan tilaston, mihin eivät sisälly vaihtotaseen palveluerät liikenne, matkustus, vakuutus- ja rahoituspalvelut sekä julkishallinnon palvelut. Tilastokeskuksen mukaan palvelujen ulkomaankauppa oli 2.2 miljardia

Vaihtotaseen alijäämä syveni vuonna 2012 lähes miljardilla

Kansantalouden tilinpidon heinäkuussa julkaistujen korjattujen tietojen mukaan vaihtotaseen alijäämä oli 2.7 miljardia euroa vuonna 2011, aiemmin ilmoitetun 2.4 miljardin euron sijasta. Tämä johtuu lähinnä siitä, että tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä onkin aiemmin laskettua suurempi.

Myös vuoden 2012 vaihtotaseen alijäämää on korjattu alaspäin, 3 miljardista eurosta 3.6 miljardiin euroon. Korjauksiin vaikuttaa eniten aiemmin ilmoitettua heikompi palvelutase.

Tarkennettujen tietojen mukaan vaihtotase supistui siten 0.9 miljardia euroa vuonna 2012, kun palvelutaseen alijäämä syveni 1.8 miljardia euroa ja tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase heikkeni 0.5 miljardia euroa. Kauppataase kuitenkin kääntyi 1.3 miljardin euron alijäämästä 0.2 miljardin euron ylijäämään. Tavaraviennin arvo nousi vain 0.4 prosenttia, mutta samanaikaisesti tavara-tuonnin arvo laski 2.1 prosenttia.

Palveluviennin arvo nousi viime vuonna 2.1 prosenttia, mutta palvelutuonnin arvo kasvoi peräti 10.8 prosenttia vuodentakaisesta, mikä johti palvelutaseen suureen 1.9 miljardin euron alijäämään. Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase oli niinkään 1.9 miljardia euroa alijäämäinen.

Vaihtotase, mrd. euroa

	2011*	2012 ^E	2013 ^E	2014 ^E	2015 ^E
Tavaroiden vienti (fob) ¹⁾	56.9	57.1	56.1	58.1	61.0
Tavaroiden tuonti (fob) ¹⁾	58.1	56.9	54.9	55.3	57.2
Kauppataaseen ylijäämä	-1.3	0.2	1.2	2.8	3.8
Palveluvienti	20.5	20.9	21.6	22.1	23.5
Palvelutuonti	20.6	22.8	21.7	22.8	23.8
Palvelutaseen ylijäämä	-0.1	-1.9	-0.2	-0.7	-0.3
Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen ylijäämä	-1.4	-1.9	-2.6	-2.2	-2.2
Vaihtotaseen ylijäämä	-2.7	-3.6	-1.6	-0.2	1.3
Vaihtotaseen ylijäämä/BKT, %	-1.5	-1.9	-0.8	-0.1	0.6
Vaihtotaseen ylijäämä/viennin arvo, %	-3.5	-4.6	-2.1	-0.2	1.6

¹⁾ Ml. tavarakaupan järjestelyerät.

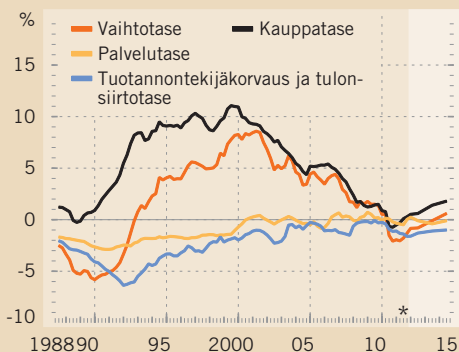
Lähde: Tilastokeskus.

ylijäämäinen vuonna 2012. Tämä luku sisältää konserniyritysten välisen palvelukaupan. Palvelujen ulkomaankaupan tilastossa muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut kattavat noin 40 prosenttia palvelujen viennistä. Tilastokeskuksen julkaiseman kansantalouden tilinpidon mukaan palvelutase oli sen sijaan 1.9 miljardia alijäämäinen samana vuonna. Ennustemme perustuu kansantalouden tilinpidon tilastosarjoihin.

Tavaroiden ja palvelusten tase kääntyy viime vuoden 1.7 miljardin euron alijäämästä tänä vuonna miljardin euron ylijäämään. Merkittävin syy tähän on tuonnin tuntuva väheneminen. Ensi vuonna ylijäämä nousee 2 miljardiin euroon.

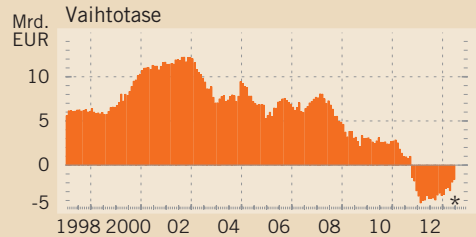
Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tasetta heiluttelevat erityisen voimakkaasti omaisuus-tulot ja omaisuusmenot, eli nettomääräiset rajan yli kulkevat osingot, korot ja kotiutetut voitot, joista varsinkin osinkojen ja voittojen suunnat voivat vaihtua äkillisesti vuodesta toiseen. Niiden muutokset voivat vaikuttaa merkittävästi vaihtotaseeseen. Odotamme, että tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä syvenee tänä vuonna 2.6 miljardiin euroon. Ensi vuonna alijäämän odotetaan pienenevän 2.2 miljardiin euroon.

Vaihtotaseen ylijäämä komponentteittain suhteessa BKT:hen

Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990. Laskettu neljän neljänneksen liukuvista summista, keskitetty. ETLA S13.2/u02
Lähteet: Suomen Pankki, Tilastokeskus.

Vaihtotase ja pääomaliikkeet

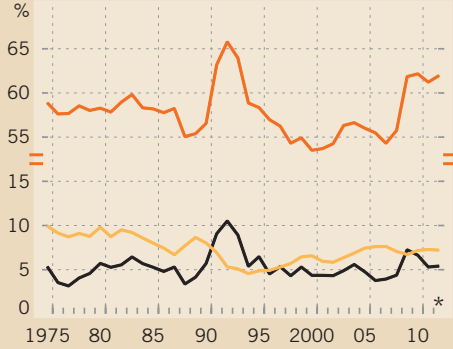
12 kuukauden ei-keskitetty liukuva summa.

Lähde: Suomen Pankki.

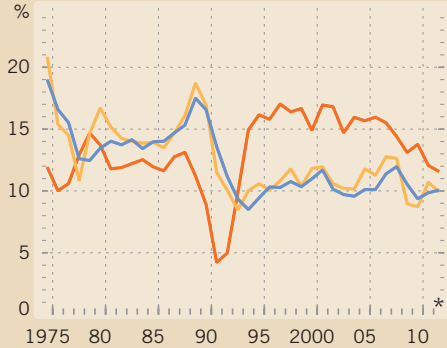
ETLA S13.2/u03

Sektoreiden tulot, säästäminen ja pääomanmuodostus (suhde BKT:hen)

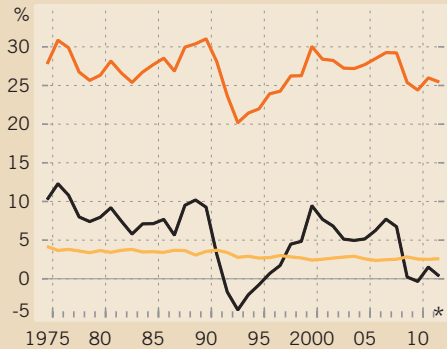
Kotitaloussektori

Yritykset, rahoitus- ja vakuutus toiminta

Julkinen sektori

— Tulot
— Säästäminen
— Pääomanmuodostus
— Kiinteät investoinnit

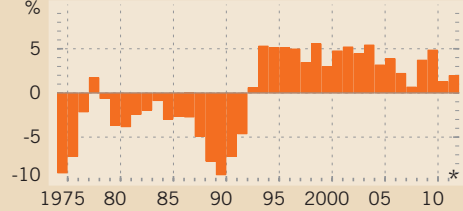
Kaikki erät laskettu poistot mukaan lukien.

Lähde: Tilastokeskus.

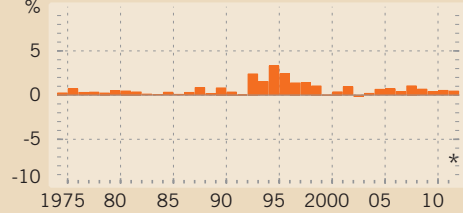
ETLA S13.2/r08

Vaihtotase ja sektoreittainen netto-luotonanto suhteessa BKT:hen

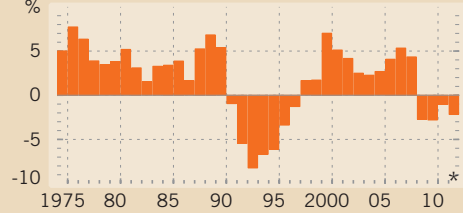
Yritykset

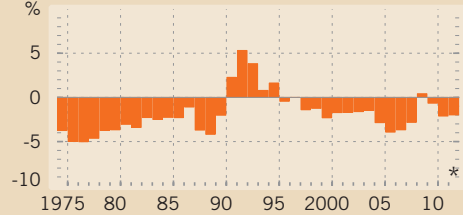
Rahoituslaitokset

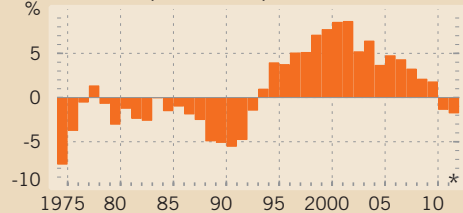
Julkinen sektori

Kotitaloussektori

Yhteensä (=vaihtotase)

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S13.2/r09

Vaihtotaseen alijäämän odotetaan pienenevän selvästi tänä vuonna 1.6 miljardiin euroon viime vuoden 3.6 miljardista eurosta. Suomen Pankin julkaiseman maksutasetilaston mukainen vaihtotase osoitti viime vuonna 3.4 miljardin euron alijäämää, mikä on hieman pienempi luku kuin kansantalouden tilinpidossa. Kesäkuun maksutasetilastojen mukaan viimeisen 12 kuukauden yhteenlaskettu vaihtotaseen alijäämä oli 1.6 miljardia euroa. ETLA arvioi, että vaihtotaseen alijäämä supistuu vuonna 2014 0.2 miljardiin euroon.

KOTITALOUDET SÄÄSTIVÄT HUOMATTAVASTI JO VIIME VUONNA

Kotitalouksien säästäminen nousi viime vuonna 1.7 miljardiin euroon heinäkuussa korjattujen tietojen mukaan. Aikaisemmin ilmoitettiin, että ne velkaantuivat 0.4 miljardia euroa. Kansantalouden tilinpidon säästämiskäsite ei kuitenkaan ota huomioon kaikkia kotitalouksien rahoituksen lähteitä ja rahoituksen käyttökohteita. Säästäminen kansantalouden tilinpidossa ei siten kuvaa kotitalouksien todellista säästämistä kovin tarkasti. Tänä vuonna kotitalouksien säästäminen kohoaa noin 3.3 miljardiin euroon. Vuonna 2014 kotitaloussektori säästää niinkään 3.3 miljardia euroa.

Yrityssektorin säästäminen oli tarkennettujen tietojen mukaan viime vuonna vain 4.9 miljardia euroa. Kuluvana vuonna kotitalouksien työtulojen osuus kansantulosta on vuoden alkupuoliskolla jatkanut nousuaan, mikä viittaa yritysten kannattavuuden heikentyneen, eli yritysten käytettävissä olevat tulot supistuvat. Yritysten tulot näyttävät kohoavan hitaammin kuin kotitalouksien käytettävissä olevat tulot. Tänä vuonna yritysten säästäminen laskee hieman 4.1 miljardiin euroon. Ensi vuonna maltillinen tulosopimus kohentaa yritysten kannattavuutta ja samalla säästäminen nousee 5.9 miljardiin euroon.

Julkisen sektorin rahoitusaliäämä nousi viime vuonna 4.3 miljardiin euroon. Tänä vuonna se kohoaa 4.6 miljardiin euroon, mutta kutistuu ensi vuonna selvästi 3.9 miljardiin euroon. Vuonna 2015 julkisyhteisöjen rahoitusaliäämä supistuu 2.4 miljardiin euroon. Suhteutettuna kokonaistuotantoon arvioimme, että julkisyhteisöjen alijäämä pysyy tänä vuonna 2.3 prosentissa ja laskee 1.9 prosenttiin vuonna 2014. Vuonna 2015 rahoitusaliäämä suhteessa bruttokansantuotteen laskee 1.1 prosenttiin. Julkisen sektorin rahoituskysymyksiä käsitellään tarkemmin sivuilla 51–54.

Hinnat ja kustannukset

INFLAATIO JATKUU KAHDEN PROSENTIN TUNTUMASSA
Kuluvan vuoden aikana yhdenmukaistettu inflaatio on pysytellyt 2.5 prosentin tuntumassa. Muissa euromaissa inflaatio on taipunut selvästi kahden prosentin alapuolelle. Kansallisella mittausmenetelmällä inflaatio on sen sijaan vaimentunut odotettua enemmän, 1.5 prosentin tuntumaan odotettua matalamman korkotason vuoksi.

Tilastokeskuksen tuontihintaindeksin mukaan tuontihinnat alenivat tammi-heinäkuussa keskimäärin -1.8 prosenttia. Sen sijaan kansantalouden tilinpidon mukaan ensimmäisellä vuosipuoliskolla tuontitavaroiden hinnat kohosivat lähes 2 prosenttia.

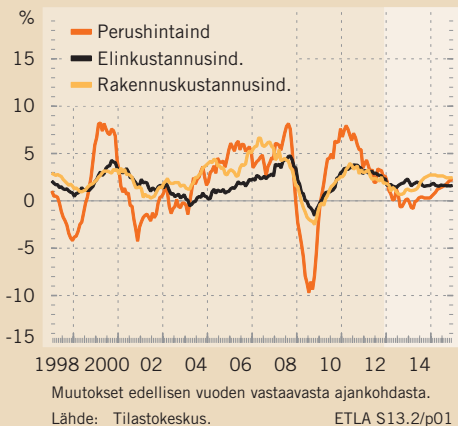
Tuontihintaindeksiä painoivat alaspäin energian ja muiden raaka-aineiden tuntuva halpeneminen alkuvuoden aikana. Kulutustavaroiden hinnoissa oli lievää nousua muun muassa euron heikkene-
 misen myötä. Yhteensä tuontihintojen arvioidaan pysyvän tänä vuonna kansantalouden tilinpidon käsitteellä lähes viime vuoden tasolla.

Tänä vuonna kotimaisia kustannuspaineita voimisti muun muassa arvonlisäveron korotus 22 prosentista 23 prosenttiin vuoden alusta lähtien. Vuoden 2011 syksynä sovitun raamisopimuksen mukaan kuluvan vuoden säännöllisen tuntiansi-
 on nousuksi arvioidaan 2.4 prosenttia.

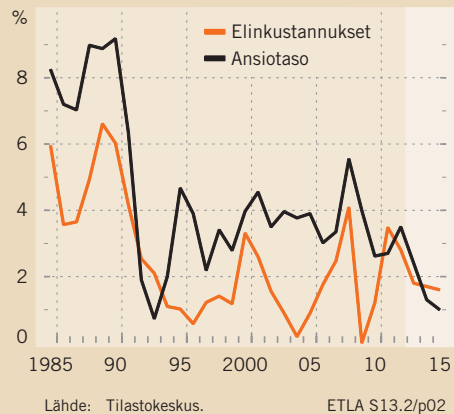
Palkkasumman nousu vaimeni vuoden alkupuoliskolla runsaaseen prosenttiin heikkenevän työllisyystilanteen vuoksi. Toisella neljänneksellä palkkatulojen nousu voimistui kuitenkin 1.7 prosenttiin, ja koko vuoden palkkasumman kasvuksi arvioidaan vajaat 2 prosenttia.

Kuluvan vuoden elokuussa solmitun kaksivuotisen tulosopimuksen mukaan palkkoja nostetaan neljä kuukautta sopimuksen solmimisen jälkeen 20 euroa ja siitä 12 kuukauden kuluttua 0.4 prosenttia. Siten kahden seuraavan vuoden sopimuskorotukset ovat noin 0.4 prosenttia. Ensi vuonna keskituntiansioiden arvioidaan kohoavan runsaan prosentin, ja vuonna 2015 nousu jäänee prosentin tuntumaan.

Keskeisten hintaindeksien muutokset

Ansiotason ja elinkustannusten muutokset

Euroopan keskuspankki alensi ohjauskorkoa kuluvan vuoden heinäkuussa 0.5 prosenttiin. Markkinakorot ovat myötäilleet koronalenuksia, ja syyskuun alussa esimerkiksi 3 kuukauden markkinakorko oli 0.2 prosentissa. Keskuspankin odotetaan pitävän ohjauskoron varsin matalana aina ensi vuoden lopulle asti. Vaikka markkinakorot ovat laskeneet, asunto- ja kulutusluottokannan keskikorot ovat pysyneet lähes ennallaan korkomarginaalien nousun vuoksi.

Ensi vuonna ulkoinen kustannuspaine pysynee melko vaimeana. Tuontihintojen arvioidaan alenevan lähes pari prosenttia kuluvasta vuodesta. Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta pysynee kuluvan vuonna runsaassa 100 dollarissa tynnyriltä, ensi vuonna hinnan arvioidaan pysyvän lähes ennallaan. Euron hinnan odotetaan pysyttelevän 1.30 dollarin tuntumassa sekä tänä että ensi vuonna. Heikentynyt euro kohentaa hieman vienniteollisuuden kustannuskilpailukykyä.

ELINTARVIKKEIDEN HINTOJEN NOUSU VAIMENEE

Kansallisella mittarilla mitattu inflaatio oli kuluvan vuoden heinäkuussa 1.6 prosenttia. Inflaatiota ovat voimistaneet välillisen verotuksen kiristyminen ja elintarvikkeiden poikkeuksellisen voimakas kallistuminen.

Kuluvan vuoden aikana asumisen kustannusten nousu on vaimentunut matalana pysyttelevän korkotason ja asuntojen hintojen vaimean kehityksen vuoksi. Myös energiakustannusten nousu jatkuu aiempaa hitaampana. Vuokrien nousu on hidastunut 2 prosentin tuntumaan. Yhteensä asumisen kustannukset olivat viime kesänä lähes viime vuoden vastaavan ajanjakson tasolla.

Elintarvikkeiden hinnat olivat vuoden alkupuoliskolla runsaat 6 prosenttia korkeammat kuin vuosi sitten. Elintarvikkeiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat kääntyivät jo viime vuoden jälkipuoliskolla kuitenkin jyrkkään alamäkeen,

Laskelma kansantalouden hinta- ja kustannustason vaikuttavista tekijöistä

Tekijä	Muutos ed. vuodesta, %				Keskimäärin	
	2012*	2013*	2014 ^E	2015 ^E	2008→12	2013→17 ^E
1. Ansiotaso	3.3	2.4	1.3	1.0	3.6	1.8
2. Työpanos ¹⁾	0.1	-1.0	0.2	0.8	0.0	0.1
- ansiotyöpanos	0.0	-1.0	0.2	0.8		
- yksityiset elinkeinonharjoittajat	0.8	-1.0	0.2	0.8		
3. Työvoimakustannukset	3.3	1.9	2.1	2.3	3.1	2.5
- palkkasumma	3.1	1.9	2.0	2.2	3.3	2.4
- muut työtulot	3.9	2.0	2.7	2.8	2.3	3.0
4. Tuotanto	-0.8	-0.4	1.6	2.7	-0.6	1.7
5. Yksikkötyökustannukset (3./4.)	4.1	2.8	0.5	-0.3	3.9	1.0
6. Tuontihinnat	2.4	1.2	-1.5	0.0	1.9	0.4
7. Välilliset verot miinus tukipalkkiot, osuus kokonaistarjonnasta	1.7	5.0	1.0	-0.6	2.1	0.7
8. Kustannuspaine (0.65x5. + 0.25x6. + 0.10x7.)	3.6	2.7	0.1	-0.3	3.3	0.8
9. Kysyntäpaine sekä viivästynyt hintapaine	-0.6	0.1	1.5	2.0	-1.2	1.1
10. Tuotannon hintaindeksi (8.+ 9.)	2.9	2.7	1.7	1.7	2.1	2.0
11. Kulutuksen hinta	3.0	1.5	1.6	1.5	2.6	1.6
12. Reaaliansiotaso	0.3	0.9	-0.3	-0.5	1.0	0.2
13. Tuotanto työpanosyksikköä kohti (4./2.)	-1.0	0.2	1.5	1.8	-0.6	1.4

¹⁾ Tehdyt työtunnit.

Lähde: Tilastokeskus.

joten ruuan hinnan nousun arvioidaan vähitellen vaimenevan.

Liikenteen kustannusten nousu on vaimentunut raaka-öljyn maailmanmarkkinahinnan nousun taittumisen myötä viime vuoden 4.5 prosentista vajaaseen 2 prosenttiin.

Keskimäärin kuluttajahintojen arvioidaan kohoavan tänä vuonna 1.7 prosenttia. EU:n yhdenmu-kaistetulla inflaatiomittarilla mitattuna hintojen nousu asettunee 2.5 prosentin tuntumaan.

Vuonna 2014 ulkoinen kustannuspaine pysyy vaimeana, mutta välillisen verotuksen kiristyminen ja korkotason lievä kohoaminen pitävät inflaation vajaan 2 prosentin vauhdissa. Tuonti-hintojen arvioidaan hieman alenevan kuluvasta vuodesta.

PERUSHINTAINDEKSIIN NOUSU PYSYVÄ VAIMEANA

Kotimarkkinoiden perushintaindeksiin nousu oli alkuvuonna noin vajaan prosentin tuntumassa. Hintojen nousun odotetaan pysyvän vaimeana muun muassa tuontihintojen alenemisen vuoksi. Myös ensi vuonna hintojen nousun arvioidaan pysyttelevän vähäisenä.

Rakennuskustannusten nousu vaimeni viime vuonna 2.4 prosenttiin rakentamisen aktiviteetin laantumisen myötä. Tänä vuonna tammi-heinä-kuussa rakennuskustannukset kohosivat keskimäärin prosentin verran. Vaikka korkotaso on poikkeuksellisen matala, asuntojen hintojen nousu on pysynyt poikkeuksellisen vaimeana.

KYSYNNÄN LAANTUMINEN KAVENSI KANNATTAVUUTTA

Vuonna 2012 teollisuusyritysten kannattavuus heikkeni taloustilanteen synkistymisen myötä. Tuottajahintojen nousu vaimeni edellisen vuoden 5.6 prosentista 1.4 prosenttiin. Siten tuotantokustannusten kallistuminen kavensi yritysten kannattavuutta, ja työvoimakustannusten osuus kansantulosta jatkoi selvää nousuaan.

Kuluvana vuonna teollisuuden tuottajahintojen odotetaan pysyvän lähes edellisen vuoden tasolla, ja kannattavuuden arvioidaan pysyvän melko heikkona. Ennustejaksolla talouden elpymisen ja hyvin maltillisen palkkaratkaisun myötä kannattavuuden odotetaan kääntyvän kuitenkin selvään nousuun.

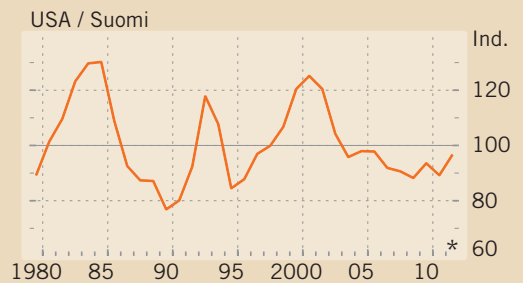
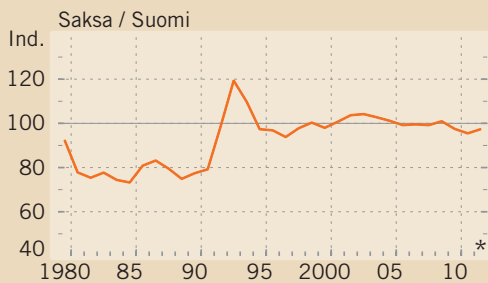
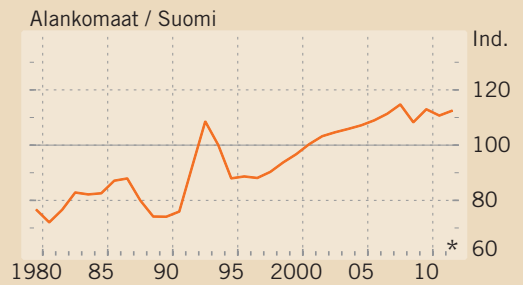
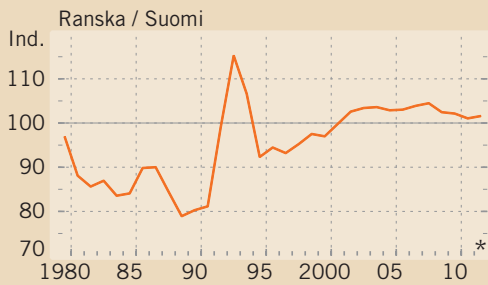
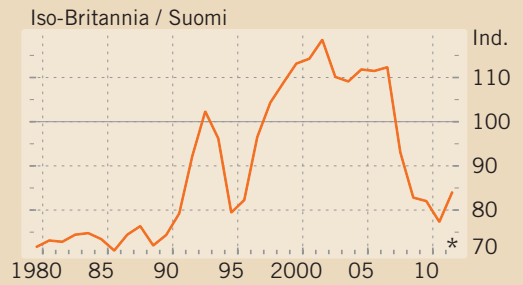
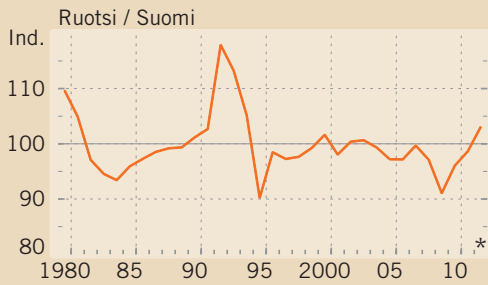
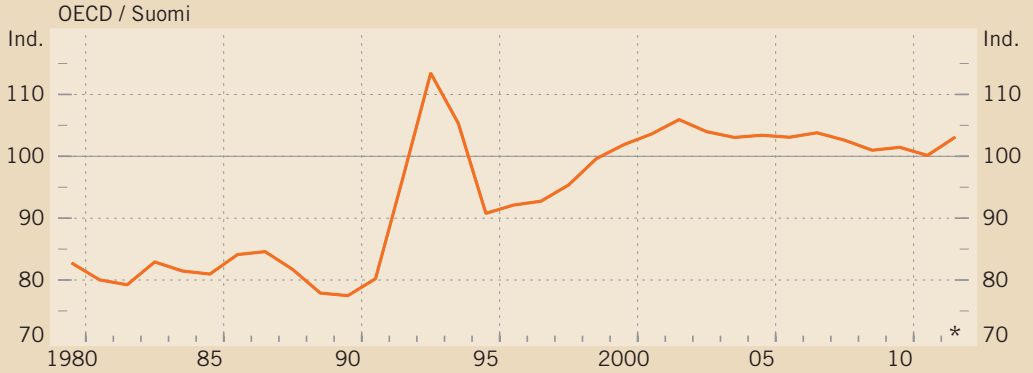
MALTILLINEN PALKKARATKAISU KOHENTAA KUSTANNUSKILPAILUKYKYÄ

Ennakkotietojen mukaan työn tuottavuus kasvoi viime vuonna vain 0.1 prosenttia, kun se edellisvuonna supistui prosentin. Vuonna 2013 työn tuottavuuden kasvun arvioidaan kääntyvän lievästi nousuun, mutta jäävän seuraavan viiden vuoden aikana selvästi alle 2 prosentin. Tämä on tuntuvasti vähemmän kuin pitkällä aikavälillä keskimäärin.

Maltillisen palkkaratkaisun arvioidaan jäävän selvästi kilpailijamaiden ansiokehitystä matalammaksi, mikä kohentaa teollisuuden kustannuskilpailukykyä. Aiempaa parempi kilpailukyky kohentaa vientiteollisuuden toimintaedellytyksiä ja vauhdittaa hieman viennin kasvua.

Kuluvana vuonna teollisuustuotannon odotetaan supistuvan kansainvälisen talouden heikon suhdannetilanteen ja Nokian puhelinvalmistuksen lopettamisen vuoksi. Vientikysynnän odotetaan voimistuvan ennusteperiodin loppujaksoa kohden rahoituskriisin hellittämisen ja kansainvälisen talouden asteittaisen elpymisen myötä.

Suomen teollisuuden kustannuskilpailukyky¹⁾

1) Suomen teollisuuden valuuttakurssikorjatut yksikkökustannukset OECD-maihin (14 maata) verrattuna, (keskiarvo 1991-2010 = 100).

Lähteet: OECD, Tilastokeskus.

SUhteelliset yksikkökustannukset kilpailukyky-indikaattorina

Suhdanteessa teollisuuden kustannuskilpailukyvyen kehitystä seurataan suhteellisten yksikkökustannusten avulla. Määritelmän mukaan kustannukset muodostuvat työvoimakustannusten lisäksi myös välituotekustannuksista.

Kun nämä kustannustekijät suhteutetaan tuotoksen volyymiin, saadaan yksikkökustannukset. Vertaamalla näitä tärkeimpien kilpailijamaiden vastaaviin yksikkökustannuksiin samassa valuutassa nähdään, kuinka kustannukset ovat kehittyneet suhteessa kilpailijamaihin.

Suhteellisten yksikkökustannusten osatekijöiden kehitys kilpailijamaihin verrattuna, käyrän nousu merkitsee positiivista vaikutusta Suomen teollisuuden kilpailukykyyn

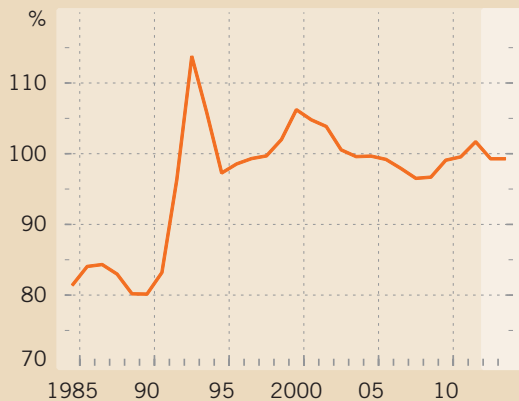
Ansiot (työvoimakustannukset/tehdyt työtunnit)

Työn tuottavuus

Valuuttakurssi

Välituotepanosten intensiteetti (välituotepanokset/tuotoksen volyymi)

Kuvioissa verrataan muuttujia 15 tärkeimpään kilpailijamaahan site, että ind = 100 on 20 viime vuoden keskiarvo.

Aiemmin yleisesti käytössä olleessa yksikkötyökustannuksiin perustuvassa mittausmenetelmässä kustannukset muodostuivat vain työvoimakustannuksista. Tällöin kustannuksia suhteutettiin arvonlisäyksen volyymiin. Kansantalouden tilinpidon deflaattoriuudistuksen jälkeen arvonlisäyksen volyymin kehitys ei enää kuvaa teollisuuden tuottamien lopputuotteiden määrän kehitystä.

Mikäli ollaan kiinnostuneita teollisuuden tuottamien lopputuotteiden kustannuskilpailukyvästä vientimarkkinoilla, kilpailukyvyyn estimoimisessa oikea menetelmä on suhteelliset yksikkökustannukset. Tämä menetelmä ottaa huomioon myös väliuotepanosten kustannuskehityksen.

Edellisellä sivulla olevissa kuvioissa on tarkasteltu teollisuuden suhteellisten yksikkökustannusten osatekijöiden vaikutuksia kustannuskilpailukyvyyn kehittymiseen. Ansiokehitys (työvoimakustannukset / tehdyt työtunnit) on viime vuosina hie-

man kohentanut kilpailukykyä, sen sijaan tuotavuuden kehitys suhteessa kilpailijamaihin on ollut selvästi muita heikompi. Osittain tähän ovat vaikuttaneet Suomen teollisuuden rakennemuutokset.

Pidemmällä aikavälillä selvemmin kustannuskilpailukyky on heikentänyt valuuttakurssikehitys. Euro on vahvistunut muun muassa dollaria vastaan noin 30 prosenttia kymmenen viime vuoden aikana.

Tällä hetkellä suhteelliset yksikkökustannukset ovat lähes samalla tasolla kuin Suomen liittyesä euroalueeseen. Kuluvana syksynä solmittujen maltillisten tuloratkaisujen myötä kilpailukyvyyn odotetaan hieman kohenevan muutaman seuraavan vuoden aikana. Aiempaa parempaa kilpailukykyä tarvitaan, jotta rakennemuutoksen vuoksi menetettyä vientiä saadaan korvattua muulla viennillä.

ETLAn ennustevirheet

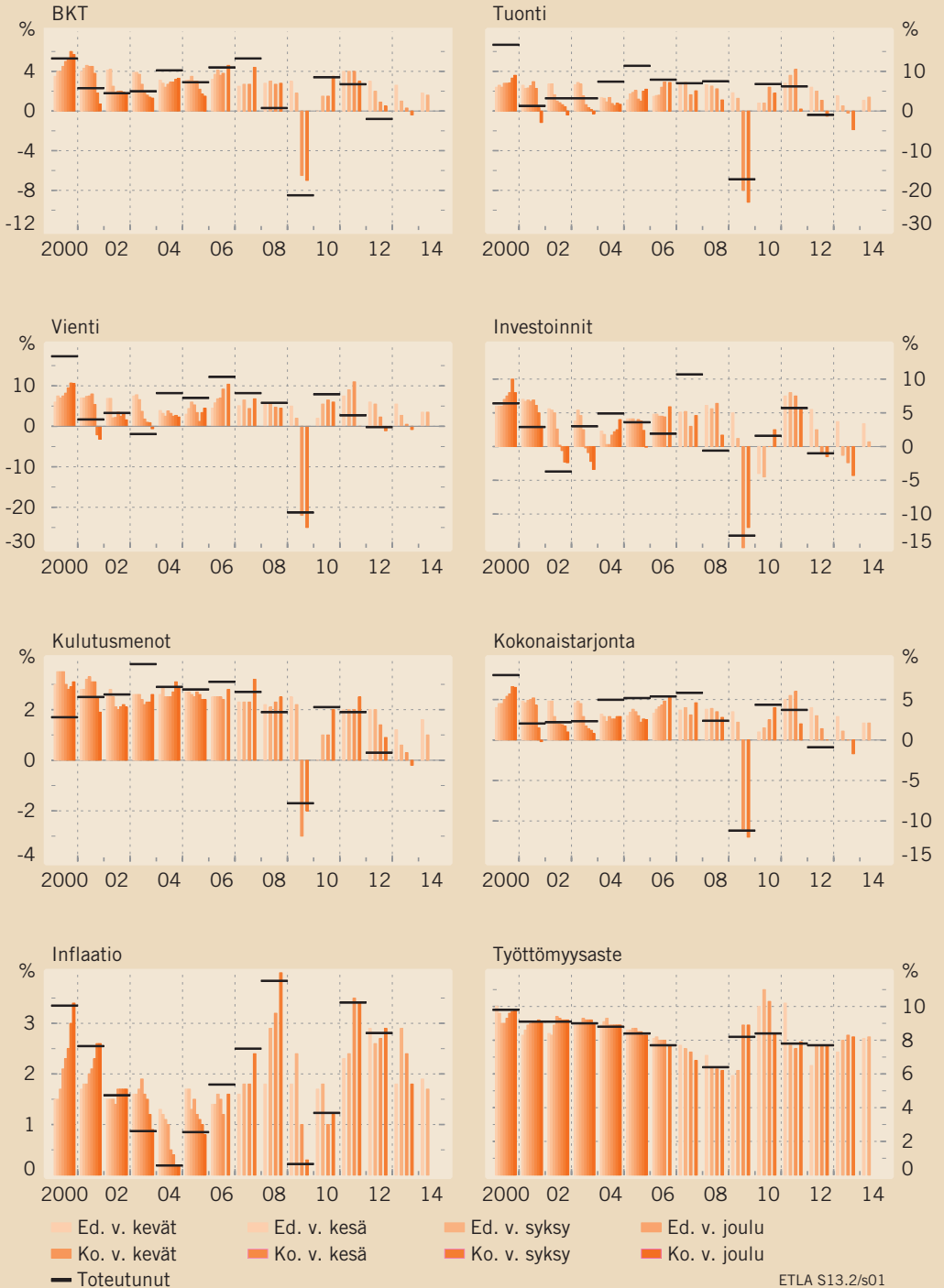
ETLAn suhdannekatsausten ennusteilla pyritään arvioimaan kullakin hetkellä todennäköisoin kehityskuva taloudellisille muuttujille. Teksteissä ja vaihtoehtoisissa skenaarioissa hahmotellaan lisäksi erityyppisiä riskejä. Yhdellä luvulla esitetyissä piste-ennusteissa osutaan vain harvoin oikeaan. Ennustevirheet johtuvat esimerkiksi kansainvälisen talouskehityksen ja talouspolitiikan arvioiden sekä historiatietojen virheistä, käytetyn mallin (ajattelutapojen) virheistä (mikä riippuu mistäkin ja miten) sekä ”aidoista”, satunnaisista virhetermeistä. Mitä kauempana ennustettava vuodesta ollaan, sitä suurempia ovat virheet. Kuitenkin vielä kuluva vuotta koskevissa ennusteissa tehdään melkoisia virheitä muun muassa tilastotietojen puutteista johtuen. Oheinen taulukko kuvaa ETLAn keskimääräisiä ennustevirheitä.

Itseisarvojen mediaani kuvaa parhaiten eri ajan-kohtina tehtyjen ennusteiden keskimääräistä virhettä. Mediaani taas kuvaa virheiden mahdollista harhaisuutta. Jos mediaani on lähellä nollaa, ennusteet eivät ole systemaattisesti harhaisia. Taloudellisiin ennusteisiin liittyvästä epävarmuudesta ks. esim. P. Vartia (1994) Talouden ennustamisen vaikeus. ETLA B 100.

Eräiden keskeisten muuttujien ennustevirheet 1973-2000

	Itseisarvojen mediaani				Mediaani			
	Edellisen vuoden		Samanaikaisen vuoden		Edellisen vuoden		Samanaikaisen vuoden	
	keväät	syksy	keväät	syksy	keväät	syksy	keväät	syksy
Kokonaistuotanto	1.9	1.6	1.0	0.5	0.4	-0.4	-0.5	-0.4
Tuonti	5.7	4.0	3.5	2.2	0.3	-0.4	-0.5	-0.3
Kokonaistarjonta	2.9	2.2	1.6	1.1	0.3	0.2	-0.3	-0.5
Vienti	3.5	2.8	2.5	1.4	-1.1	-1.9	-0.5	-0.7
Investoinnit	4.4	4.0	3.2	2.8	1.5	1.3	2.1	-0.8
- yksityiset	5.0	4.2	4.5	3.0	1.9	1.0	2.1	-0.5
- julkiset	4.2	4.2	3.9	3.8	1.9	1.4	-0.1	-0.5
Kulutus	1.5	1.1	1.0	0.8	-0.7	-0.7	-0.8	-0.5
- yksityinen	1.7	1.2	1.2	0.8	-0.4	-0.5	-0.5	-0.5
- julkinen	1.0	1.1	0.7	0.8	-0.5	-0.4	-0.3	-0.2
Varastojen muutos	0.5	0.4	0.4	0.3	-0.2	-0.1	-0.1	0.0
Kokonaiskysyntä	2.9	2.2	1.6	1.1	0.3	0.2	-0.3	-0.5
OECD, BKT	0.6	0.8	0.6	0.4	0.1	-0.2	-0.3	-0.3
OECD vientipainoin, BKT	0.7	0.6	0.5	0.6	0.1	-0.3	-0.3	-0.6
OECD, kuluttajahinnat	2.1	2.4	2.2	2.0	-2.1	-2.4	-2.2	-2.0
Työttömyysaste	1.1	0.8	0.6	0.2	0.5	0.3	0.4	0.1
Kuluttajahinnat	1.5	1.1	0.6	0.2	0.1	0.3	-0.2	-0.1
Vaihtotase/BKT	1.3	1.3	1.4	0.6	0.2	0.2	0.2	0.1

Ennusteiden tarkentuminen

ETLA S13.2/s01

Vuodesta 2006 alkaen ennusteita on julkaistu kahdesti vuodessa, keväällä ja syksyllä.

Taloudellista pääomaa

Ensio Tikkanen – Pentti Vartia

121 s. 20 euroa
(Tuotekoodi 611) ISBN 978-951-628-551-4

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Artikkelit

Kilpailukyky riippuu tuotantokustannuksista ja kuljetuskustannuksista	80
<i>Olavi Rantala</i>	
Nimelliset ja reaaliset yksikkö(työ)kustannukset ja niiden osatekijät	86
<i>Mika Maliranta</i>	

Kilpailukyky riippuu tuotantokustannuksista ja kuljetuskustannuksista*

OLAVI RANTALA

Tutkimusneuvonantaja

ETLA

KUSTANNUSKILPAILUKYVYN MITTAAMINEN

Kilpailukykyä mitattaessa on tarkasteltava yritysten markkinaosuuteen ja myyntimenestykseen vaikuttavia tekijöitä. Yritysten kilpailukyvyyn määräytyminen kytkeytyy läheisesti niiden kilpailukäyttäytymiseen. Yritysten tuotannon hinnanmuodostukseen vaikuttaa markkinoiden kilpailullisuus ja yksittäisen yrityksen markkinaosuuteen yrityksen kilpailukyky markkinoilla. Tuotannon määrään sidoksissa olevien muuttuvien kustannusten pohjalta lasketut tuotannon yksikkökustannukset vaikuttavat keskeisesti sekä hinnanmuodostukseen että markkinaosuuteen. Näin ollen tuotannon yksikkökustannukset ovat kustannuskilpailukyvyyn mittari, jonka perusteella voidaan vertailla yksittäisten yritysten kilpailukykyä toimialan markkinoilla ja kansantalouksien kilpailukykyä vientimarkkinoilla.

Yksinkertaisimmassa tapauksessa voidaan tarkastella toimialaa, jonka yritykset myyvät täsmälleen samanlaista tuotetta markkinoille. Tällöin yksittäisen yrityksen markkinaosuutta määrittävät yrityksen tuotannon yksikkökustannukset suhteessa markkinoilla mukana olevien yritysten keskimääriisiin yksikkökustannuksiin. Kilpailukyky on sitä heikompi ja markkinaosuus sitä pienempi mitä suuremmat yrityksen yksikkökustannukset ovat suhteessa markkinoilla mukana olevien yritysten keskimääriisiin yksikkökustannuksiin. Kil-

pailun kiristyminen voimistaa yksikkökustannusten vaikutusta markkinaosuuteen.

Käytännössä yhden hyödykeryhmän tuotteet ovat useimmiten ominaisuuksiltaan ainakin jossain määrin erilaisia. Yritysten kannattaakin tuotekehityksellään erilaistaa hyödykkeitä ja vahvistaa näin kilpailuasemaansa markkinoilla. Jos toimialan tuotteet ovat epätäydellisiä substituutteja, toimialan yritysten kilpailukyvyyn määräytymistä on tarkasteltava markkinoiden kysyntäpuolen käyttäytymisestä käsin. Myös tuotedifferentiaation tapauksessa kilpailukyky on sitä heikompi ja markkinaosuus sitä pienempi mitä suuremmat yrityksen yksikkökustannukset ovat suhteessa markkinoilla mukana olevien yritysten yksikkökustannuksiin. Yksikkökustannusten vaikutus markkinaosuuteen riippuu hyödykkeiden substituutiojoustosta. Vaikutus on sitä suurempi mitä läheisempiä substituutteja hyödykkeet ovat. Tuotedifferentiaation tapauksessa kysyntäpuolen preferenssit vaikuttavat laajemminkin kilpailukykyyn. Tällöin myyntituotteen maineinen menetyksestäkin voi tulla rasite kilpailukyvyille.

Tuotannon yksikkökustannusten vertailu on olennainen asia kustannuskilpailukyvyyn arvioinnissa. Se ei kuitenkaan anna yksinään riittävää kuvaa viennin kustannuskilpailukyvyistä kansainvälisillä markkinoilla. Teollisuuden tuotannon yksikkökustannukset kuvaavat lähinnä tuotannon kustannuskilpailukykyä tehtaan portilla, eivät sen sijaan teollisuuden kilpailukykyä vientimaissa. Viennin kilpailukykyä arvioitaessa on otettava huomioon

* Artikkelin on tiivistelmä tutkimuksesta "Kilpailukyvyyn mittamisen teoriaa ja käytäntöä", ETLA Raportit No 15,14.8.2013.

myös kuljetuskustannukset. Kuljetuskustannuksilla on suuri merkitys erityisesti Suomen viennin kilpailukyvyille sen takia, että Suomi sijaitsee maantieteellisesti kaukana keskeisiltä maailmanmarkkinoilta.

SUOMEN JA SAKSAN EROT PALKKAINFLAATIOSSA JA TEOLLISUUDEN KUSTANNUSKILPAILUKYVYSSÄ

Esimerkkinä tuotannon yksikkökustannusten laskemisesta tarkastellaan Suomen ja Saksan teollisuuden yksikkökustannuksia. Kuvio 1 esittää Suomen ja Saksan teollisuuden yksikkökustannusten tasoa indeksoituina siten, että Saksan teollisuuden yksikkökustannuksia vuonna 1997 merkitään sadalla. Vuosi 1997 otetaan laskennan lähtökohdaksi sen takia, että kyseiseltä vuodelta on käytettävissä toimialojen kansainväliset tuottajahintaparieteetit, joilla eri maiden toimialakohtaiset tuotoksen volyymit saadaan keskenään vertailukelpoisiksi. Saksa sopii yksikkökustannusten vertailukohdaksi viimeaikaisen kilpailukyky-menestyksensä takia ja myös siksi, että eri maiden tuottajahintaparieteetit on laskettu suhteessa Saksaan.

Tuotannon yksikkökustannukset lasketaan suhteuttamalla tuotantoon sidoksissa olevat muutuvat kustannukset tuotoksen volyymiin. Työvoim-

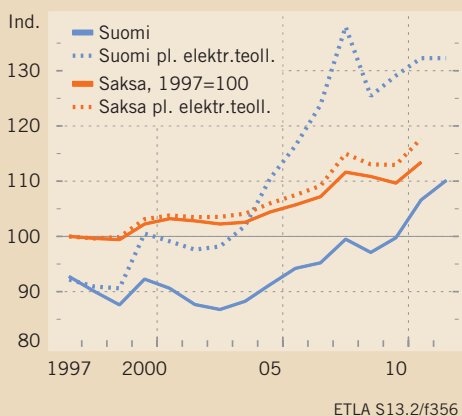
makustannusten ohella kustannuskilpailukyvyyn mittaauksessa on otettava huomioon tuotannossa käytettävien väli tuotepanosten kustannukset, koska väli tuotekäyttö on jopa työpanosta kiinteämmin sidoksissa tuotannon volyymin kehitykseen.

Kuvion 1 mukaan Suomen teollisuuden tuotannon yksikkökustannukset ovat 1990-luvulta lähtien olleet alemmalla tasolla kuin Saksan teollisuuden yksikkökustannukset. Suomen teollisuuden yksikkökustannusten kehitykseen suhteessa Saksan teollisuuden yksikkökustannuksiin on vaikuttanut merkittävästi elektroniikkateollisuuden kustannuskehitys. Suomen ja Saksan elektroniikkateollisuuden suhteellisten yksikkökustannusten kehitykseen on heijastunut se, että toimialaa on viime vuosina Suomessa hallinnut tietoliikennevälineiden valmistus, mutta Saksassa edelleen perinteinen sähkölaitteiden valmistus. Voimakkaan tuottavuuden kasvun ja väli tuotepanosten hinnan laskun ansiosta Suomen elektroniikkateollisuuden yksikkökustannukset alenivat tarkasteluajankänteellä huomattavasti nopeammin kuin Saksan elektroniikkateollisuuden yksikkökustannukset. Samanaikaisesti elektroniikkateollisuuden tuotanto kasvoi nopeasti, ja toimialan osuus Suomen tehdasteollisuudesta kohosi huomattavan suureksi.

Kuviosta 1 havaitaan, että jos elektroniikkateollisuus jätetään pois vertailusta, Suomen teollisuuden tuotannon yksikkökustannukset ovat vuodesta 2005 lähtien nousseet Saksan teollisuuden yksikkökustannustasoa korkeammiksi. Yksi syy tähän on ollut Suomen voimakkaampi palkkainflaatio.

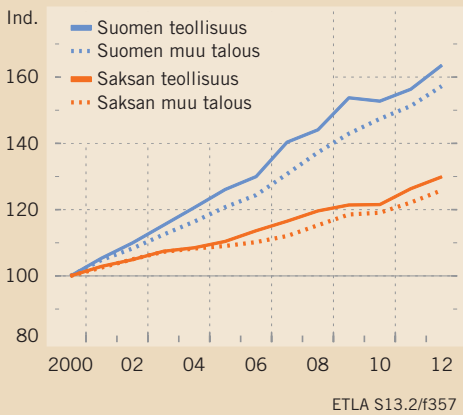
Euron alkutaipaleella Saksan menestys talouskehityksessä on ollut muita euromaita parempi. Syynä on pidetty Saksan maltillista palkkapolitiikkaa, joka on parantanut Saksan kilpailukykyä. Tähänastisissa kilpailukykyarvioissa huomio on kiinnitetty lähinnä Saksan ja muiden euromaiden teollisuuden yksikkötyökustannusten kasvueroihin. Saksan teollisuus on hyötynyt kuitenkin myös Saksan muun talouden vähäisestä palkkainflaatiosta.

Kuvio 1 Teollisuuden yksikkökustannukset Suomessa ja Saksassa

Kuvio 2 esittää Eurostatin tilastoihin pohjautuvaa teollisuuden ja muun talouden palkkakehitystä Suomessa ja Saksassa vuosina 2000–2012. Tällä aikajänteellä palkkataso nousi Suomessa noin 60 prosenttia ja Saksassa suunnilleen puolet vähemmän.

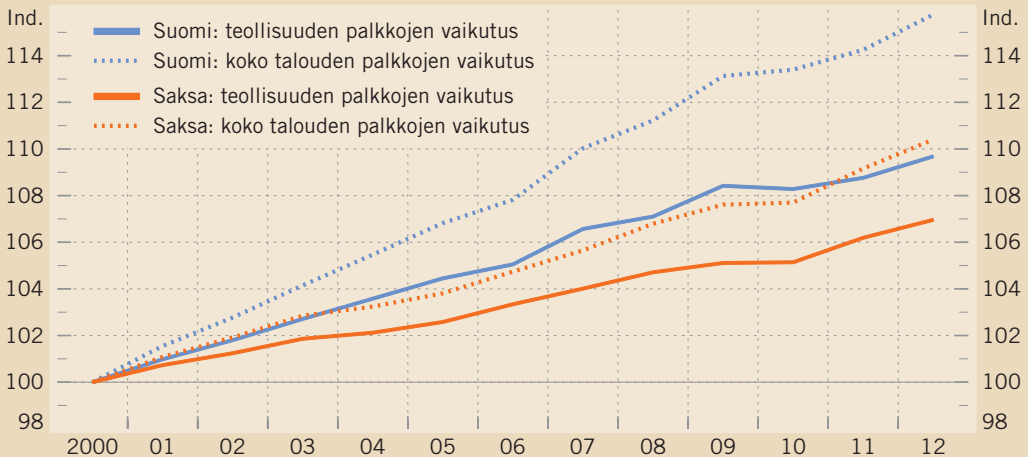
Kuvio 2 Teollisuuden ja muun talouden palkkataso Suomessa ja Saksassa

Panos-tuotoshintamallilla voidaan laskea teollisuuden ja muun talouden palkkojen nousun vaikutukset teollisuuden yksikkökustannuksiin Suomessa ja Saksassa. Panos-tuotoshintamallilla voidaan ottaa toimialojen kokonaiskustannuksia tarkasteltaessa huomioon työvoimakustannusten nousun suora kustannusvaikutus kullakin toimialalla sekä väli tuote kaupan kautta muille toimialoille heijastuvat kustannusvaikutukset. Kuvio 3 esittää laskelman tuloksia. Kuviossa kustannusvaikutus on indeksoitu siten, että yksikkökustannusten vuoden 2000 lähtötasoa on merkitty sadalla.

Kuviosta 3 havaitaan, että teollisuuden palkkojen noususta johtuen Saksan teollisuudelle on vuoteen 2012 mennessä tullut kustannuslisäystä 7 prosenttia ja koko talouden palkkainflaatiosta noin 10 prosenttia verrattuna vuoden 2000 lähtötasoon. Suomen voimakkaampi palkkainflaatio on johtanut siihen, että Suomen teollisuudelle on samalla ajanjaksolla pelkästään teollisuuden palkkojen noususta seurannut 10 prosentin kustannuslisäys, eli yhtä suuri kustannusvaikutus kuin Saksan teollisuudelle on tullut koko Saksan

Kuvio 3 Palkkojen nousun vaikutus teollisuuden yksikkökustannuksiin Suomessa ja Saksassa

kansantalouden palkkainflaatiosta. Suomessa kansantalouden palkkainflaatio on johtanut kaikkiaan noin 16 prosentin kasvuun teollisuuden yksikkökustannuksissa aikajänteellä 2000–2012. Tarkastelun sanoma on se, että jos teollisuuden kustannuskilpailukykyä halutaan arvioida pelkäämään työvoimakustannusten pohjalta, teollisuuden omien työvoimakustannusten vaikutuksen lisäksi on otettava huomioon muualta taloudesta teollisuuteen välittyvä työvoimakustannusten nousun aiheuttama kustannuspaine.

LAIVALIIKENTEEN RIKKIDIREKTIIVIN JA PÄÄSTÖKAUPAN VAIKUTUKSET KULJETUSKUSTANNUKSIIN

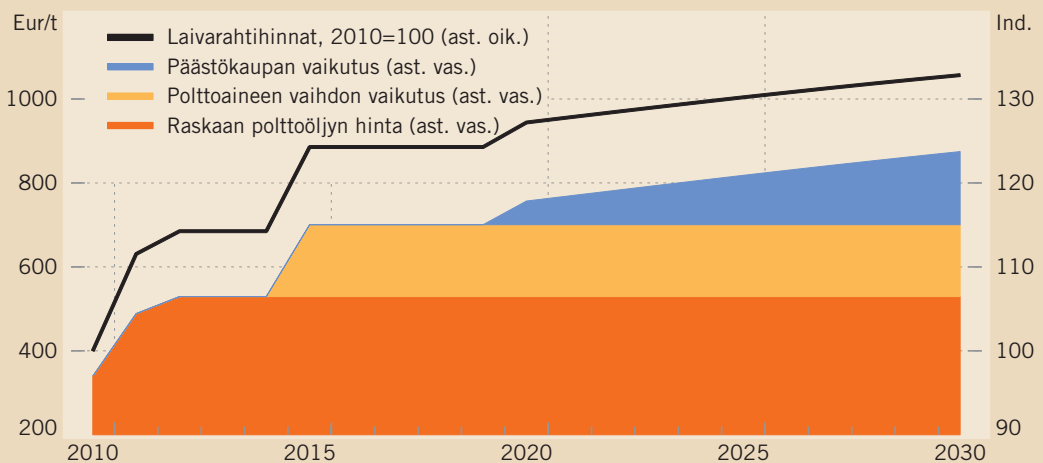
Kuljetuskustannukset vaikuttavat keskeisesti maiden kilpailukykyyn maailmanmarkkinoilla ja kauppavirtojen suuntautumiseen globaalitaloudessa. Kuljetuskustannusten merkitystä maailmankaupalle on kansainvälisessä taloustieteessä tutkittu laajalti, mutta suomalaisessa kilpailukykytutkimuksessa aihe on kutakuinkin sivuutettu.

Iso haitta Suomen viennin kilpailukyvyllä on, että Suomi sijaitsee maantieteellisesti kaukana kes-

keisiltä maailmanmarkkinoilta. Tällöin kuljetuskustannuksiin vaikuttava polttoainekustannusten nousu heikentää väistämättä Suomen kilpailukykyä esimerkiksi useisiin muihin EU-maihin verrattuna. Näin ollen laivaliikenteeseen vuodesta 2015 lähtien sovellettava EU:n rikkidirektiivi ja laivaliikenteen mahdollinen sisällyttäminen EU:n päästökauppajärjestelmään heikentävät kuljetuskustannusten nousun kautta Suomen viennin kilpailukykyä tulevaisuudessa. Päästökauppajärjestelmä heikentää jo nykyisin teollisuuden kustannuskilpailukykyä kotimaisten tuotantokustannusten kautta.

Kuvio 4 esittää kaavamaisen skenaarion rikkidirektiivin ja päästökaupan vaikutuksista laivakuljetusten polttoainekäytön kustannuksiin ja laivarahtien hintoihin. Tarkastelun lähtökohtana on nykyisin polttoaineena käytettävän raskaan polttoöljyn hinta ja oletus siitä, että tämä rikkipitoinen polttoaine vaihdetaan rikkidirektiivin määräämällä tavalla vuonna 2015 alle 0.1 prosenttia rikkiä sisältävään kaasuöljyyn. Lisäksi oletetaan, että laivaliikenne sisällytetään EU:n päästökauppa-

Kuvio 4 Rikkidirektiivin ja päästökaupan vaikutus laivarahtihintoihin

järjestelmään 2020-luvulla. Laivapolttoaineiden hintojen perustekijä on raakaöljyn hinta, mutta sen tulevaa kehitystä ei tässä yhteydessä yritetä ennustaa, vaan kuvion 4 kaavamaisessa skenaarioriossa tarkastellaan vain rikkidirektiivin ja päästökaupan aiheuttamaa kustannuslisäystä.

Lähtötilanteessa vuonna 2012 raskaan polttoöljyn hinta oli noin 530 euroa tonnilta ja vähärikkisen kaasuoiljyn hinta noin 700 euroa tonnilta. Laskelmassa oletetaan, että laivojen polttoaineen hinta nousee polttoaineen vaihdon takia vuonna 2015 mainituista vuoden 2012 hinnoista lasketun hintaeron verran. Päästökaupan vaikutus arvioidaan päästöoikeuden ennakoidun hintakehityksen perusteella. Laivarahtien hintaindeksin nousu on kuvioon 4 laskettu olettaen, että rahtihintojen jousto laivojen polttoaineen hinnan suhteen on 0,3. Tämä joustoarvio on linjassa ekonomistien tulosten kanssa.

Saksassa on tehty selvitys EU:n päästökauppa-järjestelmän laajentamisesta laivaliikenteeseen. Selvityksessä arvioitiin päästökaupan aiheuttamia lisäkustannuksia muun muassa Saksan ja Kiinan sekä Saksan ja Yhdysvaltojen väliselle laivaliikenteelle. Arviot tehtiin kuljetusetäisyyden mukaan laskettuina ja samaa menetelmää voidaan käyttää Suomeen kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa. Koska Suomen tärkeimmät viennin laivakuljetusreitit kulkevat Saksan rannikon ohi,

lisätietona tarvitaan vain kuljetusetäisyys Suomesta Saksaan.

Laivakuljetusetäisyys Saksasta Kiinan Hongkongiin on 19 500 kilometriä ja Saksasta Yhdysvaltojen satamiin keskimäärin noin 7 000 kilometriä. Vientimäärillä painotettu keskietäisyys Suomen suurimmista vientisatamista Saksan Pohjanmeren rannikolle on noin 1 500 kilometriä. Näitä kuljetusetäisyyksiä käytetään tässä yhteydessä lähtötietoina, joilla Saksassa tehtyä arviota mukailien lasketaan rikkidirektiivin ja päästökaupan vaikutukset Saksasta ja Suomesta Kiinaan ja Yhdysvaltoihin suuntautuvien laivakuljetusten rahtihintoihin.

Taulukko 1 esittää rikkidirektiivin ja päästökaupan vaikutuksia Saksasta ja Suomesta Kiinaan ja Yhdysvaltoihin suuntautuvan konttilaivaliikenteen rahtihintoihin. Laskelmassa on ensin arvioitu Saksan ja Suomen laivarahtihintojen nykytaso TEU-yksikköä, eli 20 jalan konttia kohden. Konttilaivojen TEU/km-yksikköä kohden arvioidun polttoainekulutuksen, edellä kuvatun polttoaineen vaihdosta johtuvan polttoaineen lisähinnan ja kuljetusetäisyyden perusteella on arvioitu rikkidirektiivin aiheuttamaa nousua merirahtihintoihin. Tällöin oletetaan, että rikkipäästöjen säätely kohdistuu kaikkeen kansainväliseen laivaliikenteeseen. Konttilaivojen ominaispäästö-kertoimen pohjalta taulukossa 1 kuvataan myös

Taulukko 1 Rikkidirektiivin ja päästökaupan vaikutus Saksan ja Suomen merirahtikustannuksiin

	Etäisyys, km	Nykyinen rahtihinta, Eur/TEU	Rahtihinnan nousu, Eur/TEU		
			Rikkidirektiivin vaikutus	Päästökaupan vaikutus päästöoikeuden hinnalla	
				20 Eur/tCO ₂	60 Eur/tCO ₂
Saksa–Kiina	19 500	870	190	70	210
Suomi–Kiina	21 000	930	205	75	230
Saksa–USA	7 000	940	70	25	75
Suomi–USA	8 500	1 060	80	30	90

päästökaupan vaikutuksia merirahtikustannuksiin. Muussa yhteydessä on aiemmin arvioitu, että päästöoikeuden hinta on EU:n päästökaupajärjestelmässä vuonna 2020 noin 20 euroa ja vuonna 2030 noin 60 euroa hiilidioksiditonnilta. Taulukko esittää näiden päästöoikeushintojen, laivojen ominaispäästön ja kuljetusetäisyyksien pohjalta laskettua päästökaupasta aiheutuvaa laivarahtihintojen nousupainetta.

Tulosten mukaan rikkidirektiivi johtaa tarkastelluilla kuljetusreiteillä Suomen tapauksessa 10–20 prosentin kasvuun kuljetuskustannuksissa. Päästökaupasta koituu päästöoikeuden 60 euron tonnihinnalla 10–25 prosentin kasvu kuljetuskustannuksiin. Pitempien kuljetusetäisyyksien vuoksi Suomi menettää rikkidirektiivin ja laivaliikenteen päästökaupan takia kilpailukykyä suhteessa Saksaan.

Nimelliset ja reaaliset yksikkö(työ)kustannukset ja niiden osatekijät*

MIKA MALIRANTA

Tutkimusjohtaja

ETLA

JOHDANTO

Talouden ulkoista tasapainoa on syytä tarkkaila herkeämättä. Ulkoisen tasapainon ongelmien lisäksi myös talouden sisäinen tasapaino voi järkeä, jos työpaikkojen tuho kiihtyy ja luonti hiipuu. Kaiken lisäksi talous saattaa ajautua sellaiseen velkaantumiskiarteeseen, ettei sitä voida katkaista muuten kuin kipeillä leikkauksilla. Jäljelle jää vaan ahdinkoa ja ankeita näkymiä.

Ulkoisen tasapainon seurantaan, ennakkointiin ja analysointiin tarvitaan mittareita, jotka antavat luotettavan, monipuolisen ja yksityiskohtaisen kuvan lyhyen aikavälin taloustilanteesta.

Parhaan mahdollisen luotettavuuden saamiseksi mittareiden tulisi perustua mahdollisimman relevantteihin ja tarkasti mitattaviin muuttujiin. Monipuoliset mittarit puolestaan kertovat muun muassa taloustilanteen toimialoitteisesta rakenteesta.

Johtopäätösten kannalta kuitenkin erityisen tärkeää on saada yksityiskohtaista tietoa siitä, mistä osatekijöistä taloustilanteen muutokset johtuvat. Miten esimerkiksi palkkojen, tuottavuuden tai lopputuotteiden hintojen kehitys on vaikuttanut talouden ulkoisen tasapainon edellytyksiin tai yritysten kykyyn ja haluun säilyttää vanhoja työpaikkoja ja luoda uusia?

Kirjoituksessa esitellään tiivistetysti lyhyen aikavälin taloustilanteen arviointiin käytettyä neljää mittaria, kerrotaan mittarien ominaisuuksista ja esitetään niiden keskinäiset kytkökset. Artikkelissa näytetään, millaisiin osatekijöihin kukin mittari voidaan jakaa. Tämän jälkeen esitetään joitakin tuloksia koko Suomen yrityssektorin kehityksestä ja kehityksen osatekijöistä. Vertailukohtana käytetään Ruotsia, Saksaa ja Yhdysvaltoja sekä eräitä muita kiinnostavia maita.

Mittarit antavat keskenään hieman erilaisen kuvan siitä, milloin Suomen yrityssektorin taloudellinen tila oli parhaimmillaan ja milloin heikkeneminen alkoi. Niin sanottuihin *nimellisiin* yksikkö(työ)-kustannuksiin perustuvien mittarien mukaan tilanne oli parhaimmillaan 1990-luvun alkuvuosina. Sen jälkeen tilanne olisi näiden mittarien mukaan heikentynyt hitaaseen, mutta vakaaseen tahtiin aina viime vuosiin saakka. Tulos ei muutu, vaikka työn hinnan ja tuottavuuden lisäksi mittarissa otettiin huomioon myös välipanosten (materiaalit, palvelut ja energia) hinnat ja tuottavuus, eli kun käytetään yksikkötyökustannusten sijasta *yksikkökustannuksia* taloustilanteen mittarina.

Sen sijaan kuva Suomen yrityssektorin talouskehityksen käänneistä muuttuu merkittävällä tavalla, kun panosten hinnat suhteutetaan arvonlisäyksen tai bruttotuotannon hintaan, eli kun mittarina käytetään niin sanottuja *reaalisia* yksikkö(työ)kustannuksia. Nämä mittarit kuvaavat yritysten kannattavuuskehitystä. Mittarien mukaan yrityssektorin kyky ja kannustimet luoda ja säilyttää työpaikko-

* Tämä artikkeli perustuu ETLAssa meneillään olevaan TT-säätiön rahoittamaan hankkeeseen *Mitä kilpailukyky on?* Kirjoittaja kiittää Markku Kotilaista ja Olavi Rantalaa hyvistä kommentteista, mutta vastaa sanoistaan ja tuloksistaan yksin.

ja kansainvälisen kilpailun paineessa vahvistuivat 1990-luvun laman jälkeen voimakkaasti aina vuoteen 2000 saakka. Sen jälkeen tämä kyky alkoi heiketä hyvin nopeaan tahtiin, ja heikkeneminen suhteessa kilpailijamaihin suorastaan kiihtyi finanssikriisin jälkeisinä vuosina.

Nokian ja sen ympärille rakentuneen valmistusklusterin ongelmat heijastuvat näissä mittarituoksissa selvästi. Toisaalta tilanteen merkittävää heikkenemistä on tapahtunut myös monilla muilla teollisuusaloilla. Lisäksi mittarit kertovat, että myös yksityisissä palveluissa tilanne alkoi heikentyä jo 2000-luvun alkuvuosina, ja tämä kehitys on jatkunut aivan viime vuosiin saakka.

Kirjoituksen loppuosa on rakennettu seuraavasti. Ensin kerrotaan lyhyesti, millaisia tarkoituksia varten erilaisia mittareita on tehty. Sen jälkeen kuvataan neljä toisiinsa kytkeytyvää lyhyen aikavälin talousmittaria sekä niiden osatekijät. Sitten esitetään laskelmatulokset. Kaikkea tätä seuraavat loppupäätelmät.

ERILAISET KILPAILUKYVYN MITTARIT

Talouden kilpailukykyä on määritelty ja mitattu monin eri tavoin.¹ Toiset mittarit pyrkivät mittaamaan talouden pitkän aikavälin kasvuedellytyksiä. Tällaisia ovat mm. useiden kansainvälisten järjestöjen rakentamat indeksit, jotka pyrkivät kokoamaan talouden kasvukykyyn lukemattomat osatekijät sellaiseksi tunnusluvuksi, jonka perusteella taloudet saadaan paremmuusjärjestykseen (Maliranta ja Rouvinen, 2013).

Näissä mittareissa annetaan suuri paino sille, kuinka hyvin talous on pystynyt luomaan ja otamaan käyttöön uutta teknologiaa. Painotus on perusteltu, sillä pitkän aikavälin talouskasvu perustuu teknologiseen kehitykseen. Vaikka näiden mittareiden tarkoitus on nimenomaan mitata talouden tulevia *pitkän aikavälin kasvuedellytyksiä*, historiassa näiden mittareiden ennustekyky on ollut lievästi sanottuna vaatimatonta (Rouvinen, 2005).

Seuraavassa keskitytään sellaisiin mittareihin, joiden tarkoituksena on mitata talouden lyhyen aikavälin ulkoisen tasapainon edellytyksiä (esim. Kajanoja, 2012). Näiden mittareiden hyvyttä voidaan siis mitata mm. sen perusteella, kuinka hyvin ne selittävät muutoksia kansainvälisen kaupan markkinaosuuksissa ja ehkä myös talouden aktiiviteettia ja työllisyyttä varsinkin avoimella sektorilla.

NIMELLISET JA REAALISET YKSIKKÖ(TYÖ)KUSTANNUKSET Mittarien esittely

Taulukossa 1 on esitetty tässä kirjoituksessa käytetyt mittarit. Perinteisin ja tunnetuin lyhyen aikavälin kilpailukyky mittari on nimelliset yksikkötyökustannukset, josta tässä käytetään lyhennystä NULC (nominal unit labor costs). Kansainvälisissä vertailuissa tyypillisesti otetaan huomioon myös valuuttakurssien muutoksen vaikutus, eli mittaukset tehdään samassa valuutassa. Nimensä mukaisesti mittari keskittyy työpanoskustannuksiin, jotka suhteutetaan arvonlisäyksen volyyymiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nimellinen keskituntipalkka suhteutetaan (reaa-

Taulukko 1 Lyhyen aikavälin mittarit

		TARKASTELTAVAT PANOKSET	
		Työpanos	Kaikki muuttuvat panokset
PANOKSEN/ PANOSTEN HINTA	Nimellinen	Nimellinen yksikkötyökustannus (NULC)	Nimellinen yksikkökustannus (NUC)
	Reaalinen	Reaalinen yksikkötyökustannus (RULC)	Reaalinen yksikkökustannus (RUC)

¹ Toisaalta koko kilpailukyky-käsitteen tarpeellisuus on asetettu kyseenalaiseksi (Krugman, 1994).

liseen) työn tuottavuuteen. Työpanoksen hintaa ei siis suhteuteta tuotoksen hintaan. Tästä tulee nimitys ”nimellinen”. Samalla mittarin kytkös työpanoksen taloudelliseen tuottavuuteen (tai kannattavuuteen) katkeaa.

Mittari on ongelmallinen ainakin siinä mielessä, että se ei näytä pystyvän selittämään kovin hyvin talouden ulkoisen tasapainon kehitystä (ks. Kajanaja, 2012; Maliranta ja Vihriälä, 2013). Tämä tietysti heikentää mittarin arvoa käytännön työkaluna.

Akateemisessa talousblogissa professori Pertti Haaparanta toteaa osuvasti seuraavaa:

”...yksikkötyökustannukset eivät ota huomioon vaihtosuhteita. Ongelma on siinä, että yksikkötyökustannukset lasketaan niin, että nimelliset työvoimakustannukset jaetaan työn tuottavuudella. Yksinkertaisinkin teoreettinen malli kertoo sen, että oikea tapa on laskea reaali-palkkatason suhde työn tuottavuuteen.”

(Kilpailukykytön Suomi? 22.10.2012, lisäys 24.10.2012, <http://blog.hse-econ.fi/?p=4884#more-4884>)

Reaalisissa yksikkötyökustannuksissa (real unit labor costs, RULC) reaali-palkka lasketaan käyttämällä deflaattorina arvonlisäyksen hintaa.

Käytännössä reaalin yksikkötyökustannusmittari kytkeytyy työn arvonlisäysosuuteen (tai työn tulo-osuuteen) seuraavasti:

$$\frac{w \times E}{V \times p^v} = \text{(työn tulo-osuus)}$$

$$\frac{w/p^v}{V/L} \times \text{(reaaliset yksikkötyökustannukset)}$$

$$\frac{E}{L} \quad \text{(palkansaajien osuus työvoimasta)}$$

, jossa w on keskituntipalkka, E on palkansaajien työtunnit, V on arvonlisäyksen volyyymi, p^v on arvonlisäyksen hinta ja L on kaikkien henkilöiden (palkansaajien ja yrittäjien) työtunnit.

Mittari kytkeytyy siis hyvin läheisesti taloudellisen toiminnan kannattavuuteen. On syytä huo-

mata, että matalat reaaliset yksikkötyökustannukset eivät johdu pelkästään siitä, että työpanosta on käytetty tehokkaasti tai siitä, että työpanos on edullista. Matalat reaaliset yksikkötyökustannukset voivat johtua myös siitä, että esimerkiksi taitavan markkinoinnin avulla tuotteista saadaan korkea hinta. Toisaalta korkea hinta voi johtua myös kilpailun puutteesta. Tällä perusteella mittaria voi käyttää myös *kilpailullisuuden* mittarina. Tässä suhteessa mittari on kuitenkin hyvin ongelmallinen (Boone, 2008). Erityisen ongelmallinen se on kansainväliselle kilpailulle avoimilla aloilla, joilla hinnat määräytyvät pitkälti maailmanmarkkinoilla.

Sekä nimellisten että reaalisten yksikkötyökustannusten ongelmana voidaan pitää sitä, että mittarit keskittyvät pelkästään työpanokseen. On kiinnostavaa ottaa huomioon myös materiaali-, palvelu- ja energiapanokset ainakin kahdesta syystä. Ensiksi, nuo kaikki panokset ovat sellaisia, joita yritys pystyy ainakin periaatteessa säätelemään helposti lyhyellä aikavälillä, eli ne ovat ns. ei-kiinteitä tai muuttuvia panoksia. Itse asiassa niiden määrän säätely on usein jopa joustavampaa kuin työpanoksen. Toiseksi, noiden panosten osuus yritysten kokonaiskustannuksista on monilla toimialoilla hyvin suuri. Siksi näiden panosten hinta ja käytön tehokkuus vaikuttavat merkittäväällä tavalla yritysten kilpailukykyyn ja kannattavuuteen. (Ks. Mankinen, Rantala ja Nikula, 2012; Rantala, 2013.)

Yksikkökustannus on mittari, joka ottaa samaan aikaan huomioon kaikki muuttuvat panokset, eli työn, materiaalin, palvelut ja energian. Nimellinen yksikkökustannus (nominal unit costs, NUC) ei ota huomioon bruttotuotoksen hintaa, mutta reaalin yksikkökustannus (real unit costs, RUC) ottaa.

Maiden välisessä vertailussa edellä kerrottujen mittarien arvojen muutoksia verrataan maiden kesken. Kilpailukykyä (tai suhteellista kannattavuutta) siis mitataan suhteellisilla nimellisillä tai reaalisilla yksikkö(työ)kustannuksilla. Jos Suomen yksikkötyökustannukset ovat nousseet esi-

merkiksi nopeammin kuin Ruotsissa, Suomen kilpailukyky (tai suhteellinen kannattavuus) on Ruotsiin nähden heikentynyt. Ulkoisen tasapainon kannalta on hyvin olennaista, että kilpailukyky on riittävän hyvä suhteessa tärkeimpiin kilpailijamaihin. Kilpailijan tärkeyttä voidaan mitata esimerkiksi vienti- ja tuontiosuuksilla.

Edellä kerrotut mittarit voidaan jakaa osatekijöihin seuraavasti:

NULC = valuuttakurssi + palkat – työn tuottavuus

RULC = palkat – työn tuottavuus – arvonlisäyksen hinta (omassa valuutassa)

NUC = valuuttakurssi + muuttuvien panosten yhteishinta – muuttuvien panosten yhteistuottavuus

RUC = muuttuvien panosten yhteishinta – muuttuvien panosten tuottavuus + tuotoksen hinta (omassa valuutassa)

Yksikkökustannusmittari on siis periaatteeltaan aivan samanlainen kuin perinteisempi yksikkötyökustannus, paitsi että *työn tuottavuuden* tilalla käytetään *muuttuvien panosten yhteistuottavuutta* ja työnpanoksen hinnan tilalla muuttuvien panosten ”yhteishintaa”. ”Yhteishintaa” ja ”yhteistuottavuutta” voidaan mitata empiirisestä aineistosta indeksillä, joka antaa kullekin panokselle painon sen mukaan, mikä on sen kustannusosuus tuotantotoiminnassa.

Laskelmat

Edellä kuvattujen mittarien laskemiseen on käytetty OECD:n tietokantoja, joita on yhdistetty niin, että laskelmiin saataisiin mahdollisimman laaja maajoukko, pitkät aikasarjat ja ennen kaikkea tuoreimmat saatavilla olevat tiedot.

Kuvioissa 1 on arvioitu Suomen yrityssektorin tilan kehitystä neljällä eri mittarilla (NULC, RULC, NUC ja RUC) ja kolmella eri vertailukohtalla (Ruotsi, Saksa ja Yhdysvallat). Nimellisten yksikkötyökustannusten vertailu paljastaa muun muassa seuraavat asiat. Ensiksi, vertailu Yhdysvaltoihin kertoo voimakkaista kilpailukykyyn heilahduksista vuoden 1980 jälkeen. Toiseksi, ajoit-

tain vertailu Yhdysvaltoihin antaa melko erilaisen kuvan kilpailukykyyn tilanteesta kuin muut vertailukohtat. Näin on esimerkiksi 2000-luvun taitteessa. Kolmanneksi, näiden vertailujen mukaan viime vuosien kilpailukykytilanne on lähellä pitkän aikavälin keskiarvoa, joten tämä indikaattori ei osoita kilpailukykyyn olevan kovin merkittävässä epätasapainotilanteessa.

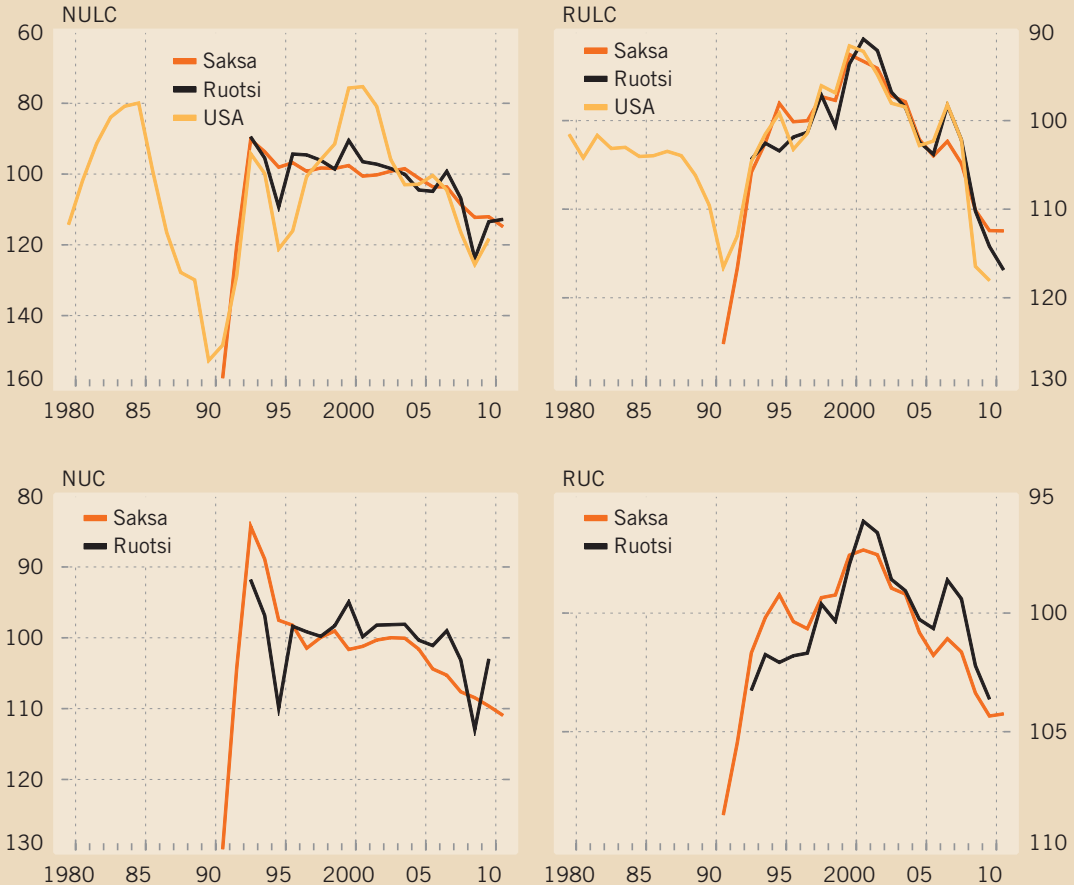
Nimellisiin yksikkökustannuksiin perustuva mittari ei muuta yleiskuvaa. Tosin arviointia vaikeuttaa se, että Yhdysvalloilta ei ole saatavilla laskelmiin tarvittavia kaikkia tietoja. Lisäksi tämän bruttotuotokseen pohjautuvan mittarin skaala poikkeaa edellisestä arvonlisäykseen pohjautuvasta mittarista.

Sen sijaan kuva muuttuu, kun tarkastellaan nimellisten yksikkö(työ)kustannusten sijasta reaalisia. Ensiksi, reaalisten yksikkötyökustannusten vertailu Yhdysvaltoihin paljastaa, että Suomen kilpailukyky (suhteellinen kannattavuus) oli erityisen huono 1990-luvun taitteessa ja uudestaan 20 vuotta myöhemmin. Tilanne oli puolestaan huomattavasti pitkän aikavälin keskiarvoa parempi 2000-luvun taitteessa. Toiseksi, kuva on melko samanlainen riippumatta siitä, käytetäänkö vertailukohtana Yhdysvaltojen sijasta Saksaa tai Ruotsia.

Reaalisten yksikkökustannusten mittari antaa samantyyppisen kuvan kehityksestä kuin yksikkötyökustannusmittari. Vaikka mittarien skaalat poikkeavat toisistaan, kummankin mittarin mukaan Suomen yrityssektorin tilanne on nyt samaa tasoa kuin 1990-luvun alussa.

Edellisen havainnon perusteella sillä ei ole olennaista vaikutusta tuloksiin, sisällytetäänkö välipanokset suoraan tarkasteltaviin muuttujiin. Samanlainen kuva kehityksestä siis saadaan, kun tarkastelu tehdään työpanokseen keskittyvällä yksikkötyökustannusmittarilla. Tämä selittyy sillä, että välipanoksien hinnan ja käytön tehokkuuden vaikutus tulee mukaan arvonlisäyksen hinnan ja volyymin kautta. Arvonlisäys kasvaa (ja yksikkötyökustannukset alenevat), kun välipanosten käytön tehokkuus paranee tai niiden hinta laskee.

Suomen yrityssektorin nimelliset ja reaaliset yksikkö(työ)kustannukset suhteessa tärkeimpiin kauppakumppaneihin (vuosien 1995-2009 keskiarvo = 100)

Nouseva käyrä kertoo, että kustannukset ovat alentuneet ja yritysten tilanne on siis parantunut.

Huom. Mukana ei ole rahoitus- ja vakuutussektoria eikä asuntojen omistamista.

ETLA S13.2/f360

Kuten seuraavaksi käy ilmi, yksikkökustannusmittarin ehkä merkittävin etu on siinä, että sen avulla työpanoksen ja välipanosten vaikutukset voidaan eritellä toisistaan havainnollisesti.

Taulukossa 2 esitetään nimellisiin ja reaalsiin yksikkötyökustannuksiin perustuvan mittarin hajotelma. Laskelmissa esitetään vertailut Suomen ja eräiden kilpailijamaiden välillä. Luvut kertovat

yksikkökustannusten ja niiden osatekijöiden vuotuisen muutoksen prosenttiyksikköinä kyseisellä ajanjaksolla. Positiivinen arvo nimellisten tai reaalisien yksikkötyökustannusten kohdalla tarkoittaa sitä, että indikaattorin mukaan Suomen kilpailukyky on heikentynyt suhteessa kyseiseen maahan. Tarkasteltavat ajanjaksot ovat vuodet 1993–2000, 2000–2007 ja 2007–2011.²

² Viimeisen periodin vuodet vaihtelevat hieman maittain aineiston saatavuuden mukaan. Vertailu Suomeen on tehty aina niiden vuosien osalta, joilta on saatavilla luvut molemmista maista.

Vuosina 2007–2011 Suomen nimelliset yksikkötyökustannukset kohosivat nopeammin kuin missään muussa vertailumaassa Norjaa lukuun ottamatta. Kehitys johtuu siitä, että palkat nousi-

vat nopeammin kuin muissa maissa (poikkeuksena Norja ja Espanja) ja työn tuottavuus kehittyi huonommin kuin missään vertailtavana olevassa maassa (ilman ainuttakaan poikkeusta). Reaali-

Taulukko 2 Nimellisten ja reaalisten yksikkötyökustannusten hajotelma. Eri maiden yrityssektori suhteessa Suomen yrityssektoriin (Suomi = 0).

Periodi	Maa	Nimelliset yksikkötyökustannukset (1)=(2)+(3)-(4)	Valuuttakurssi (2)	Palkat (3)	Työn tuottavuus (4)	Arvonlisäyksen hinta omassa valuutassa (5)	Reaaliset yksikkötyökustannukset (6)=(3)-(4)-(5)
Suomen kilp.kyvyn kannalta hyvä arvo		negatiivinen	negatiivinen	negatiivinen	positiivinen	positiivinen	negatiivinen
1993–2000	FIN	0	0	0	0	0	0
1993–2000	SWE	0.2	0.6	-0.9	-0.4	1.1	-1.6
1993–2000	NOR	-1.1	1.3	-1.7	0.8	-3.0	0.5
1993–2000	DNK	0.7	1.4	0.6	1.3	0.4	-1.1
1993–2000	DEU	1.1	1.8	0.7	1.4	1.2	-1.9
1993–2000	FRA	1.7	1.5	0.9	0.7	1.6	-1.5
1993–2000	NLD	0.8	1.9	0.4	1.5	0.1	-1.2
1993–2000	ITA	1.6	2.4	0.7	1.5	-0.6	-0.2
1993–2000	AUT	0.9	1.2	1.1	1.4	0.7	-1.0
1993–2000	USA	-3.1	-1.7	-0.4	1.0	0.5	-1.9
2000–2007	FIN	0	0	0	0	0	0
2000–2007	SWE	1.3	1.3	-0.5	-0.5	-0.7	0.7
2000–2007	NOR	-4.2	-0.2	-1.5	2.6	-4.5	0.5
2000–2007	DNK	-2.6	0.0	-0.8	1.8	-2.0	-0.6
2000–2007	DEU	0.9	0.0	1.9	1.0	-0.6	1.4
2000–2007	FRA	-1.6	0.0	0.2	1.8	-1.3	-0.3
2000–2007	NLD	-1.3	0.0	-0.2	1.0	-1.9	0.6
2000–2007	ITA	-2.3	0.0	0.9	3.2	-2.0	-0.3
2000–2007	ESP	-2.9	0.0	-0.4	2.5	-3.8	1.0
2000–2007	AUT	-0.1	0.0	1.0	1.1	-1.2	1.0
2000–2007	USA	4.6	5.7	-0.1	1.0	-2.0	1.0
2007–2011	FIN	0	0	0	0	0	0
2007–2011	SWE	3.2	-0.6	2.3	-1.5	-0.5	4.3
2007–2011	NOR	-1.6	-0.7	-1.0	-0.1	-3.4	2.5
2007–2011	DNK	2.6	0.0	0.8	-1.8	-1.1	3.6
2007–2011	DEU	2.6	0.0	1.3	-1.3	0.2	2.4
2007–2011	FRA	2.0	0.0	0.8	-1.1	-1.5	3.5
2007–2011	NLD	2.6	0.0	1.1	-1.5	-0.8	3.3
2007–2011	ITA	1.8	0.0	0.9	-0.9	-0.2	2.1
2007–2011	ESP	5.9	0.0	-0.1	-6.0	-3.2	9.1
2007–2011	AUT	2.3	0.0	0.4	-1.9	-1.0	3.3
2007–2011	USA	4.2	-1.1	0.5	-4.7	-0.9	6.1

Huom. viimeinen vertailuvuosi vaihtelee joidenkin maiden kohdalla: USA 2010, Espanja 2009 ja Ranska 2010.

sia suhteellisia yksikkötyökustannuksia (sarake (6)) heikensi lisäksi se, että arvonlisäyksen hinta nousi enemmän kuin muissa maissa Saksaa lukuun ottamatta.

Taulukosta nähdään, että ajanjaksolla 2000–2007 nimelliset yksikkötyökustannukset antavat yleisesti ottaen selvästi myönteisemmän kuvan Suomen yritysten tilanteen kehityksestä kuin re-

Taulukko 3 Reaalisten ja nimellisten yksikkökustannusten hajotelma. Eri maiden yrityssektori suhteessa Suomen yrityssektoriin (Suomi = 0.0).

Periodi	Maa	Nimelliset yksikkökustannukset (1)=(2)+(3)-(4)	Valuuttakurssi (2)	Panoshinnat (3)	Panos-tuottavuus (4)	Tuotoksen hinta omassa valuutassa (5)	Reaaliset yksikkökustannukset (6)=(3)-(4)-(5)
Suomen kilp.kyvyn kannalta hyvä arvo		negatiivinen	negatiivinen	negatiivinen	positiivinen	positiivinen	negatiivinen
1993-2000	FIN	0	0	0	0	0	0
1993-2000	SWE	0.5	0.6	-0.5	-0.4	0.6	-0.8
1993-2000	NOR	0.3	1.3	-0.9	0.2	-1.4	0.3
1993-2000	DNK	1.2	1.4	-0.1	0.2	0.4	-0.6
1993-2000	DEU	2.7	1.8	1.4	0.5	1.4	-0.6
1993-2000	FRA	2.2	1.5	0.8	0.2	1.4	-0.7
1993-2000	NLD	1.4	1.9	-0.1	0.4	0.1	-0.6
1993-2000	ITA	2.5	2.4	0.9	0.8	-0.8	0.9
1993-2000	AUT	0.7	0.0	0.8	0.2	0.9	-0.3
1993-2000	USA	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
2000-2007	FIN	0	0	0	0	0	0
2000-2007	SWE	0.6	1.3	-1.0	-0.3	-0.8	0.1
2000-2007	NOR	-2.8	-0.2	-1.3	1.4	-2.6	0.0
2000-2007	DNK	-1.2	0.0	-0.4	0.8	-0.8	-0.4
2000-2007	DEU	0.5	0.0	0.9	0.4	0.0	0.5
2000-2007	FRA	-0.8	0.0	-0.1	0.6	-0.6	-0.2
2000-2007	NLD	-1.2	0.0	-1.0	0.3	-1.4	0.2
2000-2007	ITA	-1.6	0.0	-0.5	1.1	-1.3	-0.4
2000-2007	ESP	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
2000-2007	AUT	-0.4	0.0	0.1	0.5	-0.6	0.2
2000-2007	USA	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
2007-2011	FIN	0	0	0	0	0	0
2007-2011	SWE	1.3	1.0	-0.3	-0.5	-1.4	1.7
2007-2011	NOR	-1.6	-0.7	-0.7	0.1	-1.8	1.0
2007-2011	DNK	0.7	0.0	0.1	-0.6	-0.5	1.2
2007-2011	DEU	1.3	0.0	1.0	-0.4	0.5	0.8
2007-2011	FRA	0.5	0.0	0.1	-0.4	-0.7	1.2
2007-2011	NLD	0.2	0.0	-0.3	-0.5	-0.8	1.0
2007-2011	ITA	-0.4	0.0	-1.1	-0.7	-0.7	0.3
2007-2011	ESP	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
2007-2011	AUT	0.1	0.0	-0.4	-0.5	-0.9	1.0
2007-2011	USA	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Huom. viimeinen vertailuvuosi vaihtelee joidenkin maiden kohdalla: Italialla, Ranskalla, Itävallalla ja Ruotsilla viimeinen saatavilla oleva vuosi on 2010.

aaliset yksikkötyökustannukset. Reaaliset yksikkötyökustannukset paljastavat, että Suomen yri-

tysten tilanne oli alkanut heikentyä jo 2000-luvun alkupuolella. Vaikka työn tuottavuuden kasvu oli

Taulukko 4 Reaalisten yksikkökustannusten hajotelma panoslajin mukaan. Eri maiden yrityssektori suhteessa Suomen yrityssektoriin (Suomi = 0).

Periodi	Maa	Panoshinnat		Panostuottavuus		Tuotannon hinta (5)	Reaaliset yksikkökustannukset (6)=(1)+(2)-(3)-(4)-(5)
		Työ (1)	Väli-panokset (2)	Työ (3)	Väli-panokset (4)		
Suomen kilp.kyvyn kannalta hyvä arvo							
		negatiivinen	negatiivinen	positiivinen	positiivinen	positiivinen	negatiivinen
1993-2000	FIN	0	0	0	0	0	0
1993-2000	SWE	-0.2	-0.3	-0.1	-0.2	0.6	-0.8
1993-2000	NOR	-0.3	-0.6	0.0	0.1	-1.4	0.3
1993-2000	DNK	-0.1	0.0	0.0	0.1	0.4	-0.6
1993-2000	DEU	0.4	1.0	0.1	0.4	1.4	-0.6
1993-2000	FRA	0.2	0.6	0.0	0.1	1.4	-0.7
1993-2000	NLD	0.0	0.0	0.1	0.3	0.1	-0.6
1993-2000	ITA	0.4	0.6	0.2	0.6	-0.8	0.9
1993-2000	AUT	0.2	0.6	0.0	0.2	0.9	-0.3
1993-2000	USA	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
2000-2007	FIN	0	0	0	0	0	0
2000-2007	SWE	-0.3	-0.7	-0.1	-0.2	-0.8	0.1
2000-2007	NOR	-0.4	-0.8	0.4	0.9	-2.6	0.0
2000-2007	DNK	-0.2	-0.2	0.2	0.6	-0.8	-0.4
2000-2007	DEU	0.2	0.7	0.1	0.3	0.0	0.5
2000-2007	FRA	-0.1	-0.1	0.2	0.5	-0.6	-0.2
2000-2007	NLD	-0.3	-0.7	0.1	0.2	-1.4	0.2
2000-2007	ITA	0.0	-0.5	0.3	0.8	-1.3	-0.4
2000-2007	ESP	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2000-2007	AUT	0.0	0.2	0.1	0.4	-0.6	0.2
2000-2007	USA	n/a	n/a	n/a	n/a	0.0	0.0
2007-2011	FIN	0	0	0	0	0	0
2007-2011	SWE	-0.1	-0.2	-0.2	-0.4	-1.4	1.7
2007-2011	NOR	-0.3	-0.4	0.0	0.1	-1.8	1.0
2007-2011	DNK	-0.1	0.2	-0.2	-0.4	-0.5	1.2
2007-2011	DEU	0.2	0.7	-0.1	-0.3	0.5	0.8
2007-2011	FRA	0.0	0.1	-0.1	-0.3	-0.7	1.2
2007-2011	NLD	-0.1	-0.2	-0.2	-0.4	-0.8	1.0
2007-2011	ITA	-0.1	-1.0	-0.2	-0.5	-0.7	0.3
2007-2011	ESP	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
2007-2011	AUT	-0.2	-0.2	-0.2	-0.4	-0.9	1.0
2007-2011	USA	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Huom. viimeinen vertailuvuosi vaihtelee joidenkin maiden kohdalla: Italialla, Ranskalla, Itävallalla ja Ruotsilla viimeinen saatavilla oleva vuosi on 2010.

vertailumaita ripeämpää, yritysten näkökulmasta tämä hyöty valui suurelta osin arvonlisäyksen alentuneeseen hintaan.

Taulukossa 3 tarkastellaan yksikkökustannusmittaria. Taulukon perusviesti on hyvin samantapainen kuin edellä: tarkasteltaessa asiaa reaalisilla kustannuksilla todetaan, että, yritysten tilanne alkoi heikentyä jo 2000-luvun alussa suhteessa useisiin keskeisiin kilpailijamaihin.

Tuotannon suhteellisen hinnan laskeminen selittää merkittävän osan vuoden 2000 jälkeisestä heikosta kehityksestä. Vuoden 2007 jälkeen myös muuttuvien panosten heikko tuottavuuskehitys on pahentanut tilannetta. Sen sijaan muuttuvien panosten hintakehityksen vaikutus on epäselvempi. Tilanne vaihtelee sen mukaan, mihin maahan vertailu suoritetaan. Saksaan nähden Suomen panosten hinnat ovat nousseet nopeammin, mutta esimerkiksi Ruotsiin, Itävaltaan ja Italiaan nähden hitaammin.

Taulukosta 4 saa tarkemman selon siitä, miten panosten hintojen ja niiden käytön tehokkuuden kehitys on vaikuttanut Suomen suhteellisiin reaalisii yksikkökustannuksiin.

Taulukosta nähdään, että vuoden 2007 jälkeen työn ja välipanosten nopea hintojen nousu sekä lisäksi niiden heikko tuottavuuskehitys ovat heikentäneet Suomen yritysten tilannetta suhteessa Saksaan. Toisaalta Suomen tilannetta on helpottanut Saksa nopeampi tuotannon hinnan nousu.

Ruotsiin nähden Suomen yritysten tilanne heikentynyt vielä selvästi nopeampaan tahtiin kuin Saksaan verrattuna vuoden 2007 jälkeen. On kuitenkin kiinnostavaa huomata, että Ruotsin kohdalla tekijät ovat hyvin erilaiset kuin Saksan. Suomessa panosten hinnat ovat nousseet hitaammin kuin Ruotsissa. Suomen yritysten (siis suhteessa Ruotsiin) ongelmana on ollut työn tuottavuuden ja välipanosten tuottavuuden sekä tuotannon hinnan heikko kehitys.

Edellä tarkasteltiin koko Suomen yrityssektorin tilanteen kehitystä vaihtoehtoisilla mittareilla. Niissä tietenkin heijastuu Nokia-klusterin nousu kukoistukseen 1990-luvun jälkipuoliskolla ja kiihtyvä hiipuminen 2000-luvun aikana. Toisaalta reaalisilla yksikkö(työ)kustannuksilla arvioituna tilanne on voimakkaasti huonontunut myös muilla teollisuusaloilla. Ehkä vieläkin kiinnostavampi havainto on kuitenkin se, että reaalisilla yksikkö(työ)-kustannuksilla arvioituna kehityksen käännteet ovat olleet yksityisissä palveluissa sangen samantyyppiset kuin koko yrityssektorilla (Maliranta ja Rouvinen, 2013). Reaalisilla yksikkö(työ)kustannuksilla arvioituna tilanne alkaa yksityisissä palveluissa lähennellä jo 1990-luvun alun kurjimpia tasoja.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kirjoituksessa on arvioitu Suomen yrityssektorin hintakilpailukyvyn ja suhteellisen kannattavuuden kehitystä ja kehityksen osatekijöitä neljällä erilaisella, mutta toisiinsa läheisesti kytkytyvällä mittarilla. Reaalisilla yksikkötyökustannuksilla arvioituna Suomen yritysten kyky luoda ja säilyttää työpaikkoja kansainvälisen kilpailun paineessa tai kasvattaa markkinaosuuksia vientimarkkinoilla näyttää huomommalta kuin nimellisillä yksikkökustannuksilla arvioituna.

Sen sijaan tilanne näyttää melko samanlaiselta riippumatta siitä, käytetäänkö sellaista mittaria, joka keskittyy pelkästään työpanokseen (eli yksikkötyökustannuksia) vai sellaista, jossa katsotaan työpanoksen lisäksi myös välipanosten (materiaalit, palvelut ja energia) tuottavuuden ja hinnan vaikutusta (eli yksikkökustannuksia). Jälkimmäisen mittarin edut näyttävät tulevan lähinnä siitä, että se tarjoaa uudenlaisia mahdollisuuksia eritellä esimerkiksi niitä osatekijöitä, jotka selittävät ulkoisen tasapainon edellytysten kehitystä.

KIRJALLISUUTTA

Boone, J. (2008): Competition: Theoretical parameterizations and empirical measures. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 164(4), 587–611.

Kajanoja, L. (2012): Suomen kilpailukyky ja sen mittaaminen. *Euro & Talous*, 20(5), s. 85–95.

Krugman, P. (1994): Competitiveness: A dangerous obsession. *Foreign Affairs*, 73(2), s. 28–44.

Maliranta, M. ja Rouvinen, P. (2013): Huoli kilpailukyvystä on aiheellinen. Teoksessa ETLA (toim.), *Muistioita hallitukselle. Talouspolitiikan linjaus keväällä 2013*, s. 16–25.

Maliranta, M. ja Vihriälä, V. (2013): Suomen kilpailukykyongelman luonne. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, ETLA Raportit No. 9.

Mankinen, R, Rantala, O. ja Nikula, N. (2012): Kustannuskilpailukyvyn mittausten menetelmien uudistaminen. Valtioneuvoston kanslia. Raportti 3/2012.

Rantala, O. (2013): Kilpailukyvyn mittaamisen teoriaa ja käytäntöä. ETLA, Raportit, No. 15.

Rouvinen, P. (2005): Vaurauden lähteet – kilpailukyky, talouskasvu vai molemmat? Teoksessa A. Hyttinen ja P. Rouvinen (toim.), *Mistä talouskasvu syntyy?* B214, s. 31–48. Helsinki: Taloustieto Oy.

Aikaisemmin julkaistut artikkelit

Suhdanne ja The Finnish Economy and Society -aikakausjulkaisuissa aikaisemmin julkaistut artikkelit ovat luettavissa ETLAn kotisivuilla osoitteessa www.etla.fi.

Suhdanne		
Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2013/1	Taluspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2013 Eläkeiän nostamisen vaikeudesta Digitaaliseen palveluyhteiskuntaan Ilmastopoliittikka alkaa jarruttaa talouskasvua	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Mika Pajarinen, Petri Rouvinen, Pekka Ylä-Anttila Olavi Rantala
2012/2	Euroopan ja Suomen taloudet saatava kestäväan kasvuun Arvioita eurokriisin ratkaisuehdotuksista Nokian osuus pienenee – ICT-sektorin kasvu palveluissa ja ohjelmistoissa	Markku Kotilainen Markku Kotilainen Jyrki Ali-Yrkkö, Petri Rouvinen, Pekka Ylä-Anttila
2012/1	Valtiontaloutta tasapainotettava kestäväällä tavalla Kestävyysvaje ja velkakriisi Valtioiden välisen vakaussopimuksen merkitys talous- ja rahaliitolle Investoidaanko Suomessa tarpeeksi? Kansainvälinen vertailu Älyä ja softaa koneisiin	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Markku Kotilainen Ville Kaitila Pekka Ylä-Anttila
2011/2	Kriisistä kriisiin: milloin tämä päättyy? Työmarkkinamuutosten rooli Saksan taloudellisessa menestyksessä 2000-luvulla Suomi on siirtynyt edelläkävijäksi Kaivostoiminnan kasvun kansantaloudelliset ja aluetaloudelliset vaikutukset	Markku Kotilainen Antti Kauhanen Jari Hyvärinen Olavi Rantala
2011/1	Julkisen talouden tasapainottaminen määrittää taluspolitiikan suuntaa Onko ETLA optimisti julkisen talouden kestävyuden suhteen? Kiinan rooli globaalina tuotantolaitoksena ja maailmankaupan veturina? Taantuma hellittää – jatkuuko rakennekriisi?	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Jari Hyvärinen Pekka Ylä-Anttila
2010/2	Nousussa taas Teollinen tulevaisuus Tilinpidon uudistus muuttaa teollisuuden kustannuskilpailukykykysymyksiä	Pasi Sorjonen Pekka Ylä-Anttila Reijo Mankinen

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2010/1	Suhdannekäänte(kö)? Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus	Pasi Sorjonen Markku Kotilainen, Heli Koski, Reijo Mankinen, Olavi Rantala
2009/2	Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet	Markku Kotilainen
2009/1	Talous ja politiikka Velka ja elvytys Kolme havaintoa yritysrahoituksesta Speculation and Commodity Prices Ruotsi, Suomi ja EMU	Sixten Korkman Sixten Korkman Ari Hyttinen Emanuele De Meo, Paavo Suni Sixten Korkman
2008/2	Talouden kasvuvauhti vuosina 2009-2028 Yliopistoranking – huuhaata vai arvokasta tietoa? Does Finland Suffer from Brain Drain?	Pasi Sorjonen Pia Nykänen Edvard Johansson
2008/1	Maailmantalous ja makrotalouspolitiikka On aika luopua asuntokauppojen varainsiirtoverosta Miksi leskirouva asuu yksin 120 neliön asunnossa? Sääntelyllä tasa-arvoon? The 2000's and the Renewal of World Steel Market	Sixten Korkman Pasi Sorjonen Niku Määttänen Edvard Johansson, Jenni Kellokumpu, Sami Napari Paavo Suni
2007/2	Mikä on Suomen kilpailukyky? Talouspolitiikan ensisijaiset tavoitteet globaalissa maailmassa	Pasi Sorjonen Marti Nyberg
2007/1	Voiko vahva talouskasvu jatkua? Tasavero on kuluttamisen verottamista Työsuhdeoptiot ja toimitusjohtajien palkkaus	Pasi Sorjonen Marti Nyberg Mikko Mäkinen
2006/2	Finanssipolitiikan liikkumatila ensi hallituskaudella Miten varautua väestön ikääntymiseen? Muotoilustako lisää potkua yritysten kilpailukyvyille ja menestykselle? Commodity Futures as Predictors of Future Spot Prices	Sixten Korkman Jukka Lassila, Niku Määttänen, Tarmo Valkonen Maarit Lindström, Mika Pajarinen, Pekka Ylä-Anttila Paavo Suni
2006/1	Onko investointien vähäisyys Suomessa talouspoliittinen ongelma? Suurin osa ulkomaisista investoinneista ei syrjäytä kotimaisia Global Venture Capital Investing: is Finland Missing Out on the Next Wave of International Economic Integration? EKP:n inflaatiotavoite ja inflaatio yksityiskohtaisen hinta-aineiston valossa	Pasi Sorjonen Olli-Pekka Oksanen Luis Leal Paavo Suni

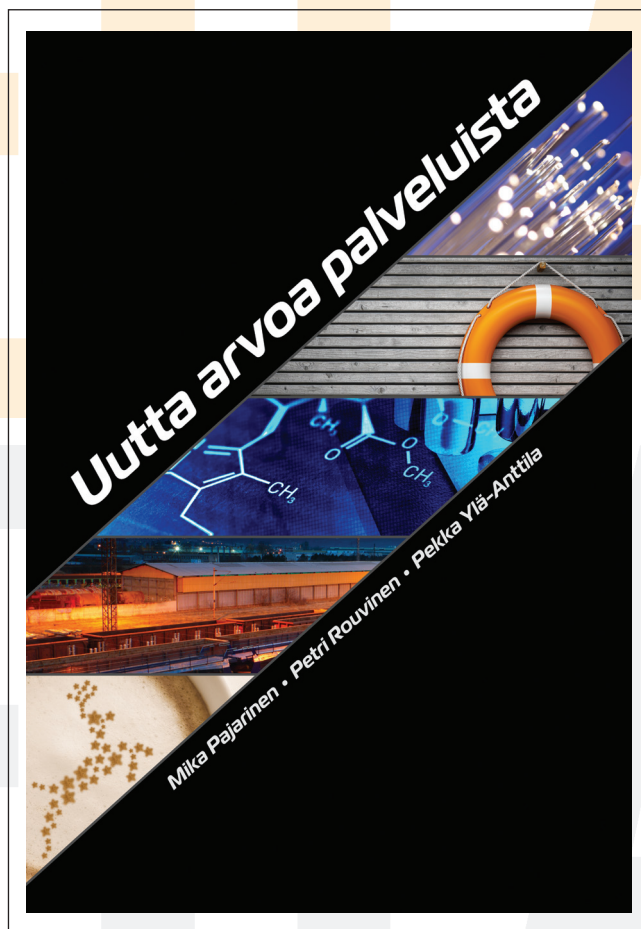
Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2005/4	Raakaöljyn hinta on epävakaa, mutta se on kallistunut pysyvästi	Paavo Suni, Anthony de Carvalho
2005/3	Intialla on hyvät mahdollisuudet pitkäaikaiseen vahvaan talouskasvuun Mitä vastaan eläkevakuutuksella vakuutetaan?	Paavo Suni Niku Määttänen
2005/2	Kiinan kysynnän vahva kasvu nostanut raakaöljyn hintaa Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen strategisten allianssien kautta	Paavo Suni Christopher Palmberg, Mika Pajarinen
2005/1	Töissä vai vapaalla? Ajankäytön vaikutus työllistymis- halukkuuteen Suomalaiset eivät ole outoja – uusia tuloksia kansainvälisestä työtyytyväisyystutkimuksesta	Olli-Pekka Ruuskanen Edvard Johansson
2004/4	Mitä kilpailukykyvertailut kertovat? Työmarkkinoiden sopimusjärjestelmää voidaan kehittää Ikääntyvä Suomi: riittääkö työvoimaa?	Pentti Vartia, Timo Nikinmaa Kari Alho Hannu Piekkola
2004/3	EU:n kemikaalilainsäädännön tiukentaminen heikentää teollisuuden kehitystä Kiina-ilmiö	Olavi Rantala Paavo Suni
2004/2	Suomi hyötyy Venäjä-ilmiöstä Bioteollisuuden kasvupotentiaali ja terveydenhuollon kustannuskriisi Yrittäjien määrä ja taloudellinen menestys	Hannu Hernesniemi Raine Hermans, Martti Kulvik Edvard Johansson
2004/1	Suomen ja Venäjän taloussuhteet Luova tuho Suomen tehdasteollisuudessa	Markku Kotilainen Mika Maliranta
2003/4	Mitä tapahtuu, kun Yhdysvaltain talouden tasapainottomuudet korjaantuvat? Yritysten kilpailukyky lähtöisin edelleen kotimaasta – Suoma- laisten yritysten kansainvälinen liiketoiminta Itämeren alueella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Maarit Lindström
2003/3	Kuluttajat ovat Yhdysvaltain talouskasvun riski Kilpailu Euroopan sähkömarkkinoilla kovenee	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Pekka Sulamaa
2003/2	ICT ei nosta tuottavuutta yksin, suoraan, automaattisesti tai välittömästi Tuotekehitys, tuotannon laadun paraneminen ja tuottavuuden kasvu Rahoitusjärjestelmän haasteet uudistuvassa taloudessa	Petri Rouvinen, Mika Maliranta Olavi Rantala Ari Hyytinen, Mika Pajarinen

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2003/1	Irakin sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Biotekniikkateollisuus Suomessa Biotekniikkayritysten globaalit markkinat Yritysskandaalit käynnistivät amerikkalaisen corporate governance -järjestelmän uudistukset	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Raine Hermans Terttu Luukkonen Mikko Mäkinen
2002/4	Sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Verotus kevenee Palkkaratkaisujen sisältö ja toteutuminen tulopoliitiikan aikakaudella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Tarmo Valkonen Reijo Marjanen
2002/3	Avainklustereiden alueellinen työllisyyskehitys 2002-2006 Taloudellinen globalisaatio kehitysmuissa	Olavi Rantala Markku Kotilainen, Ville Kaitila
2002/2	Kohti eurooppalaista veroastetta Vapaa-ajan harrastukset houkuttavat eläkkeelle Ikääntyvän väestön sosiaalimenot	Hannu Kaseva, Pentti Vartia Pasi Huovinen, Hannu Piekkola Jukka Lassila, Tarmo Valkonen
2002/1	Suomi – maailman kilpailukykyisin? Lainsäädäntö vaikuttaa yritysrahoituksen saatavuuteen ja kustannuksiin Nopean kasvun aika ohi Venäjällä?	Petri Rouvinen, Pentti Vartia Ari Hyytinen Seija Lainela

Uutta arvoa palveluista

Mika Pajarinen – Petri Rouvinen – Pekka Ylä-Anttila

118 s. 42 euroa
(Tuotekoodi B256) ISBN 978-951-628-566-8

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

TOIMITUSJOHTAJA

Vesa Vihriälä

TUTKIMUS

Työmarkkinat ja osaaminen

Tutkimusjohtaja: Rita Asplund

Tutkimuspäällikkö: Antti Kauhanen

Tutkijat: Sirpa Maijanen ja Nelli Valmari

Tutkimussihteeri: Pekka Vanhala

Kilpailu, innovaatio ja tuottavuus

Tutkimusjohtaja: Mika Maliranta

Tutkimuspäälliköt: Terttu Luukkonen ja Heli Koski

Tutkija: Jukka Lehtonen

Julkinen talous ja talouspolitiikka

Tutkimusjohtaja: Tarmo Valkonen

Tutkimusneuvonantaja: Jukka Lassila

Tutkimusohjaaja: Niku Määttänen

Suunnittelija: Eija Kauppi

Tutkija: Tero Kuusi

Kasvu, rakenteet ja suhdanteet

Tutkimusjohtaja: Markku Kotilainen

Tutkimusneuvonantaja: Olavi Rantala

Tutkijat: Birgitta Berg-Andersson, Ville Kaitila (vanhem-

painvap.), Hannu Kaseva, Reijo Mankinen, Paavo Suni ja

Tuomo Virkola

Tutkimussihteeri: Sinikka Littu

HALLINTO

Markku Lammi, talous- ja viestintäjohtaja

Kimmo Aaltonen, graafinen piirtäjä

Hannele Heikkinen, puhelinvaihteenhoitaja

Kaija Hyvönen-Rajecki, informaattikko

Kirsti Jalaistus, talouspäällikkö

Petteri Larjos, atk-päällikkö

Timo Nikinmaa, projektijohtaja (viestintä)

Arja Räihä, myyntisihteeri

Pirjo Saariokari, toimistovirkailija

Tomi Salminen, siviilipalvelusmies

Johanna Soininen, toimitusjohtajan assistentti

Christina Tigerstedt, atk-tukihenkilö

ETLA SENIOR FELLOWS

Juha Alho, Professor, University of Joensuu, Department of Statistics, Joensuu, Finland

Ari Hyytinen, Docent, Aalto University School of Economics, Helsinki ja Professor, University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Jed DeVaro, Professor, California State University, East Bay, United States

Pekka Ilmakunnas, Professor, Aalto University School of Economics, Helsinki

Takao Kato, Professor, Colgate University, Hamilton, United States

Martin Kenney, Professor, University of California, Davis, United States

Mikko Ketokivi, IE Business School, Madrid, Spain

Aija Leiponen, Doctor, Associate Professor, Imperial College London, London, United Kingdom

Olli Martikainen, Docent, Aalto University School of Science and Technology, Espoo, Finland ja Docent, Lappeenranta University of Technology, Lappeenranta, Finland

Joel Shalowitz, Professor, Kellogg School of Management, Evanston, United States

Otto Toivanen, Professor, Katholieke Universiteit Leuven, Faculty of Business and Economics, Leuven, Belgium

John Zysman, Professor, University of California, Berkeley, United States

ETLAn projekteissa ovat viime aikoina työskennelleet mm. myös: Kari Alho, Hannu Hernesniemi, Olli Martikainen, Sami Napari, Nuutti Nikula, Julia Salmi, Pekka Ylä-Anttila ja Ye Zhang

ETLAn tytäryrityksiä ovat **Etlatieto Oy** (projektitutkimus) sekä **Taloustieto Oy** (kustannustoiminta).

Etlatieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 901

Toimitusjohtaja: Petri Rouvinen

Tutkimuspäällikkö: Jyrki Ali-Yrkkö

Projektitutkijat: Matias Kalm, Martti Kulvik,

Tuomo Nikulainen, Mika Pajarinen, Timo Seppälä ja

Antti Tahvanainen

Taloustieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 909

Markku Lammi, Kimmo Aaltonen ja Laila Riekkinen

ETLA

ETLAn uusi SUHDANNE-vuosikirja ilmestyy kaksi kertaa vuodessa. Se on yritysten ja yhteisöjen talouspoliittisen päätöksenteon, suhdanneseurannan, ennuste-toiminnan ja budjetoinnin tärkeä apuväline. SUHDANNE arvioi kansantalouden ja sen keskeisten sektorien kehitystä 1–5 vuotta eteenpäin.

SUHDANNE sisältää suhdannekatsauksen sekä artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Suhdannekatsaus käsittelee kansantalouden kannalta keskeisiä aiheita. Sellaisia ovat mm. kansainvälinen talous, investoinnit, kulutus, julkinen talous, tuotanto, ulkomaankauppa ja maksutase, vienti, tuonti, hinnat ja kustannukset, työllisyys ja rahoitusmarkkinat.

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2013:2

ETLA

Lönnrotinkatu 4 B
FIN-00120 HELSINKI
Puh. (09) 609 900
Fax (09) 601 753
www.etla.fi

ISSN 0787-9342